

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra ekonomie

Efektivnost tržní struktury
Bakalářská práce

Autor: Anna Naletova
Studijní obor: Finanční management

Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Kovárník, Ph.D.

Hradec Králové

květen 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 3.5.2015

Anna Naletova

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jaroslavu Kovárníkovi, Ph.D, za metodické vedení, věnovaný čas, ochotu a důležité poznámky, bez kterých by daná práce nebyla dokončena. Mé poděkování patří také Ing. Vojtěchu Jindrovi za odborné nasměrování, cenné rady, vstřícnost a vlídnost v průběhu tvorby práce. Děkuji také Jakubu Havlíčkovi za pomoc při gramatické kontrole práce a své nadřízené Gabriele Šejvlové za časové úlevy. Také bych chtěla vyjádřit poděkování své rodině za trpělivost a bezmeznou podporu.

Anotace

Podstata dané bakalářské práce spočívá v rozboru ekonomické efektivnosti. Uvažuje se o blahobytu člověka, jako účelu fungování ekonomiky. Velká pozornost je věnována analýze monopolu a dokonale konkurenčního trhu, jakožto dvojím absolutně odlišným, z pohledu efektivnosti, tržním strukturám. Bakalářská práce obsahuje také informace o jiných formách nedokonalé konkurence. V neposlední řadě jsou rozebírány nedostatky fungování moderního trhu. Pro výzkum v praktické části je použita metoda etnografie, která s pomocí videomateriálů zkoumá způsob života obyvatel různých koutů Země za účelem porovnání blahobytu s hospodářskou úrovní toho či onoho státu.

Klíčová slova: ekonomická efektivnost, tržní struktura, hospodářská úroveň států, blahobyt lidí.

Annotation

Title: Effectiveness of market structure

The plot of this Bachelor's Thesis is an analysis of economic efficiency. Human well-being is considered as purpose of any economic system. Great attention is given to carrying out the analysis of monopoly and perfect competition as, in terms of effectiveness, absolutely opposite market structures. This Bachelor's Thesis also contains the information about different forms of imperfect competition. Importance is also given to analysis of disadvantages in functioning of modern trade system. Method of ethnography, based on video materials, is used in the practical part as a tool for research about human being in different corners of the globe. Purpose of this research is the comparison between human well-being and industrial level of particular country.

Key words: economic efficiency, market structure, economic growth of states, people's well-being.

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl práce	2
3	Podstata trhu	3
3.1	Psychologie člověka a svět obchodování	3
3.1.1	Faktory ovlivňující spotřebitelské nákupy	3
3.1.2	Vlastní a společenský zájem	3
3.1.3	Racionální chování člověka.....	4
3.1.4	Obecný pojem konkurence.....	5
3.1.5	Závěr podkapitoly	5
3.2	Vývoj tržního systému	6
3.3	Definice trhu	7
4	Efektivnost tržní struktury	9
4.1	Tržní struktury	9
4.2	Firma v dokonalé konkurenci	10
4.3	Trh v podmínkách nedokonalé konkurence	11
4.3.1	Monopol	12
4.3.1.1	Formy monopolu.....	13
4.3.1.2	Optimum monopolu.....	14
4.3.1.3	Škodlivost monopolu.....	15
4.4	Pojem ekonomické efektivity	16
4.5	Příčiny neefektivity	16
4.6	Zásady efektivity tržní struktury	17
5	Moderní trh	19
5.1	Hospodářská úroveň států	19
5.2	Negativní působení trhu	20
5.2.1	Falešná přání a přílišný materialismus.....	20
5.2.2	Poškození životního prostředí	21

6 *Etnografie: Život lidí v různě průmyslově vyvinutých státech*..... 22

6.1 *Vysoce rozvinuté státy*23

6.1.1	Ruská federace	23
6.1.1.1	Stručná charakteristika	24
6.1.1.2	Socioekonomické ukazatele	24
6.1.1.3	Etnografie.....	26
6.1.1.3.1	Vesnice Bakhtia, Sibiřská Tajga.....	26
6.1.1.3.1.1	Stručná charakteristika	26
6.1.1.3.1.2	Etnografie.....	27
6.1.1.3.1.3	Závěr.....	28
6.1.1.3.2	Moskva	29
6.1.1.3.2.1	Stručná charakteristika	29
6.1.1.3.2.2	Etnografie.....	29
6.1.1.3.2.3	Závěr.....	31
6.1.1.4	Shrnutí výsledků Ruské federace	31
6.1.2	Švýcarsko	32
6.1.2.1	Stručná charakteristika	32
6.1.2.2	Socioekonomické ukazatele	33
6.1.2.3	Etnografie.....	34
6.1.2.4	Závěr.....	35
6.1.3	USA	36
6.1.3.1	Stručná charakteristika	36
6.1.3.2	Socioekonomické ukazatele	36
6.1.3.3	Etnografie.....	38
6.1.3.4	New York.....	38
6.1.3.4.1	Stručná charakteristika.....	38
6.1.3.4.2	Etnografie	39
6.1.3.4.3	Na závěr.....	40
6.1.3.5	Jižní Aljaška	41
6.1.3.5.1	Stručná charakteristika.....	41
6.1.3.5.2	Etnografie	41
6.1.3.5.3	Závěr.....	43
6.1.3.6	Shrnutí výsledků Spojených států	44

6.2 *Rozvinuté země*44

6.2.1	Řecko	45
-------	-------------	----

6.2.1.1	Stručná charakteristika	45
6.2.1.2	Socioekonomické ukazatele	45
6.2.1.3	Etnografie.....	47
6.2.1.4	Závěr.....	49
6.2.2	Portugalsko	50
6.2.2.1	Stručná charakteristika	50
6.2.2.2	Socioekonomické ukazatele	50
6.2.2.3	Etnografie.....	52
6.2.2.4	Závěr.....	53
6.3	Rozvojové země s převahou zemědělství.....	54
6.3.1	Egypt.....	54
6.3.1.1	Stručná charakteristika	54
6.3.1.2	Socioekonomické ukazatele	54
6.3.1.3	Etnografie.....	56
6.3.1.3.1	Egyptská poušť	56
6.3.1.4	Závěr.....	58
6.4	Rozvojové země s bohatými přírodními zdroji	58
6.4.1	Bahrajn	58
6.4.1.1	Stručná charakteristika	58
6.4.1.2	Socioekonomické ukazatele	59
6.4.1.3	Etnografie.....	60
6.4.1.4	Závěr.....	61
6.5	Státy čtvrtého světa.....	63
6.5.1	Laos.....	63
6.5.1.1	Stručná charakteristika	63
6.5.1.2	Socioekonomické ukazatele	63
6.5.1.3	Etnografie.....	66
6.5.1.4	Závěr.....	67
6.6	Porovnání socioekonomických ukazatelů zkoumaných zemí	68
6.7	Shrnutí výsledků.....	70
7	Závěry a doporučení.....	76
8	Seznam použité literatury	78
8.1	Tištěné zdroje.....	78

8.2	Internetové zdroje	79
	Příloha A: Vesnice Bakhtia, Sibiřská Tajga	I
	Příloha B: Moskva	V
	Příloha C: Švýcarsko	VII
	Příloha D: New York	IX
	Příloha E: Jižní Aljaška	X
	Příloha F: Řecko	XII
	Příloha G: Portugalsko	XIII
	Příloha H: Egyptská poušť	XIV
	Příloha CH: Bahrajn	XVI
	Příloha I: Laos	XVII

Seznám obrázků

<i>Obr. 1 Koloběh lidských potřeb a tržní nabídky</i>	5
<i>Obr. 2 Tržní subjekty</i>	8
<i>Obr. 3 Sibiřská vesnice Bakhtia</i>	26
<i>Obr. 4 Moskva</i>	29
<i>Obr. 5 Švýcarsko</i>	32
<i>Obr. 6 New York</i>	39
<i>Obr. 7 Aljaška</i>	41
<i>Obr. 8 Jižní Aljaška</i>	41
<i>Obr. 9 Řecko</i>	45
<i>Obr. 10 Portugalsko</i>	50
<i>Obr. 11 Egypt</i>	54
<i>Obr. 12 Bahrajn</i>	58
<i>Obr. 13 Laos</i>	63

Seznám grafů

<i>Graf 1 Křivka poptávky za podmínek dokonalé konkurence</i>	11
<i>Graf 2 Křivka poptávky za podmínek nedokonalé konkurence</i>	11
<i>Graf 3 Optimální množství a optimální cena v případě monopolu</i>	14
<i>Graf 4 Rozvoj HDP na osobu v Ruské federaci, USD (1993-2012)</i>	25
<i>Graf 5 Míra nezaměstnanosti ve Švýcarsku za období 1993-2012</i>	34
<i>Graf 6 Vývoz a dovoz USA za období 1993-2012, mil. USD</i>	38
<i>Graf 7 HDP na osobu v Řecku za období 1993-2012</i>	47
<i>Graf 8 Průměrná délka života v Řecku za období 1993-2012</i>	52
<i>Graf 9 HDP na osobu v Egyptě, USD (1993 – 2012)</i>	56
<i>Graf 10 Růst HDP v Bahrajnu, % (1993-2012)</i>	60
<i>Graf 11 Vývoj spotřeby ropy ve světě [mil. barelů/den]</i>	62
<i>Graf 12 Růst HDP v Laosu za období 1993-2012</i>	65

Seznam tabulek

<i>Tab. 1 Přehled jednotlivých tržních struktur</i>	10
<i>Tab. 2 Vysvětlení socioekonomických ukazatelů</i>	22
<i>Tab. 3 Socioekonomické ukazatele Ruské federace za období 1993-2012</i>	24
<i>Tab. 4 Socioekonomické ukazatele Švýcarska za období 1993-2012</i>	33
<i>Tab. 5 Socioekonomické ukazatele Spojených států za období 1993-2012</i>	37
<i>Tab. 6 Socioekonomické ukazatele Řecka za období 1993-2012</i>	45
<i>Tab. 7 Socioekonomické ukazatele Portugalska za období 1993-2012</i>	50

<i>Tab. 8 Socioekonomické ukazatele Egypta za období 1993-2012</i>	<i>55</i>
<i>Tab. 9 Socioekonomické ukazatele Bahrajnu za období 1993-2012.....</i>	<i>59</i>
<i>Tab. 10 Socioekonomické ukazatele Laosu za období 1993-2012</i>	<i>64</i>
<i>Tab. 11 Ukazatele ekonomické efektivity a životní úrovně.....</i>	<i>69</i>
<i>Tab. 12 Ukazatele ekonomické efektivity a životní úrovně.....</i>	<i>69</i>
<i>Tab. 13 Výzkumní teritoria</i>	<i>70</i>
<i>Tab. 14 Základní kritéria blahobytu a úroveň jejich splnění</i>	<i>72</i>
<i>Tab. 15 Porovnání výsledků</i>	<i>74</i>
<i>Tab. 16 Porovnání výsledků s hospodářskou úrovní států</i>	<i>74</i>

1 Úvod

Trh je nedílnou součástí lidského života. Musí fungovat za účelem uspokojení společenských potřeb. Je založen na vzájemně výhodné výměně rezerv. Je patrné, že bez vzájemné spolupráce nebude splňovat svůj účel. Zároveň hybnou silou tržního mechanismu je stále narůstající konkurence na moderním trhu. Takovýto rozpor tržního systému, kde podmínkou jeho rozvoje je jak spolupráce, tak i konkurence, vede k úvahám o jeho užitečnosti.

Dle významného amerického diplomata Benjamina Franklina platí tvrzení, že: *„Obchodování ještě nikdy nezruinovalo žádný národ“* (cit. dle Stráníkové, 2009). Obchodování je nepochybně důležitou záležitostí. V minulosti možnost obměňovat se různými věcmi obohacovala život člověka. V současnosti obchodování s pomocí peněžních prostředků také umožňuje uspokojit potřeby a přání lidstva. Nicméně v tvrzení Benjamina Franklina je jisté zobecnění. Obchodování v různých dobách mělo různou podobu. Dnes rozvoj trhu není rovnoměrný. Jedné státy patří k vysoce rozvinutým, druhé - ke státům čtvrtého světa. Zruinovat národ samozřejmě trh nemůže, ale co když obchodování není ve prospěch určitého tržního subjektu? To by nebylo ani spravedlivým, ani ekonomicky efektivním. Uskutečňovat proces obchodování tak, aby to uspokojilo všechny zúčastněné, není jednoduchým úkolem.

Holman v knize *„Dějiny ekonomického myšlení“* (2005, s. 174) píše: *„Proč ekonomická rovnováha zaujala ekonomy natolik, že ji učinili ústředním bodem svého teoretického systému? V čem bylo její kouzlo, kterému podleli natolik, že začali nahlížet na ekonomický život jako na spění k rovnováze, obnovování rovnováhy? Ekonomická rovnováha přitahovala a stále přitahuje ekonomy proto, že navozuje představu řádu, harmonie, stability. Představu, že tak jako existuje rovnováha v přírodě (udržována přírodními zákony), je i ekonomika ovládána zákony, které ji udržují v rovnováze“*. Bohužel, stejně jako i stav světové ekonomiky, tak i různé formy tržní efektivnosti, nelze v současné době považovat za rovnovážné. Odpověď na otázku „Jaké jsou k tomu důvody a co je rovnovážným stavem, který přispívá k dosažení blahobytu lidí?“ se snaží najít daná bakalářská práce.

2 Cíl práce

Cílem práce je analýza efektivnosti různých průmyslových struktur. Podstata, přednosti a nedostatky fungování moderního trhu. Rozbor efektivnosti tržních struktur.

METODICKÝ POSTUP

Výzkumný cíl: určení souvislostí mezi hospodářskou úrovní státu a blahobytem jeho obyvatel.

Pracovní hypotéza: tržní vyspělost a ekonomická efektivnost nejsou vždy základem příznivých životních podmínek té či oné země.

Metoda ověřování hypotézy:

Pracovní hypotéza se v praktické části ověřuje s pomocí zkoumání způsobu života lidí v různých tržních podmínkách. Za nejvhodnější nástroj, tedy kvalitativní výzkumné strategie, je zvolena metoda etnografie. Pro analýzu jsou vybrány jednotlivé státy podle jejich hospodářské úrovně, od nejrozvinutějších po nejchudší.

Sběr informací a průběh šetření:

Na základě videomateriálů byly sbírány informace o tom, jak žijí lidé ve vybraných koutech světa, a poté se zjišťovalo, do jaké míry životní podmínky odpovídají hospodářské úrovni určitého státu. Postup ověřování výše uvedené hypotézy je podrobněji rozepsán v praktické části práce.

3 Podstata trhu

3.1 Psychologie člověka a svět obchodování

Máme vždy velké množství drobných dárců, které rozdáváme a které dokážou udělat radost stovkám lidí. Obyčejná propiska, plácačka na mouchy, zrcátko, pastelky, bloky, gumičky do vlasů nebo kartáčky na zuby vzbudí vždy obrovský zájem, nefalšovaný úsměv a údiv.

Bílek, 2014

3.1.1 Faktory ovlivňující spotřebitelské nákupy

Jak uvádí Kotler (2007, s. 310 - 319), spotřebitelské nákupy jsou významně ovlivňovány kulturními, společenskými, osobními a psychologickými faktory.

1. Kulturní faktory. Za nejdůležitější východisko lidských přání a chování je považována *kultura*, která představuje soubor základních hodnot, postojů, přání a chování, které člen společnosti přejímá od rodiny a dalších důležitých institucí. Každá kultura zahrnuje menší *subkultury*, tedy skupiny lidí se společnými hodnotovými systémy vytvořenými na základě společných životních zkušeností a situací. Subkultury zahrnují národnostní, náboženské a etnické skupiny a geografické regiony. Vytvářejí často důležité segmenty trhu. Téměř každá společnost má určitou strukturu společenských tříd, které představují poměrně trvalé a spořádané rozdělení společnosti. Jejich členové sdílejí podobné hodnoty a zájmy.

2. Společenské faktory. Spotřebitelské chování je také ovlivňováno společenskými faktory, například menšími skupinami spotřebitelů, rodinou a sociálním postavením. Někdy jde o primární skupiny, kde dochází k pravidelné, ale neformální interakci. Zejména děti jsou citlivé na tlaky skupiny.

3. Osobní faktory. Rozhodnutí kupujícího jsou dále ovlivněna jeho osobními charakteristikami, jako je věk, fáze života, zaměstnání, ekonomická situace, životní styl, osobnost a vnímání sebe sama.

3.1.2 Vlastní a společenský zájem

Kdyby se lidé chovali míň sobecky a snažili se dělat lidem kolem sebe víc radosti, tak by těch šťastných bylo kolem nás určitě mnohem víc.

Zdeňka Žádníková-Volencová

Holman je přesvědčen (2005, s. 10), že tržní ekonomika je systémem, v němž každý člověk sleduje svůj vlastní zájem. A zde se vynořuje otázka, zda je možné, aby v systému, kde lidé sledují své vlastní, individuální zájmy, bylo dosahováno společenského prospěchu? Odpověď lze nalézt v knize Holmana „Ekonomie“ (2005, s. 11): *„Čím větší skupina lidí, tím slabší jsou pojítka založená na lásce k bližnímu, na přátelství, na vzájemné solidaritě, a naopak tím silnější jsou motivace založené na vlastním prospěchu a na směně. V tržním systému dobrovolnost této směny je zárukou, že směna bude výhodná pro oba směňující, jelikož kdyby nebyla, nesměňovali by. Každý sleduje svůj vlastní zájem, a přesto je jeho konání také v zájmu jiných“.*

Na druhou stranu, v knize Maxtona „Konec pokroku aneb jak nás moderní ekonomie zradila“ je popsáno (2012, s. 12), že Smithův pojem o jednotlivcích, kteří jednají ve svém vlastním zájmu, je dnes chápán jinak než v té době. Konkrétně použil termín racionální osobní zájem, který není o sobeckém jednání, ale o jednání zodpovědném, se smyslem pro povinnost vůči druhým. Smith byl přesvědčen, že mezi všemi lidmi existuje silně vyvinutý smysl vzájemné pomoci, a ne touha vzájemně si škodit nebo se využívat: *„Jakkoliv sobecký se člověk může jevit, zcela evidentně jsou mu přirozené jisté principy, které v něm vzbuzují zájem o štěstí druhých. Štěstí druhých je pro něj nezbytné, ačkoliv on sám, kromě radosti je spatřit, z něho prospěch nemá.“* Z tvrzení Adama Smithe lze tedy udělat závěr, že tržní systém by měl fungovat nejenom na základě vlastního zájmu a soupeření, ale ve větší míře, na základě zodpovědného jednání vůči společnosti, spolupráce a touhy udělat radost lidem kolem sebe.

3.1.3 Racionální chování člověka

Jak uvádí Kubátová (2003, s. 12), základním předpokladem ekonomie je racionální chování člověka. Za racionální chování je považováno takové jednání, které je efektivní, to znamená, že cíle jsou dosaženy s minimálními náklady. Modelovým abstraktem ekonomie je člověk ekonomický, jehož jediným zřetelem při veškerém rozhodování je maximalizace zisků, tj. maximalizace výnosů a minimalizace nákladů. Na tomto modelu ekonomie objasňuje, že člověk volí mezi různými příležitostmi tak, že porovnává jejich výnosy a náklady, tj. provádí efektivní alokaci zdrojů. Přitom se nejedná jen o náklady a výnosy ve formě peněz, ale nákladem může například být čas, fyzická námaha, nebo psychická zátěž. Za nepeněžní výnos lze tedy považovat získání volného času, pocit uspokojení aj.

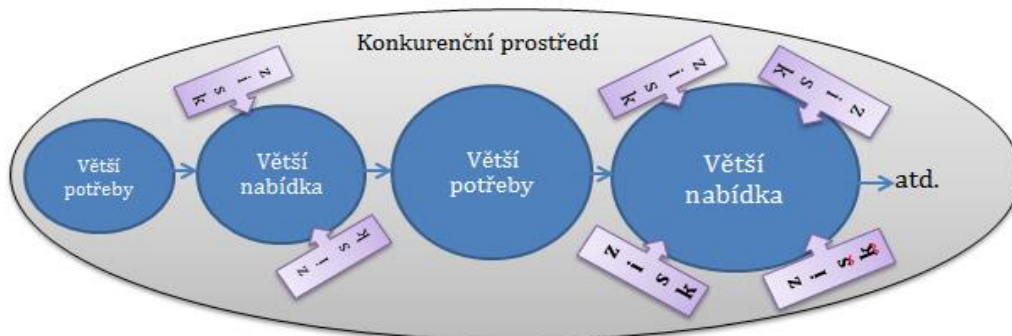
3.1.4 Obecný pojem konkurence

„Konkurence je všude. Lze ji najít nejen na trzích, ale i uvnitř organizací. Konkurence má velice důležitý význam pro globální byznys. Motivuje firmy k překonání svých konkurentů, což umožňuje rozšířit nabídku. Díky konkurenci má kupující větší výběr potřebných statků“. (cit. dle Shu-Ching Chen, (2015, s. 108), vlastní překlad)

Jak uvádí Zemplinerová (2009, s. 9), konkurence je rivalství mezi jednotlivci, skupinami či národy, a vzniká vždy, když se dvě a více stran snaží o něco, co nemohou všichni získat. Konkurence může mít mnoho přívlastků. Může být svobodná, volná, dokonalá, nedokonalá, monopolistická, zdravá, nekalá, destruktivní, funkční, oligopolní nebo mezinárodní. Při vysvětlování fenoménu konkurence se v podstatě prosazují dva hlavní aspekty – konkurence jako struktura trhu a konkurence jako chování firem. V případě tržní struktury jsou rozhodujícími charakteristikami: počet firem na trhu, jejich podíl na trhu, neboli tržní koncentrace, a překážky vstupu na trh. V případě chování firem pak stanovování cen a množství, investice, výdaje na reklamu, výzkum a vývoj apod. Konkurenční chování pro většinu podnikatelů znamená snižování cen, snižování nákladů, diferenciací výrobku a inovace. Pro spotřebitele nebo zákazníky konkurence znamená nízké ceny, možnost volby a výběru mezi dodavateli a široký sortiment výrobků.

3.1.5 Závěr podkapitoly

Trh lze definovat jako konkurenční prostředí, ve kterém vznikají lidské přání a potřeby. Je patrné, že se tržní vztahy časem neustále rozvíjí, jelikož zisk motivuje lidstvo k vytváření obrovského množství statků, což neustále rozšiřuje lidská přání. Vzájemné rozšiřování potřeb a nabídky na trhu je tedy nekonečné, a hybnou silou tržního mechanismu je snaha dosáhnout co největšího zisku. Daný koloběh je možné znázornit graficky:

Obr. 1 Koloběh lidských potřeb a tržní nabídky

Zdroj: Vlastní zpracování

3.2 Vývoj tržního systému

To, že se člověk podřídil neosobním silám trhu, umožnilo v minulosti růst civilizace, která by se jinak nemohla rozvinout.

Friedrich August von Hayek

Je známo, že pro pochopení událostí, které se odehrávají v současnosti, je velice užitečné mít přehled o jejich minulosti. V případě zkoumání efektivnosti tržních struktur dané pravidlo není výjimkou. Faltus a Průcha (1999, s. 7) popisují nejnovější princip k otázce epoch hospodářského vývoje, který byl vyvinut sociologem Tofflerem na konci 70. let:

- **první, zemědělská vlna civilizace**, v níž je hlavním zdrojem obživy obyvatelstva zemědělství v širokém smyslu, a lidé ještě nejsou odtrženi od přírodních podmínek své existence. Jde o civilizaci vesnického osídlení, které zachovává pradávno výrobní zvyklosti a tradice. Tato epocha trvala nejméně 5000 let do první poloviny 19. století;

- **druhá, industriální vlna civilizace**, zahrnující zhruba 19. a 20. století, kdy se strojní průmysl stal hlavním zdrojem obživy a v důsledku jeho sílícího vlivu došlo i ke kvalitativním změnám v zemědělství a dalších oborech hospodářské činnosti. Naturální výroba pro vlastní spotřebu je zatlačena do bezvýznamnosti. Hospodářství má jednoznačně tržní charakter, je všeobecnou výrobou zboží, resp. peněžním hospodářstvím.

- **třetí, postindustriální vlna civilizace**, charakterizovaná mohutným rozvojem terciární sféry hospodářských činností. Zvyšování objemu materiální výroby je provázáno poklesem podílu i absolutního počtu pracovníků primární a sekundární sféry, rostoucím významem vzdělání a informací. Podle periodizace amerického ekonoma Rostowa daná epocha se také nazývá obdobím masové spotřeby neboli konzumní společnosti. V daném období hospodářství disponuje téměř neomezenými možnostmi produkce nejrůznějších výrobků a služeb a zájem společnosti se stále více orientuje na uspokojení materiálních potřeb člověka. V době vzniku Rostovy knihy se do tohoto stadia dostaly jen USA; koncem 20. století do něho vstupuje celá ekonomicky vyspělá část světa.

Dle Ježka (2014, s. 38) největší rozmach trhu nastal v Americe po druhé světové válce. Tisíce výrobních linek na nové produkty uspokojovaly nově zjištěné potřeby. Mnohem více nových druhů zboží se dostalo na trh ne pro nějakou novou vlastnost, nýbrž pro

novinku v balení, ve způsobu prodeje, pro výhodnější způsob placení nebo pro pouhé nové jméno, nový nápis nebo symbol.

3.3 Definice trhu

Jak uvádí Samuelson a Nordhaus (2012, s. 26), tržní ekonomika je komplikovaný systém, který slouží ke koordinaci lidí, činností a firem prostřednictvím systému cen a trhů. Je to komunikační prostředek, který umožňuje spojit dohromady vědomosti a činnosti milionů různých jednotlivců. Trh nikdo nevymyslel, a přesto poměrně dobře funguje. Podle Bureše (1990, s. 7) trh představuje střetnutí nabídky a poptávky. Daný pojem tedy vyžaduje rozbor pojmů poptávka a nabídka.

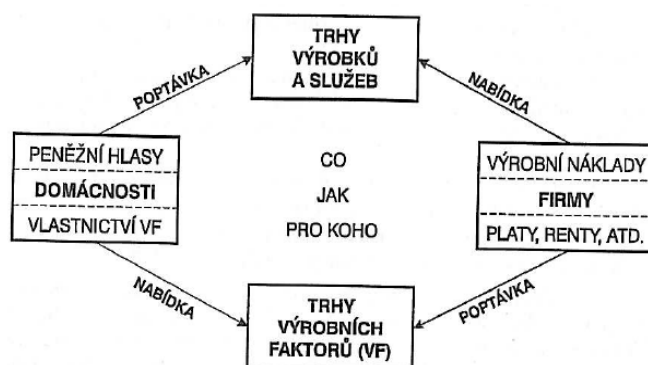
Podle Vavrla a Šamárka (2001, s. 21) množství statků a služeb na trhu závisí na výši ceny. Čím vyšší bude cena, tím méně těch, kteří si dané zboží mohou koupit a opačně. *Poptávku* pak lze definovat jako ochotu a schopnost spotřebitelů kupovat statek nebo službu v určitém čase a místě a za určitou cenu. Druhou stranu trhu tvoří nabídka, tj. výrobci. Dle Holmana (2011, s. 719) *nabídka* je funkce, která vyjadřuje závislost nabízeného množství statku na jeho ceně. Jestliže se rovná poptávané množství nabízenému, nastává tržní rovnováha – situace, za které na trhu nevzniká ani nedostatek, ani přebytek zboží (Holman, 2011, s. 93).

Jak uvádí Vavrla a Šamárek (2001, s. 17), trh je systém, který určuje pravidla, podle nichž prodávající a kupující stanovují své ceny, nabízené a kupované množství. Pro lepší pochopení daného tématu je tedy důležité vymezit ekonomické subjekty. Macáková píše (2003, s. 15), že se z hlediska ekonomické teorie rozlišují tři základní subjekty trhu: domácnosti, firmy a stát.

1) **Domácnosti** vystupují jako kupující na trhu výrobků a služeb a zároveň jako prodávající výrobních faktorů. Na trhu výrobních faktorů je prodávají firmám, aby posléze mohly za příjmy z výrobních faktorů nakupovat výrobky pro spotřebu.

2) **Firmy** jsou subjekty vyrábějící za účelem prodeje. Cílem jejich účasti na trhu je maximalizace zisku.

Tok výrobních faktorů, výrobků a služeb má podobu uzavřeného kruhu, jehož schématické znázornění je na grafu:

Obr. 2 Tržní subjekty
Zdroj: Macáková (2003, s. 30)

Dále Macáková (2003, s. 30) popisuje další subjekt - stát, resp. vládu, která vstupuje na trh s cílem ovlivnit jej, modifikovat jeho působení, odstranit negativní dopady. Vystupuje zde jako prodávající prostřednictvím státních firem, jako kupující - prostřednictvím státních zakázek. Jurečka píše (1991, s. 10), že trh je určován množstvím zboží a peněz, které se na něm realizují. Mankiw (2012, s. 66) nabízí následující pojem trhu: „*Trh představuje určitou skupinu kupujících a prodávajících konkrétní zboží či službu. Kupující, jako celek, určují poptávku po produktu. Prodávající určují nabídku produktu*“ (vlastní překlad).

4 Efektivnost tržní struktury

4.1 Tržní struktury

Jak uvádí Sojka a Konečný (2006, s. 139), tržní struktura představuje souhrn podmínek charakteristických pro určitý trh. Existuje čtyři zásadní rysy, které vyznačují strukturu trhu:

- 1) počet firem, které na daném trhu působí,
- 2) velikost firem,
- 3) charakter statku, který vyrábějí,
- 4) podmínky vstupu do odvětví a výstupu z něho.

Jak je uvedeno v elektronickém slovníku „Ekonomika Absolutorium“, tržní struktury se rozlišují podle výše uvedených charakteristik na čtyři základní druhy:

1. Dokonalá konkurence. Plní nejlépe funkce trhu. Na trhu je velké množství firem s obdobným postavením, výrobky jsou stejnorodé. Vstup do odvětví je snadný, výstup také. Cena výrobku je dána vztahem nabídky a poptávky a nejvíce se blíží nákladům obětované příležitosti. Nejúčelnější využití zdrojů. Největší přebytek spotřebitele i výrobce - směna je oboustranně výhodná.

2. Monopolistická konkurence. Je na druhém místě z hlediska plnění funkce trhu. Podstatou je větší množství firem, ale diferencovaný výrobek. Monopol vyplývá např. ze značky. Ekonomický zisk je stimulem inovace výroby.

3. Oligopol. Menší počet firem, z nichž některé mají významný podíl na trhu a ovlivňují cenu. Výrobek je buď stejnorodý, nebo různorodý. Má znaky monopolu i konkurence. Chování firem je různé - cenová válka, dohody o cenách.

4. Čistý monopol. Neplní funkci trhu. Podstatou je to, že jediná firma ovládá celý trh tím, že dodává na trh celou produkci odvětví. Produkt je jedinečný. Vstup do odvětví prakticky nemožný. Cena je nejvyšší vzhledem k nákladům příležitosti.

Dále elektronický slovník „Ekonomika Absolutorium“ nabízí ještě jeden druh tržní struktury: „*Monopol na straně poptávky = MONOPSON. (Například stát v případě nákupu bojové techniky)*“.

Pro lepší přehled a porovnání tržních struktur je velice užitečná následující tabulka:

Tab. 1 Přehled jednotlivých tržních struktur

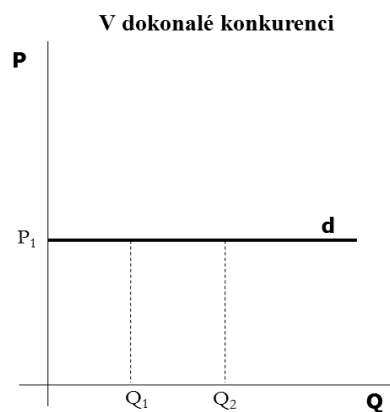
Kritérium	Dokonalá konkurence	Nedokonalá konkurence		
		Monopol	Oligopol	Monopolistická konkurence
Počet firem	velmi mnoho	jedna	málo	mnoho
Produkt	homogenni	nemá blízké substituty	zpravidla diferencovaný	diferencovaný
Bariéry vstupy	žádné	velké	určité	žádné
Síla firmy ovlivnit cenu	žádná	výrazná	značná	omezená
Optimální rozsah produkce	$MR = MC$	$MR = MC$	$MR = MC$	$MR = MC$
Vztah P a MC	$P = MC$	$P > MC$	$P > MC$	$P > MC$

Zdroj: Pavelka (2006)

4.2 Firma v dokonalé konkurenci

Podle Macákové (2003, s. 42) je dokonalá konkurence jednou z užitečných abstrakcí ekonomické teorie. V reálném ekonomickém světě by se marně hledala. Dle Samuelsona a Nordhousa (2012, s. 35) termín *dokonalá konkurence* označuje trh, kde žádná z firem, ani nikdo ze spotřebitelů není natolik silný, aby mohl ovlivnit tržní cenu. Například, trh pšenice je dokonale konkurenční, protože i ta největší farma produkuje pouze miniaturní část světové produkce a nemůže tedy na cenu pšenice mít žádný vliv. Na těchto trzích dochází k efektivní alokaci zdrojů a ekonomika je na své hranici produkčních možností. Jestliže existuje dokonalá konkurence na všech trzích, ekonomika vyrábí právě ty výrobky, které si spotřebitelé žádají, nejlepšími dostupnými technikami a z nejmenšího možného množství zdrojů. Jak uvádí Fuchs (2006), dokonalá konkurence je cestou úspor, zdokonalování a hospodářského pokroku. Je to však situace ideální, které se reálné trhy více či méně vzdalují. „Je důležité zdůraznit, že v dokonalé konkurenci firma vyrábí množství, jehož mezní náklady jsou stejné jako jeho mezní užitek. To svědčí o ekonomické efektivnosti“ (cit. dle Holmana, 2011).

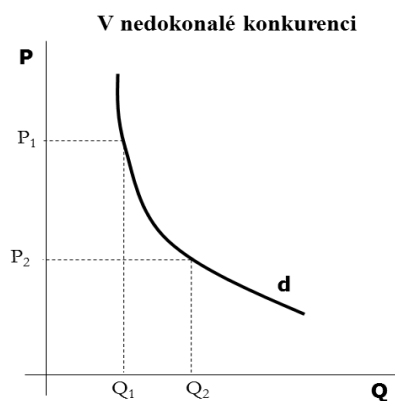
Hladík (2005, s. 64) píše, že v dokonalé konkurenci cenu na trhu firma neovlivní. Může však ovlivnit rozsah produkce a výši nákladů. Například, rozsah produkce u zemědělce závisí na množství vstupů do výroby. Zemědělec se snaží použít takové vstupy, jako je jeho práce, stroje, palivo atd., u kterých odhaduje, že hodnota produkce bude vyšší, než hodnota vstupů.

Graf 1 Křivka poptávky za podmínek dokonalé konkurence
Zdroj: Pavelka (2006)

4.3 Trh v podmínkách nedokonalé konkurence

Dle Holmana (2005, s. 134) teorii nedokonalých trhů rozpracovali Angličanka Joan Robinsonová (Ekonomie nedokonalé konkurence, 1933) a Američan Edward H. Chamberlin (Teorie monopolistické konkurence, 1933). Jak uvádí Hladík (2005, s. 75), v reálném světě se vyskytuje většinou nedokonalá konkurence, která je charakteristická tím, že prodávající může do jisté míry ovlivnit cenu své produkce. Čím větší má firma tržní sílu, tím více může ovlivnit cenu. Při vyšší ceně potom prodá méně zboží, při nižší ceně zase více. Poptávková křivka po produkci firmy je tedy klesající.

Graf 2 Křivka poptávky za podmínek nedokonalé konkurence
Zdroj: Pavelka (2006)

Podle Franka a Bernanke (2005, s. 235) *oligopol* je poněkud blíže dokonalé konkurenčnímu ideálu, než čistý monopol. Pavelka píše (2006), že na jednu stranu, oligopolista může být jedním z několika málo prodávajících, kteří vyrábějí téměř shodný statek. Například ocel, letecká doprava atd. Na těchto trzích dochází k cenovým válkám. Na stranu druhou, oligopolista může být jedním z několika málo prodávajících, kteří vyrábějí diferencované statky. Jedná se například o automobilové odvětví - Škoda Fabia

se liší od Opel Corsa, avšak jsou blízkými substituty, liší se charakteristikami a vlastnostmi. Mohou vytvářet uměle nedostatek zboží na trhu, méně se namáhají a realizují ještě vyšší zisk.

Co se týká *monopolistické konkurence*, dle Pavelky (2006) není strukturou 100% efektivní jako dokonalá konkurence z toho důvodu, že optimální rozsah produkce nevyrábí při minimálních průměrných nákladech. Toho by bylo dosaženo pouze při vyšších objemech produkce. Nicméně, dle Šrota a Kříže (2006) analýza trhů vyspělých tržních ekonomik ukazuje, že tržní struktura je diferencovaná podle odvětví, ale převládající a charakteristická je převaha několika málo firem dodávajících rozhodující část produkce.

4.3.1 Monopol

S konkurencí nejednám. Ničím ji.

Charles Revson

Pravidla hry *Monopoly* zní: „*Monopoly je hra na nákup, pronájem a prodej nemovitostí s cílem získat majetek o co největší hodnotě, přičemž vítězem se stává nejbohatší ze všech účastníků hry. Během hry se účastníci mohou dostat i do vězení. Cílem je zůstat jediným hráčem, který nezbankrotoval*“ (Zdroj: hrejsi.cz).

Skutečný *monopol* má v ekonomice následující definice:

✚ „*Monopol v ekonomickém smyslu slova označuje situaci, v níž jednotlivec či jejich skupina exkluzivně ovládá zásobu určité komodity nebo výrobního faktoru. V tomto smyslu je monopolistou každý účastník trhu, pokud nabízí zboží nebo službu, jež nemohou být přesně duplikovány jeho konkurentem*“ (cit. dle Misesa, 2006, s. 905)

✚ „*Výhradní kontrola nad výrobkem, či službou na určitém trhu, která vylučuje jakoukoliv konkurenci a umožňuje stanovení vysoké ceny díky absolutní schopnosti regulovat poptávku*.“ (cit. dle Orra (2012, s. 68), překlad vlastní)

✚ Dle Pavelky (2008, s. 180) monopol představuje formu nedokonalé konkurence, která je úplným protikladem dokonalé konkurence.

Jak uvádí Cassidy (2012, s. 132), problém monopolů je tak starý jako samotná ekonomie. Mnoho lidí se k tomuto předmětu dostane již v dětství, když hrají oblíbenou stolní hru téhož jména, jejímž účelem je skoupit co nejvíce nemovitostí a potom svým protihráčům účtovat horentní nájmy. Kolem přelomu devatenáctého a dvacátého století se na

veřejnosti také mluvilo o vytváření rozsáhlých obchodních monopolů známých jako *trusty*, které ovládly mnohá průmyslová odvětví jako výrobci cukru, tabáku, stavbu železnic a vaření piva. Jak psal Adam Smith (1776), monopol obchodu dovede zmenšovat příjemnost života a podnikání, nebo jim alespoň nedovoluje dosáhnout stupně, jakého by dosáhly jinak. Zdražuje výrobky kolonii, snižuje jejich spotřebu, a tím snižuje i výrobu v koloniích. (překlad Methuen & Co, 1950; cit. dle kol. Liberálního institutu (2001, s. 584)). V moderním světě, jak uvádí Kuchta (2012), přes patrné úsilí různých regulačních a antimonopolních úřadů po celém světě je patrné, že monopoly jsou nedílnou součástí ekonomiky a v poslední době stále častěji také nástrojem moci a manipulace ze strany států.

4.3.1.1 Formy monopolu

Hladík (2005, s. 82) popisuje tři formy monopolu:

1. Přirozený monopol. Klasickým monopolem jsou například síťová odvětví, jako je rozvoz vody, elektřiny nebo plynu. Bylo by nesmírně nákladné budovat paralelní vodovody nebo rozvody elektřiny pro vytvoření konkurence v takových odvětvích. Naopak, nejefektivnější je pouze jedna firma v odvětví. Průměrné náklady v těchto odvětvích s rozsahem produkce neustále klesají.

2. Státní monopol. Jiné monopoly stvořil stát. Důvody jsou historické, vlády si chtěly ponechat některé strategické služby pod svou kontrolou. Dnes se argumentuje tím, že nelze soukromou konkurenci v této oblasti připustit, protože ceny by klesly, snížily by se příjmy státní pošty a ta by musela zavřít ztrátové pobočky v malých obcích, dotované právě díky výdělkům plynoucím z poštovní výhrady.

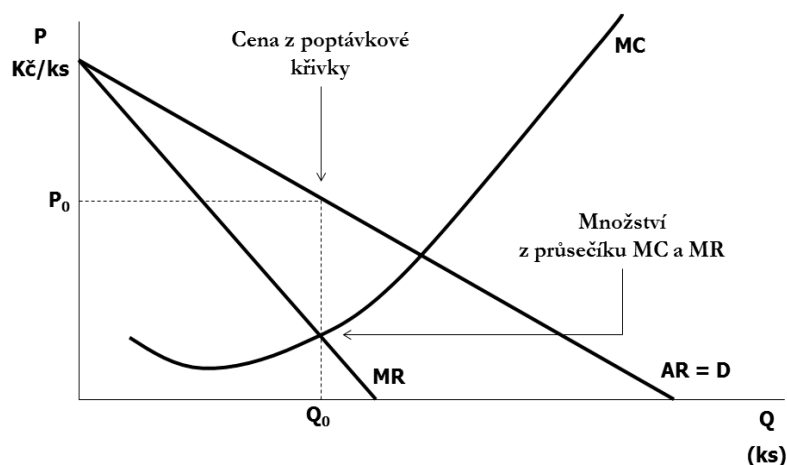
3. Patenty a autorská práva. Existuje řada malých monopolů, například v oblasti autorských práv a průmyslových patentů. Například přiznání patentu na nové technické řešení dává po dobu 15-30 let výhradní právo na využívání patentu. Nikdo jiný nesmí bez souhlasu vlastníka patentu dané řešení využívat. Smyslem patentu je stimulace technického pokroku, protože monopolní zisk z patentu pramenící je motorem pro další vynálezy. Kdyby patentová ochrana nebyla, mohl by každý hned lacino okopírovat daný patent a ten, kdo vynaložil finance na bádání a zkoušení, by byl oproti napodobovateli v nevýhodě. Vynaložil totiž veškeré náklady a efekt si přisvojili všichni.

Dále Pavelka (2008, s. 180) nabízí ještě jeden důvod existence monopolu, kdy výrobní zdroj nutně potřebný k výrobě vlastní pouze jedna firma. Je možné, i když určitě v realitě

ne časté, že k výrobě daného statku je nutno použít nějaký výrobní vstup. Pokud tento výrobní vstup drží pouze jediná firma a žádné jiné firmě ho neposkytne, bude mít při výrobě daného statku monopol.

4.3.1.2 Optimum monopolu

Pavelka znázorňuje (2008, s. 181-182) a graf, který ukazuje, kolik kusů produkce by měl monopol maximalizující zisk optimálně vyrábět a za jakou cenu svou produkci prodávat:

Graf 3 Optimalní množství a optimalní cena v případě monopolu
Zpracováno na základě Pavelky (2008, s. 182)

Dle Pavelky (2008, s. 182) na tomto grafu je křivka poptávky po produkci monopolu D totožná s křivkou průměrných příjmů AR. Křivka mezních příjmů MR je dvakrát rychleji klesající. Na grafu je také zakreslena křivka mezních nákladů MC ve svém běžném tvaru. Nejprve lze tedy určit, jaké množství by měl monopol za předpokladu, že maximalizuje zisk, vyrábět. Je při tom nutné vycházet z již několikrát uvedeného zlatého pravidla maximalizace zisku. Kolmice spuštěna od bodu průsečíku křivky MR a MC k horizontální ose určuje optimální množství Q_0 . Cena se však určí až z poptávky. Kolmice se při optimálním množství protáhne nahoru a v bodě, kde se protne s křivkou poptávky, se odečte na vertikální ose cena P_0 , za kterou by měl monopol optimálně prodávat. Je patrné, že monopol si nemůže určit jakoukoliv cenu pro dané množství. Vždy jí odvodí z poptávky. Pokud by stanovil monopol pro množství Q_0 vyšší cenu, než je P_0 , o část produkce by spotřebitelé neměli zájem a výrobci by se hromadily zásoby. Pro monopol nemá význam stanovovat cenu ani nižší než P_0 , neboť spotřebitelé jsou ochotní dát za množství Q_0 právě cenu P_0 . Cena odvozená z poptávkové křivky je zřetelně vyšší, než by odpovídalo mezním nákladům při daném objemu produkce. Tedy firmy v nedokonalé konkurenci disponují monopolní silou, a vytlačují cenu nad úroveň mezních nákladů.

4.3.1.3 Škodlivost monopolu

Dle názorů ekonomů škodlivost monopolu spočívá v následujícím:

✓ „*Monopol je charakterizován stanovit cenu, aniž by se musel monopolista obávat, že to potenciální zákazník přiměje hledat příznivější podmínky jinde*“ (cit. dle Kiznera, 2000, s. 1).

✓ Podle Jacobse (2012, s. 245) monopoly bezdůvodně škodí městům a potlačují to, čeho jsou jejich ekonomiky schopny dosáhnout. Ale zároveň Jacobs uvádí: „*Monopoly mohou být neškodné, pokud jsou jejich ceny a výnosy regulovány*“.

✓ Dle eseje Zhao (2012) je patrné, že monopol kvůli nízké úrovni výkonnosti také způsobuje nezaměstnanost (vlastní překlad).

Jak uvádí Pavelka (2006), vláda se snaží náklady monopolu redukovat pomocí následujících nástrojů:

1. Zvýšení daní snižuje monopolní zisky, ale neprojevuje se na snížení výstupu. Snížení daní zase nepřispěje ke zvýšení objemu produkce.

2. Cenová regulace znamená, že cena je úředně stanovena na určité úrovni. Nevhodné stanovení ceny by ve svém důsledku mohlo vést k nedostatku zboží s regulovanými cenami.

3. Státní vlastnictví je nástrojem často využívaným. Příkladem jsou např. telefonní sítě, železnice, elektrická energie atd.

4. Protimonopolní politika má podobu zákonů, které zakazují určité způsoby chování například spojování firem, dohody o cenách atd.

5. Ekonomická regulace spočívá v zákonech či nařízeních, které stát používá k ovlivňování chování firem. Jedná se o dohled nad cenami, velikosti výstupu, možnostmi vstupu firem do odvětví či jejich výstupem.

Regulace monopolu patrně není jednoduchá. Nicméně, podle Pavelky (2008, s. 181) i v případě monopolu platí, že nic není na věky. Mohou se změnit preference spotřebitelů a ti např. přestanou daný výrobek nakupovat. Pokud daný výrobek nikdo nekupuje, není důvod, proč ho vyrábět, monopol tak sám zanikne. Patenty chrání výrobek pouze na určitý počet let, po jejich vypršení, může daný výrobek vyrábět více výrobců. V průběhu doby může být vynalezen jiný výrobní postup, který konkuruje tomu patentovanému, může být objevena náhrada za výrobní vstup, který vlastní pouze jedna firma, může být zahájena výroba statku, který je k původnímu statku blízkým substitutem, apod.

Monopoly mohou existovat v rámci daného státu, ale v procesu globalizace v podstatě mizí hranice a mizí tak i národní monopoly. To se týká i přirozených monopolů – dostatečně velký trh umožní dosáhnout nízkých nákladů více firmám.

4.4 Pojem ekonomické efektivity

Na webové stránce *Management Mania* lze najít následující pojem efektivity: „Efektivnost, též označováno jako účinnost nebo efektivita, označuje obecně účinnost vložených zdrojů a užitek jimi získaný. Jinými slovy se jedná o poměr vstupů a výstupů nějaké činnosti či systému“.

Hladík uvádí (2005, s. 10), že princip efektivity spočívá v dosahování co největších efektů (výnosů, užitku, peněz) s vynaložením co nejmenších nákladů (ztrát jiných užiteků, tedy času, peněz, strádání atd.). Při koupi spotřebního statku hledíme na to, abychom dostali co nejužitečnější statek za co nejmenší cenu. Někdy se používá výrazu *poměr užitku a ceny*. Výrobci se zase snaží vyrobit zboží dané kvality s co nejnižšími náklady. Jejich cílem je prodat zboží co nejdražší při nákladech co možná nejnižších.

Spokojenost poptávajících je vyjádřena mezním užitekem, který, dle Holmana (2011, s. 21), znázorňuje přírůstek uspokojení z další, dodatečné jednotky statku. Jak je uvedeno v elektronickém slovníku pojmů „Business Center“, na druhé straně jsou mezní náklady, které vynakládá výrobce pro zvýšení produkce o jednu jednotku. Dosahuje-li se efektivity, mezní užitek se bude rovnat mezním nákladům.

Jak uvádí Samuelson a Nordhaus (2012, s. 44), efektivity je jedním z ústředních pojmů ekonomie. Efektivnost znamená, že nedochází k plýtvání, resp. že zdroje ekonomiky se využívají co nejefektivnějším způsobem, a uspokojují tím potřeby lidí. Přesněji, ekonomika produkuje efektivně tehdy, když nemůže produkovat větší množství jednoho statku bez toho, aby produkovalo menší množství jiného statku – když je na hranici produkčních možností.

4.5 Příčiny neefektivity

Nový (2008, s. 9) uvádí následující příčiny neefektivity:

- existence nevyužitých zdrojů;
- mnoho monopolů;
- přílišné nebo neefektivní regulace;
- rozpad bankovníctví.

Dle Samuelsona a Nordhause (2012, s. 35) také bohužel existuje mnoho způsobů, jak se mohou trhy od efektivní dokonalé konkurence lišit. Výkyvy v efektivnosti můžou být zapříčiněny, například, externalitami a znečištěním životního prostředí. Podle jejich názoru pokaždé dochází k neefektivní výrobě nebo spotřebě a vláda hraje při nápravě těchto selhání důležitou úlohu.

4.6 Zásady efektivnosti tržní struktury

Na základě analýzy různých typů tržních struktur je zřejmé, že nejefektivnější tržní strukturou je trh dokonalé konkurence. Zásady pro její existenci jsou zároveň zásadami tržní efektivnosti. Pro lepší pochopení daných zásad je tedy nutné popsat je poněkud podrobněji. Popis podmínek efektivnosti tržní struktury lze najít například v knize Sojky a Konečného „Malá encyklopedie moderní ekonomie“ (2006, s. 137):

1) zásada **velkého množství malých firem**, z nichž žádná nemá významný podíl na trhu, znamená, že *žádná z firem nemůže výrazně ovlivnit cenu*;

2) **statky**, které tito firmy vyrábějí, jsou **stejnorodé**, a proto je spotřebiteli lhostejné, která firma statek vyrobila, protože jeho kvalita je stejná, ať ho vyrobila kterákoli firma;

3) **vstup do odvětví není ničím omezen**. To znamená, že firma vstupující do tohoto odvětví může získat stejné technické znalosti a kapitálové statky a neexistují ani žádné jiné překážky vstupu do odvětví. Výstup je rovněž snadný, zejména proto, že lze snadno prodat použité kapitálové statky. Na dokonale konkurenčním trhu jsou všechny ekonomické subjekty **dokonale informovány**;

4) při dokonalé konkurenci žádná firma ani spotřebitel nemůžou ovlivnit cenu. Cena se tvoří interakcí celkové nabídky a celkové poptávky v odvětví. Individuální firma vyrábí tak malou část celkové nabídky odvětví, že změnu rozsahu jejího výstupu, ba ani její zánik, trh nějak nepocítí. Firma v dokonalé konkurenci je příjemcem ceny, což znamená, že musí respektovat ceny, za které se v odvětví prodává. **Cena je pro individuální firmu danou veličinou**. Táto zásada podle Machlupa (1970) znamená svobodu trhu: „*Svoboda trhu znamená, že každý člověk je svobodný bez omezení kupovat nebo prodávat libovolné množství zboží za jakoukoli cenu, na které se obě strany dohodnou*“ (cit. dle Ježeka, 2014, s. 128).

Jak píše Ježek (2014, s. 82), pro vytvoření podmínek k přiblížení k dokonalé konkurenci nabízí Gerhard Ditz (1980) následující způsoby:

a) všechny dohody omezující obchod měli by bez výjimky učiněny neplatnými a nevymahatelnými;

b) na veškerá diskriminační jednání nebo jiná jednání zaměřená na skutečného nebo potenciálního konkurenta s úmyslem přimět ho k respektování určitých pravidel chování na trhu byla by uvalena odpovědnost za mnohonásobné škody.

Co nejbližší stav k dokonalé konkurenci tedy může být dosažen, jestliže vláda nebo kdokoli jiný nebude nikomu bránit ve stupu do jakéhokoli odvětví nebo povolání, jaké si přeje (cit. dle Ježeka, 2014, s. 82-83). Rothbard uvádí (1989, s. 339), že zastánci státu přiznávají, že libertariáni mají pravdu v tom, že kdyby všichni lidé byli dobří, nebyl by žádný stát potřeba. Státní moc je údajně potřeba pouze do té míry, do jaké se mezi lidmi vyskytuje zlo. Co kdyby ale všichni lidé byli zlí? Je toto nerealistické, protože, jak každý souhlasí, lidské bytosti jsou schopny konat dobro i zlo? Kde se nachází onen bod kombinace dobra a zla, ve kterém se státní diktát stává nutností? Libertariáni by ve skutečnosti tvrdili, že skutečnost, že lidé jsou dobří i špatní, poskytuje další konkrétní argument podporující jejich tvrzení. Je-li totiž člověk směsí dobra a zla, pak je zcela zřejmě nejlepší uspořádání společnosti takové, které potlačuje zlo a podporuje dobro. Libertariáni tvrdí, že existence státního aparátu poskytuje snadný a rychlý způsob, jak se zlo může dostat k moci, neboť vládci státu získávají legitimitu a mohou se uchýlit k donucení takovým způsobem, který nikdo jiný používat nemůže. Skutečně svobodný trh naproti tomu odstraňuje veškeré legitimizované možnosti nadvlády jednoho člověka nad druhým.

5 Moderní trh

Ted' když jsme se naučili létat v povětří jako ptáci a potápět se jako ryby, zbývá už jen jediné - naučit se žít na zemi jako lidé.

George Bernard Shaw

5.1 Hospodářská úroveň států

Jak uvádí Lorenc (1998, s. 49), během dlouhého vývoje lidstva se vlivem nejrůznějších činitelů rozrůznila hospodářská úroveň jednotlivých států a životní úroveň jejich obyvatelstva. Podle stupně rozvoje Lorenc (1998, s. 49-52) použil následující klasifikaci:

1. Vysoce rozvinuté země budují už dlouhou dobu tržní hospodářství a demokratickou společnost. Průmyslová výroba je tam na vysoké úrovni. Snižuje se zaměstnanost v efektivním zemědělství a převažuje zaměstnanost ve službách. Na vysoké úrovni je také školství, věda, zdravotnictví a sociální péče. Nejvyspělejší státy tvoří skupinu *Silné sedmy* (G-7). Patří mezi ně USA, Kanada, Japonsko, Británie, Francie, Německo a Itálie. Na jednání těchto zemí je v poslední době zváno i Rusko, a mluví se proto o G-8. Vysoce rozvinuté jsou například také Švédsko, Finsko, Norsko, Dánsko, Rakousko, Švýcarsko, země Beneluxu, Austrálie, Nový Zéland, Izrael.

2. Rozvinuté země rovněž budují tržní ekonomiku, jsou však hospodářsky méně vyspělé. Ve většině z nich byl hospodářský rozvoj tlumen diktátorskými režimy. Fašistická diktatura zpomalila rozvoj Řecka, Španělská a Portugalská. Tyto země se totálního režimu zbavily již dříve a jsou tedy po hospodářské stránce vyspělejší, než země bývalého socialistického bloku. Do skupiny rozvinutých zemí patří také Jižní Afrika a Irsko. Zvláštní skupinu v této kategorii představují nově industrializované země (NIZ) s převahou služeb a zpracovatelského průmyslu. Zaměřeny jsou hlavně na elektroniku a automobilový průmysl. Kromě skupiny Malých draků v Asii k nim patří také Chile, Venezuela, Brazílie, Argentina, Uruguay, Mexiko, Kypr a Turecko.

3. Rozvojové země s převahou zemědělství, jsou lidnaté země, ve kterých je většinou nízká životní úroveň obyvatelstva. Žije v nich asi 2,5 miliardy obyvatel. Většina lidí je zaměstnána v zemědělství. Průmysl se v těchto zemích teprve začíná rozvíjet. Kromě ostatních zemí Latinské Ameriky k nim patří např. Mongolsko, Indie, Pákistán, Írán, Sýrie, Egypt, Zimbabwe, Maroko, Kamerun a Senegal. Příslušníkem této skupiny je i Čína, která však v poslední době zaznamenává prudký hospodářský rozvoj.

4. Rozvojové země s bohatými přírodními zdroji postavily svou ekonomiku na těžbě surovin nebo poskytování služeb turistům. Zpracovatelský průmysl a další odvětví hospodářství jsou málo rozvinuté. Přesto se jedná o bohaté státy s vysokou životní úrovní. Patří mezi ně především ropné státy (např. Saúdská Arábie, Kuvajt, Omán, Katar, Bahrajn, Brunej atd.), Jamajka (bauxit) a Nová Kaledonie (nikl). Příjmy z cestovního ruchu představují největší bohatství Malediv a Baham.

5. Státy čtvrtého světa jsou skupinou přibližně čtyřiceti nejchudších zemí světa. Většina z nich leží v Africe, ale patří k nim také Afghánistán, Bangladéš, Barma, Vietnam, Laos a Kambodža. Tyto státy mají slabě rozvinutý průmysl a většina lidí pracuje v málo výkonném zemědělství. Jsou odkázány na mezinárodní pomoc.

5.2 Negativní působení trhu

Přestože by se bohatí lidé v ekonomice měli chovat podle racionálních teorií a usilovat pouze o maximalizaci zisku nečiní tak, ale někdy u nich převládne naprosto iracionální smysl pro spravedlnost, svědomí a soucit s chudými a slabými.

Logan Pearsall Smith

V dané kapitole je věnována pozornost takovým problémům moderního tržního mechanismu, jako přílišný materialismus a poškození životního prostředí.

5.2.1 Falešná přání a přílišný materialismus

*Ten má tohle a ten má ještě víc!
"A já to chci taky!" se řve z plných plic
Co nás čeká? Kam nás donese řeka?
Kam kráčí naše zem?*

Daniel Landa

Jak uvádí Kotler (2007, s. 227), kritici poukazují na to, že marketingový systém příliš zdůrazňuje materiální vlastnictví. Lidé jsou posuzováni podle toho, co mají, místo toho, kým jsou. Aby je ostatní považovali za úspěšné, musí mít velký dům nebo moderní byt na dobré adrese, drahá auta, oblečení od nejmodernějších nebo nejlepších návrhářů a špičkové přístroje. Tato honba za majetkem a vlastnictvím dosáhla skutečného vrcholu v osmdesátých letech 20. století, pro která byly charakteristické fráze typu: *chamtivost je skvělá a dokud nakupuješ, žiješ*. V novém tisíciletí naše posedlost materiálním vlastnictvím pokračuje, ačkoli si sociologové povšimli negativní reakce na nadbytek a

plýtvání minulých desetiletí. Kritici tento zájem o materiální věci nepovažují za normální stav, ale spíše za výsledek falešných přání vytvořených marketingem. Podniky vydávají vysoké částky, aby najaly reklamní agentury, jež dokáží stimulovat touhu lidí po zboží, reklamní agentury pak využívají hromadná média k vytváření materialistických modelů správného života. Lidé více pracují, aby si vydělali potřebné peníze. Jejich nákupy zvyšují objem výroby země a průmysl zase používá reklamní kampaně, aby stimuloval větší touhu po průmyslové výrobě.

5.2.2 Poškození životního prostředí

Nechat' několik set tisíc lidí, shromaždištích se na jedno nevelké místo, všemožně usilovalo, aby znetvořili zemi, na které se tísnili, nechat' všemožně dláždili kamením zemi, aby na ní ničeho nerostlo, nechat' všemožně pleli každou pučící travku, nechat' dýmali kamenným uhlím i naftou, nechat' rubali stromy a vyháněli odevšad všechna zvířata a ptáky, - jaro přece jen zůstávalo jarem i ve městě.

Lev Nikolajevič Tolstoj

Jak píše Maxton (2012, s. 1-4), poškození životního prostředí, které je způsobeno člověkem, je znepokojivé, zvláště dochází-li ke klimatickým změnám. Co jiného však lze očekávat? Přeměna planety je důsledek lidského rozvoje. V poslední době ale domy topící uhlím a továrny otrávilí vzduch natolik, že to zkrátilo mnoho lidských životů. Znečištění, odlesnění a zničení krajín v důsledku těžby zdrojů jsou jen některé z negativních důsledků pokroku lidstva. Zdroje jsou těženy, aby zajistili provoz továren, automobilů a osvětlení domovů, ale světové zdroje nejsou ceněny více, než kolik stojí náklady na jejich těžbu a podíl ze zisku. Nebere se na vědomí, jakou cenu budou mít tyto zdroje pro budoucí generace, až dojdou, nebo jakou cenu bude mít poškození životního prostředí, které je způsobeno těžbou a využíváním zdrojů. Lidstvo nakonec dospělo do bodu, ze kterého se pohybuje opačným směrem. Je ničeno více, než vytvořeno. Každým rokem vzrůstá světová ekonomika o zhruba 1,5 bilionu dolarů, ale zároveň je planeta ročně chudší až do výše 4,5 bilionu dolarů. Oficiálně je tedy nabráno opačného směru a ničí se více, než je možné vytvořit. Lidstvo se potýká s problémy, a je jasné, že sedm miliard obyvatel žijících na této planetě ponese patřičně těžké následky (překlad Reimannové).

6 Etnografie: Život lidí v různě průmyslově vyvinutých státech

Cílem dané kapitoly je ověření hypotézy, že tržní vyspělost a efektivnost státní ekonomiky nejsou vždy základem blahobytu obyvatelstva té či oné země. Pro sepsání etnografie byly vybrány jednotlivé státy světa podle jejich hospodářské úrovně, od nejrozvinutějších po nejchudší. Konkrétně byla použita klasifikace Lorence (viz *teoretická část*, s. 19-20). Daná kapitola je tedy rozdělena do pěti kategorií:

1. Vysoce rozvinuté státy
2. Rozvinuté státy
3. Rozvojové země s převahou zemědělství
4. Rozvojové země s bohatými přírodními zdroji
5. Státy čtvrtého světa

Z každé kategorie bylo pro analýzu vybráno jeden nebo několik států a patřících jim území. Obecná struktura zkoumání jednotlivého území je přibližně následující:

1. *Stručná charakteristika státu nebo jeho konkrétních teritorií.* V případě, že je zkoumán stát, ve kterém se výrazně odlišuje život lidí v různých regionech, jsou nejdříve porovnány kontrastní části tohoto státu mezi sebou, a pak je vytvořen celkový obrázek o daném území.

2. *Socioekonomická charakteristika*, která je vyjádřena pomocí statistických ukazatelů, převzatých z databáze Světové banky. Jak známo, existuje řada ukazatelů, měřících ekonomickou efektivnost a životní úroveň v určitém státu. Pro účely této bakalářské práce byly vybrány některé z nich:

Tab. 2 Vysvětlení socioekonomických ukazatelů

Ukazatel	Vysvětlení
Export zboží a služeb	Hodnota (USD, mil.) všech zboží a služeb poskytovaných zahraničním subjektům.
Import zboží a služeb	Hodnota (USD, mil.) všech zboží a služeb přijatých od zahraničních subjektů.
Obchodní bilance	Export po odečtení importu
HDP	Peněžně vyjádřené (USD, mil.) souhrnné množství všech zboží a služeb vytvořených rezidenty určité země.
HDP na osobu	Peněžně vyjádřené (USD, mil.) souhrnné množství všech zboží a služeb

	vytvořených rezidenty určité země, připadajících na osobu.
Míra inflace	Procentuálně vyjádřená roční změna cen spotřebního koše výrobků a služeb.
Průměrná délka života	Očekávaná délka života novorozence za současných životních podmínek.
Míra nezaměstnanosti	Procentuálně vyjádřený podíl pracovně schopných obyvatel, kteří nemají zaměstnání, ale hledají si ho.
Růst HDP	Procentuálně vyjádřené roční tempo růstu hrubého domácího produktu

Zpracováno na základě údajů Světové banky (2015, překlad vlastní)

Pro lepší analýzu růstu životní úrovně určité země jsou vzaty údaje za posledních dvacet let. Je zkoumán průběh změn socioekonomických ukazatelů a vyjádřena jejich procentuální změna za období 1993-2012. Na základě těchto změn pak je vypočítané souhrnné procento ekonomického růstu, které v závěru práce spolu s ostatními ukazateli slouží kritériím pro porovnání životní úrovně ve zkoumaných zemích.

3. *Etnografie* sepsaná na základě videomateriálů.

4. *Závěr*, který se většinou skládá z vymezení charakteristik blahobytu obyvatel určitého území a naopak, nedostatků života v daném území. Na základě etnografií jsou také určeny hlavní produkty a služby místního trhu.

Na konci praktické části jsou uvedeny ekonomické ukazatele daných zemí a vymezeny na základě etnografií kritéria blahobytu. Kapitola „Shrnutí výsledků“ porovnává hospodářskou úroveň států s blahobytem jejich obyvatel. V příloze jsou fotografie pořízené z videomateriálů o zkoumaných územích.

6.1 Vysoce rozvinuté státy

Pro výzkum v této kategorii byly vybrány následující státy: Ruská federace, Spojené státy americké a Švýcarsko. Jelikož RF a USA jsou rozsáhlé státy, pro sepsání etnografií byla vybrána jejich kontrastní teritoria. RF je tedy představeno Moskvou a Sibiřskou vesnicí Bakhtia. Ze Spojených států se zkoumají z pohledu blahobytu New York a Jižní Aljaška.

6.1.1 Ruská federace

Na začátku lze uvést, že dle Lorence (1998, s. 51) se už delší dobu mluví o 8G, kam začalo patřit i Rusko. Daná kapitola se tedy zabývá výzkumem Ruské Federace a skládá se z pěti částí. Pro napsání první části byly sbírány podstatné informace o Ruské Federaci. Druhá část analyzuje efektivnost státní ekonomiky s pomocí socioekonomických ukazatelů. Třetí popisuje život lidí daleko od civilizace v Sibiřské vesnici Bakhtia.

Obsahuje stručnou charakteristiku o této vesnici, etnografii a závěr. Čtvrtá je zaměřená na popis ekonomického života v Moskvě. Má stejnou strukturu, jako část třetí. Na závěr jsou porovnána výše uvedená teritoria Ruska a uvažuje se, zda se úroveň vyvinutosti průmyslové struktury Ruska a blahobyt zdejšího obyvatelstva shodují.

6.1.1.1 Stručná charakteristika

Ruská federace vznikla po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 a skládá se z celkem 83 subjektů: oblasti, republiky, autonomní okruhy, kraje, federální města, autonomní oblasti (cit. dle redakce České Spořitelny). Jak je uvedeno na webové stránce Mapa světa.info, Rusko je s rozlohou 17 075 400 km² největší zemí na světě. Zahrnuje značnou část východní Evropy a téměř celou severní Asii.

6.1.1.2 Socioekonomické ukazatele

Dle údajů Ministerstva zahraničních věcí České Republiky počet obyvatel Ruské federace ke dni 1. 1. 2014 činil 143 666 931 lidí a za rok 2013 vyrostl o 318,8 tis. lidí, tedy 0,22%. 65% obyvatelstva žije v evropské části Ruska, která činí méně než 18 % území. Ve městech bydlí 73,86%.

Tab. 3 Socioekonomické ukazatele Ruské federace za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	5,9	166212	132666	33546	64,9	435060	874,6	-8,7	2929
1994	8,1	109669	916416	-806747	64,5	395086	307,6	-12,6	2663
1995	9,4	115848	102419	13429	65,2	395528	197,5	-4,1	2669
1996	9,7	102134	855902	-753768	66,2	391721	47,7	-3,6	2643
1997	11,8	100138	912186	-812048	67,0	404926	14,8	1,4	2737
1998	13,3	845955	665224	180731	66,8	270953	27,7	-5,3	1834
1999	13,0	846709	512753	333956	66,0	195905	85,7	6,4	1330
2000	10,6	114429	624173	-509744	65,3	259708	20,8	10,0	1771
2001	9,0	113116	742509	-629393	65,5	306602	21,5	5,1	2100
2002	7,9	121649	844082	-722433	65,1	345110	15,8	4,7	2373
2003	8,2	151697	102759	48938	65,0	430347	13,7	7,3	2974
2004	7,8	203415	130992	72423	65,4	591016	10,9	7,2	4109

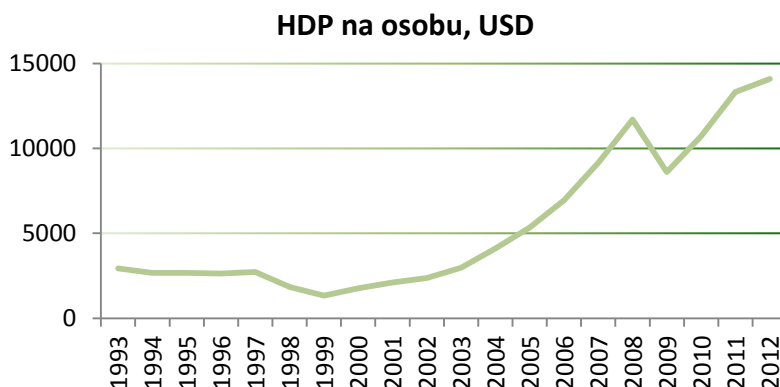
2005	7,1	268951	164337	104614	65,5	764000	12,7	6,4	5338
2006	7,1	333908	207914	125994	66,6	989930	9,7	8,2	6947
2007	6,0	392044	279983	112061	67,5	1299705	9,0	8,5	9145
2008	6,2	520003	366597	153406	67,8	1660844	14,1	5,2	11699
2009	8,3	341583	250604	90979	68,6	1222643	11,7	-7,8	8615
2010	7,3	445513	322366	123147	68,9	1524916	6,9	4,5	10709
2011	6,5	576568	414004	162564	69,7	1904793	8,4	4,3	13324
2012	5,5	597056	449033	148023	70,4	2017470	5,1	3,4	14090

Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti se zmenšila o 7 %
2. Objem vývozu se zvětšil o 72 %
3. Objem dovozu se zvětšil o 70 %
4. Obchodní bilance se zlepšila o 77 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 8 %
6. Hrubý domácí produkt vzrostl o 88 %
7. Míra inflace se snížila o 94 %
8. Růst HDP se zvýšil o 28 %
9. HDP na osobu se zvýšil o 80 %

Na základě výše uvedených porovnání lze vypočítat souhrnné procento růstu Ruské ekonomiky: $(7\% + 72\% + 70\% + 77\% + 8\% + 88\% + 94\% + 28\% + 80\%) / 9 = 58,2\%$. Dle daných ukazatelů se životní úroveň v RF tedy výrazně zlepšuje. Ekonomický růst lze znázornit na příkladě prudkého rozvoje ukazatele HDP na osobu:

Graf 4 Rozvoj HDP na osobu v Ruské federaci, USD (1993-2012)

Zdroj: Vlastní zpracování

6.1.1.3 Etnografie

Jelikož efektivnost jakéhokoliv systému znamená „fungování ve prospěch všech“, nejde tedy podmínky pro život v Rusku popsat ani jako přibližně rovné. Dalo by se říct, že Ruská Federace je souhrnem velkého počtu států, ze kterých každý náleží do různé úrovně hospodaření. Pro znázornění obrovského rozdílu v tržním rozvoji různých teritorií Ruska jsou v této kapitole zkoumány vesnice Bakhtia a hlavní město Moskva.

6.1.1.3.1 Vesnice Bakhtia, Sibiřská Tajga

Tržní způsob života Bakhtianů je zcela neobyčejný. Žádný trh v Bakhtii ani v jejím blízkém okolí nefunguje. Každodenní potřeby si obyvatelé Bakhtie musí zařídit sami. Jak píše Novaja Gazeta (2005), Ruská vláda nemá dostatečně dlouhé ruce, například v medvědích koutech nekonečné Sibiřské tajgy (překlad vlastní). Jakým způsobem je v jednom ze zdejších míst uspořádán život, se lze dozvědět z dokumentárního filmu „Život lovců u řeky Jenisej v srdci sibiřské tajgy“ (2010) německého režiséra Wenera Herzoga.

Obr. 3 Sibiřská vesnice Bakhtia
Zdroj: Herzog (2010)

6.1.1.3.1.1 Stručná charakteristika

Jak uvádí Allen (1996, s. 274), na jih od arktické tundry odepíná severní polokouli široký pás lesů. Tento velký severský les, známý pod ruským názvem *tajga*, je největším lesem na světě. V severských lesích panují drsné životní podmínky. Teploty hluboko pod bodem mrazu jsou v zimě běžné a většina spodních vrstev půdy nerozmrzne po celý rok. Srážky jsou velmi chudé, pouze asi padesát centimetrů za rok. V důsledku malého odpařování je však země po celé léto prosáklá vodou. Navzdory nepříznivým podmínkám se zde jehličnanům daří, ostatní druhy stromů tu přežijí jen vzácně. Jehličnanům se v těchto podmínkách daří, ale předmětem zájmu této etnografie je zjistit, jak se daří obyvatelům jedné ze zdejších vesnic.

6.1.1.3.1.2 Etnografie

Herzog na začátku filmu uvádí: *„Ve vesnici žije asi 300 obyvatel, většina se živí lovem kožešin. Nekonečná divočina kolem se nazývá tajga. Nevedou tu žádné silnice ani železnice. Je možné se sem dostat jen dvěma způsoby, helikoptérou nebo lodí. Lodě se do Bakhtie dostanou jen během pár letních měsíců“*. Z jeho slov je patrné, že by byl dovoz zboží do takových vzdálených a špatně dostupných zemských koutů pro dodavatele zboží složitý a pravděpodobně nevýhodný. Zdejší obyvatel musí přežít sám s pomocí přírodních zdrojů a cenných znalostí, jak tyto zdroje správně využít. Díky řemeslům, která se předávají z generace na generaci, mají obyvatelé Sibiřské vesnice vše podstatné. Dokáží si například sami vyrobit lyže. Pro zdejší obyvatele není problém postavit si i kánoe, která se pak používá pro lov ryb a kachen. Herzog konstatuje: *„Lovci jsou tak soběstační, že si téměř všechno vyrábějí sami“*. Bakhtijané jsou velice podnikaví. Při stavbě domu provádí jeden z obyvatel zateplení mechem a hlínou. Ve městech mají speciální izolaci, kdežto ve zdejší vesnici se musí obejít jen s tím, co mají po ruce. Zima na tomto území trvá kolem deseti měsíců. Zbývající dva letní měsíce nejsou zrovna nejlehčí: *„Nejhorší zkouškou v létě jsou komáři. Jsou jich tu mračna. Žádná drogerie tu není, lovci si vyrábějí vlastní repelent. Zpracováním březové kůry vzniká dehet, který je účinný.“* Dále je ve filmu ukázáno, jak za krátké léto obyvatelé sklízí spoustu zeleniny, která v dlouhých letních dnech roste nevídaným tempem. V létě se zde také sbírá mnoho piniových oříšků, které jsou pak nezbytným zdrojem potravin po celý rok. Podporou ve stravování slouží i velké množství lesních plodů. Všechny statky vytvořeny v Bakhtii se jednou za půl roku dovážejí na městský trh a vyměňují se například za oblečení.

Co se týká postoje k životu obyvatel Bakhtie, zajímavý rozhovor probíhá v daném filmu s Gennadijem Solovjevem, ze kterého lze udělat takovýto výtažek: *„Podle mě jsou nejdůležitější pracovitost a vytrvalost. S tím snad budou všichni souhlasit. Všichni se také shodneme, že nejhorší vlastností lovce je chamtivost. Já a i mí přátelé jí pohrdáme. To můžu říct jistě. Vydělat pár drobných za každou cenu.“* Jeho slova, jak se ukazuje, ve většině případů mohou být protikladem toho, co se odehrává v částech světa, kde se v tržní konkurenci často zapomíná na lidské hodnoty, a peníze se vydělávají za každou cenu. Chamtivost v moderních velkoměstech se může, naopak, chybně považovat za samozřejmou vlastnost ambiciózního člověka. Praxe ukazuje, že hodně podnikatelů rádo zaměstná právě člověka, který je schopný vydělat za každou cenu. Navíc takové

negativní vlastnosti lidské povahy, jako chamtivost a bezohlednost, se ve velkoměstech ztrácejí, a drzost je kolikrát součástí přežití v tržních podmínkách obrovské konkurence. Tímto vyprávění o životě v Bakhtii končí a začíná výprava přes řeku. Zdejší muži se totiž chystají na lov, který trvá většinou několik zimních týdnů. Když muži plují na kánoji přes řeku, Herzog vypráví: „*Odkázání sami na sebe, lovci cítí samu podstatu. Jsou to šťastní lidé. Doprovázejí je jen psi, žijí z darů země, jsou zcela soběstační. Jsou skutečně svobodní. Žádná pravidla, žádné daně, žádná vláda, žádné zákony, byrokracie, mobily ani rádia. Mají jen své vlastní hodnoty a vlastní způsoby chování. Michail Torkovskij, člen slavné filmářské rodiny, ví, co znamená tady přežít: nejdůležitější je umět se plavit po divoké řece.*“ Lovci přijedou domů na oslavy Nového roku a vánočních svátků, které se tady slaví velmi vesele s dárky pro děti, hrami, tanci a zpěvem.

6.1.1.3.1.3 Závěr

Z daného filmu lze vyjmenovat následující prostředky, kterými se obyvatelé Bakhtie živí:

- A. Dary země: různá zelenina, piniové oříšky, lesní plody, kožešiny.
- B. Vlastní výroba: repelent, lyže, kánoe.
- C. Zboží z městského trhu, kam se jednou za půlroka vypraví.

Blahobyt Bakhtianů je podmíněn:

1. Vyloučením možnosti vzniku negativních externalit průmyslových podniků a souvisejícími s tím blahodárnými ekologickými podmínkami.
2. Aktivním způsobem života, spojeným s dobýváním a výrobou potřebných statků. Většinu denního času Bakhtiané stráví venku.
3. Přirozenějším životem než ve velkoměstech, která jsou prostředím pro každodenní vznik stresových situací.
4. Zvládnutím existence v drsných životních podmínkách, což přináší pocit soběstačnosti. Jsou schopni se o sebe postarat úplně sami.
5. Pocitem svobody. Neexistuje žádná závislost na zaměstnavateli a státu.
6. Vysokými duchovními hodnotami, které jsou pravděpodobně také výsledkem podmínek, ve kterých žijí. Lidskost a zodpovědnost jsou životním pravidlem pro většinu obyvatel.

K záporům života v Bakhtii lze zařadit drsné podmínky divočiny mohou vyvolat život ohrožující situace. Nicméně, Bakhtiané jsou zkušení a opatrní, tedy pravděpodobně vědí, jak se nebezpečí mohou vyvarovat. Podstatné je, že si obyvatelé Bakhtie nestěžují. Jejich

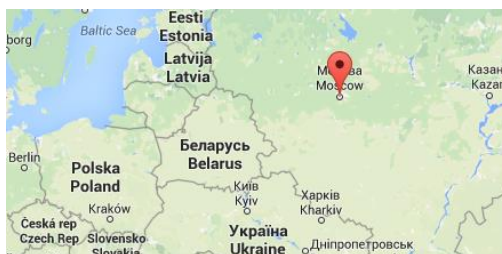
postoj lze vyjádřit následovně: „V zimě je velký mráz – nevadí, máme teplé oblečení, domy a čaj; v létě je mnoho komárů – vyrobíme repelent a nevšímáme si jich“. V daných podmínkách je tedy tajga jediným přirozeným monopolem, který však není škodlivý, funguje dle zákonů spravedlnosti a na základě efektivně fungující tržní struktury, kterou lze pojmenovat *dokonalá spolupráce*.

6.1.1.3.2 Moskva

Jak píše Gregor (2009, s. 128), Rusko je zemí kontrastů. Pro přesvědčení o pravdivosti tohoto prohlášení se stačí z vesnice Bahktia přemístit do Moskvy.

6.1.1.3.2.1 Stručná charakteristika

Na webových stránkách BusinessInfo.cz (2010) lze najít následující informace o Moskvě: „Hlavní město Moskva je samostatným subjektem RF, administrativním centrem CFO a Moskevské oblasti. Jedná se také o ekonomicky nejsilnější oblast Ruské federace. Je politickým, hospodářským a kulturním centrem země a jedním z největších měst v Evropě. Mají zde sídlo všechna ministerstva, federální úřady, významné firmy a je zde také sídlo patriarchy ruské pravoslavné církve. Město má jeden z nejrozsáhlejších dopravních systémů na světě“.

Obr. 4 Moskva

Zdroj: Google Mapy (2015)

6.1.1.3.2.2 Etnografie

Daná etnografie je zpracována na základě dokumentu Poltikoviče (2001) *Rusko - S Moskvou v zádech*. Rusko, jako největší země světa, pokrývá více než desetinu zemského povrchu. Ideologie komunismu, která tuto zemi ovládala v minulém století, je teď vytlačena tržním kapitalismem. Nové expanzi se nevyhnula ani kultura. Amerikanizace proniká všude. Moskva se dynamicky mění a roste. Staví se nové domy, které s různou mírou vkusu kombinují nejrůznější architektonické styly. Doprava je předimenzovaná a ve špičce je doporučována pěší chůze. Rusko, které trpí nedostatkem investic, vždycky najde prostředky k manifestaci své okázalosti a monumentálnosti. To

platí i o tříposchodovém podzemním supermarketu, kde téměř veškerý sortiment je zahraniční, luxusní a nejdražší v celém Rusku.

Dále je ve filmu ukázána chatová osada Hvězdička nacházející se asi 30 km za Moskvou. Tady se žije podstatně skromněji. Podobné chatové osady se táhnou až do vzdálenosti 200 km od Moskvy. Dle jednoho ze zdejších chatařů je dovolená za městem velice populární, protože ne všichni mají možnost jezdit do zahraničí nebo k moři. Další chatař ukazuje na léčebné vlastnosti rakytníku: *„Dělá se z něj šťáva, která léčí snad všechny nemoci. Je to takové národní léčivo.“*

Poté se režisérský tým opět vypravuje do Moskvy a prochází ulicí Arbat, kde si každý může koupit dlaždičku se svým nápisem. Vystupují tu různí umělci, malíři a kdo má povolení, může tu prodávat ty nejroztodivnější věci. Arbat lze přirovnat ke Karlovu mostu. Kosmonautická helma, rudoarmějská čepice, nebo maršálská uniforma jsou běžnými předměty výprodeje pro turisty i sběratele.

První den školy je v Rusku velký svátek. Děti nastupují do školy v doprovodu celé rodiny, včetně prarodičů. Ti bohatší se snaží dát dětem nejlepší školy. Ve filmu je ukázána jedna z takových škol. Aby děti byly přijaty do první třídy, musely umět číst, psát a projít přijímacími zkouškami.

Podél nenápadné cesty, která spojuje Moskvu s jejím nejčistším okolím, bydlí nejmocnější lidé Ruska. Mocní a vlivní se schovávají za vysoké ploty a maskovací sítě. Režisérský tým se ale do jednoho takového domku dostal. Pozval je naftový a plynárenský magnát. Všechny stěny i stropy jsou tady z vyřezávaného dřeva. Na jedné místnosti se pracovalo asi osm měsíců. Z tohoto hostitele bude možná jednou jeden z nejbohatších mužů světa. Vlastní totiž patent na obnovu neproduktivních ropných vrtů. Ty pak dávají tolik nafty jako na počátku těžby. Majitel domu sem jezdí jako na chatu relaxovat v ruské sauně.

Nedaleko od tohoto místa ukazují padesát let starý dům, ve kterém bydlí babička na samotě: *„Podívejte se na ty podmínky, ve kterých žiju. Jedna místnost, kuchyňský koutek. Dělala jsem telegrafistku na poště, ale být jsem nedostala. Žiju v domě po rodičích, celý život jsem jen tady. Penzi mám malou, 850 rublů. Na zahrádce pěstuji brambory, rajčata, okurky. Něco pak prodám na trhu. Žije se těžce.“* Mimochodem, 850 rublů, je asi 30 dolarů na měsíc. Je pravdou, že život na venkově je čtyřikrát až pětkrát chudší než v Moskvě. Jeden vesničan také pozval režisérský tým k sobě domů. Na otázku, jak se jeho rodině žije, odpověděl: *„Žijeme normálně, kdo pracuje, žije dobře“.*

Noční život Moskvy může nepřipravenému člověku vyrazit dech. Ti bohatší dávají přednost kasinům, kterých je údajně v Moskvě víc, než v celé Evropě. Do Moskvy tečou peníze z celého Ruska a většina milionářů žije zde. Finanční limit na jednu večerní útratu neexistuje.

6.1.1.3.2.3 Závěr

Moskva, jako i většina velkoměst Ruska, na sobě pociťuje hospodářský růst. Je zde opravdu prostředí lákající spoustu podnikatelů. Případ Moskvy znázorňuje, že obchodování nabízí hodně příležitostí. Výměna potřebného zboží v současné době ve vysoce rozvinutých státech se transformuje ve zdroj podnikatelských nápadů a neustále rozrůstající se rozvoj průmyslu, a tak se z potřebného zboží stávají falešná přání. V dané etnografii se také ukázalo, že hodně zdejších lidí si z města odjíždí odpočinout na chalupu. Ve vesnicích najdou to, co ztratili v kapitalistickém městě: čerstvý vzduch, ovoce a zeleninu přímo ze zahrady a odpočinek.

Život v Moskvě má tedy své plusy i mínusy. Člověk se zde nenudí a ani pravděpodobně neživoří na penězích. Na druhou stranu je často nucen živořit na pozitivní náladě a svém zdraví. Lze také uvést, že i přesto, že Ruská federace patří k zemím s nejvyšší hospodářskou úrovní, stále trpí nedostatkem investic, což se může negativně odrazit na ekonomickém blahobytu zdejšího obyvatelstva.

6.1.1.4 Shrnutí výsledků Ruské federace

Obyvatelstvo Moskvy má samozřejmě lepší ekonomický život, než obyvatelstvo Bakhtie. Na Moskevském trhu si člověk může koupit nejen všechny potřebné statky, ale také vyhovět svým bonusovým přáním, která nejsou existenčně nezbytná. Jako protiklad tomuto ekonomicky bezstarostnému způsobu života, vystupuje každodenní boj za přežití v srdci Sibiřské Tajgy. Na druhou stranu, mluví-li se o blahobytu, obyvatelé Bakhtie se cítí svobodní, kdežto život Moskvanů probíhá v šíleném životním tempu. Moskevský každodenní život znepříjemňují také silniční zácpy a deficit čerstvého vzduchu a volného času. Na zdravé jídlo Moskvané také často potrpí. Bakhtiané, naopak, vypadají zdravějšími a šťastnějšími. Jak je vidět, ekonomika RF není efektivní, jelikož se zatím nemá možnost postarat o všechny kouty své země. Podle socioekonomických charakteristik Ruska je ale zřejmé, že její ekonomika jde nahoru. Nicméně otázka a podstata dané etnografie spočívá v něčem jiném. Chtěl by obyvatel Bakhtie vyměnit svoji

svobodu za život v rozvinutém tržním systému? Být, například, úspěšným podnikatelem? Gennadij Solovjev se do vesnice Bakhtia odstěhoval z města několik let nazpět. Je patrné, že v Ruském městě je lepší ekonomický život. Kdyby v Bakhtii zůstat nechtěl, byl by již dávno pryč.

6.1.2 Švýcarsko

Nezávislost a neutralita jsou základními pilíři Švýcarské politiky, která přinesla obyvatelům mír a blahobyt

Redakce Reader's Digest *Všechno o Zemi* (2000, s. 669)

Jelikož je Švýcarsko malý stát a životní úroveň v jednotlivých oblastech se výrazně neodlišuje, cílem této etnografie není zkoumání kontrastních teritorií, ale Švýcarska jako celku.

6.1.2.1 Stručná charakteristika

Dle údajů Ministerstva průmyslu a obchodu (2014) Švýcarská konfederace je vnitrozemský stát v jihozápadní části střední Evropy tvořený 26 kantony. Svou rozlohou 41 293 km² patří mezi nejmenší evropské země.

Obr. 5 Švýcarsko

Zdroj: Google Mapy (2015)

Jak je uvedeno v encyklopedii *Všechno o Zemi* (2000, s. 669), důležitost, kterou obyvatelé přikládají neutralitě, se projevila v referendu v roce 1994, kdy Švýcaři odmítli účast svých jednotek v mírových silách OSN.

„Švýcaři se domnívají, že všichni ostatní Evropané by chtěli být Švýcary. Ne snad navždy, ale dostatečně dlouho, aby mohli využít výhod, které země nabízí. Italové zde touží pracovat. Francouzi a mnozí další zde ukládají své peníze. Američané tu zakládají mezinárodní organizace. A Britové sem posílají své dcery, aby se naučili francouzsky“ (cit. dle redakce Reader's Digest (2000, s. 669)).

6.1.2.2 Socioekonomické ukazatele

Dle údajů Ministerstva průmyslu a obchodu (2014), počet obyvatel dosahuje 8 milionů. Reader's Digest uvádí (2000, s. 669), že Švýcaři pilně pracují, mají stabilní měnu a tak si zajistili nejvyšší životní úroveň na světě.

Tab. 4 Socioekonomické ukazatele Švýcarska za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	3,7	109322	95794	13528	78,0	263691	3,3	-0,1	38005
1994	3,8	120069	106513	13556	78,3	291913	0,9	1,3	41739
1995	3,3	139380	124814	14566	78,4	341759	1,8	0,5	48541
1996	3,7	137776	125341	12435	78,9	329619	0,8	0,6	46610
1997	4,1	135355	120727	14628	79,1	286604	0,5	2,3	40430
1998	3,6	137788	124406	13382	79,3	294977	0,0	2,9	41488
1999	3,1	137454	123724	13730	79,6	289884	0,8	1,6	40577
2000	2,7	141785	125116	16669	79,7	271659	1,5	3,9	37813
2001	2,5	141790	126153	15637	80,1	278628	1,0	1,4	38539
2002	2,9	147501	127251	20250	80,3	301127	0,6	0,1	41337
2003	4,1	169765	146187	23578	80,5	351982	0,6	0,0	47961
2004	4,3	202880	167610	35270	81,1	393541	0,8	2,8	53256
2005	4,4	219839	190210	29629	81,2	407543	1,2	3,0	54799
2006	4,0	243423	206953	36470	81,5	429180	1,1	4,0	57347
2007	3,6	294212	239997	54215	81,7	477421	0,7	4,1	63225
2008	3,4	347371	288927	58444	82,0	551552	2,4	2,3	72120
2009	4,1	309894	269116	40778	82,0	539507	-0,5	-2,1	69669
2010	4,5	373421	311077	62344	82,2	581208	0,7	3,0	74277
2011	4,0	457980	398974	59006	82,7	696278	0,2	1,8	87998
2012	4,2	446658	377411	69247	82,7	666100	-0,7	1,1	83295

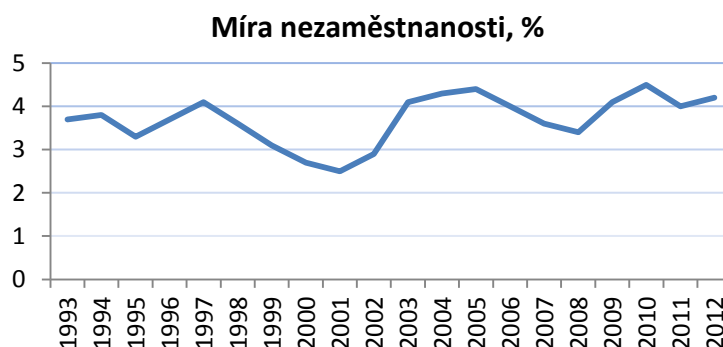
Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti vzrostla o 21 %
2. Objem vývozu se zvětšil o 75 %
3. Objem dovozu se zvětšil o 75 %

4. Obchodní bilance se zlepšila o 80 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 5 %
6. Hrubý domácí produkt vzrostl o 60 %
7. Míra inflace se snížila o 72,5 %
8. Růst HDP se zvýšil o 91 %
9. HDP na osobu se zvýšil o 54 %

Dle daných ukazatelů se životní úroveň ve Švýcarsku stále vyvíjí vzestupným směrem, jen míra nezaměstnanosti se zvětšila:

Graf 5 Míra nezaměstnanosti ve Švýcarsku za období 1993-2012
Zdroj: Vlastní zpracování

Nicméně, z grafu je vidět, že zvětšení míry nezaměstnanosti není extrémní, a s ohledem na její historický vývoj pravděpodobně má dočasný charakter. Celkový dvacetiletý vývoj Švýcarské ekonomiky lze vyjádřit pomocí souhrnného procenta růstu: $(-21 \% + 75 \% + 75 \% + 80 \% + 5 \% + 60 \% + 72,5 \% + 91 \% + 54\%) / 9 = 54,6 \%$. Dle daných ukazatelů se i tak vysoká životní úroveň stále ve Švýcarsku zvyšuje.

6.1.2.3 Etnografie

Pro analýzu hospodářského života byl vybrán dokumentární film A. Činčerové *Švýcarsko – Jako tikot hodinek* (2002). Na začátku filmu Činčerová obdivuje řád a přesnost, které panují ve Švýcarsku: „Vše je tady jako podle hodinek. Spolu s přesností žijí ve Švýcarsku houževnatost a pracovitost. V přepočtu na jednoho obyvatele je tady nejvíce registrovaných patentů a Nobelových cen“. Na otázku, zda jsou všichni Švýcaři tak přesní jako jejich hodinky, jeden z obyvatel s úsměvem odpovídá: „Švýcarské hodinky jdou přesně, vlaky jezdí taky přesně i lidi se snaží být přesní“. Tak, například, krédo Michela Parmigianiho, který ve městě Fleurier před třiceti lety založil hodinářskou firmu, zní: „Čas je klenot“.

- *Jste přesný jako vaše hodinky?* – ptá se režisérka Švýcarského podnikatele.

- *Ano i ne. To záleží na různých věcech. Na schůzky chodím vždycky včas. Přesný musím být i v práci. Mám přesnost vlastně rád.*

Autorka dále popisuje danou firmu: *„Restaurují se tady vzácné kousky starých mistrů i vyrábějí hodinky novodobé. Všechno ručně. A můžete si do nich přát i zvonkohru. Výroba jediných hodinek trvá i rok. Není divu, že ty nejdražší stojí 600 000 švýcarských franků. Kolik by stály s vodotryskem, jsme se radši neptali.“* Pro zajímavost, dle CoinMill.com, 600 000 švýcarských franků se ke dni 25. 1. 2015 rovná 17 067 629 českým korunám.

Autorka dále uvádí: *„Švýcarsko je malé jako dlaň a přitom hospodářský gigant světa. Voltaire kdysi řekl: „Vidíte-li švýcarského bankéře skákat z okna, následujte ho. Určitě tak vyděláte peníze“. Ještě před 150 lety to byl chudý bezvýznamný státeček s jediným bohatstvím – krásnou přírodou. Dnes se o Švýcarsku říká, že jeho bankovní trezory jsou hluboké a jako hory vysoké. Stabilní měna, jedna z nejvyšších životních úrovní na světě.“*

„Během cesty touto jedinou zemí lze ochutnat kus Německa, Francie i Itálie. Švýcarsko, to je propletení čtyř jazykových skupin do jednoho malého národa. Čtvrtou skupinu tvoří rétorománština.“ O gramotnosti Švýcarů nelze pochybovat: *„Většina Švýcarů používá dva nebo i tři jazyky. Mezi sebou se domlouvají nejčastěji jazykem dalším – schwyzerdtsch, němčinou, které rozumějí jenom oni sami.“*

Ve Švýcarských ulicích se Činčerová ptá lidí, zda mají rádi čokoládu. Odpovědi mají následující charakter: *„Ano, jasně!“, „Moc rád!“, „Ano! Je to na mě vidět?“, „Taky ano! Miluji!“*. Činčerová dále uvádí: *„Švýcaři jsou v požívání čokolády první na světě. Přes 11 kilo na osobu za rok.“* Není tedy vyloučeno, že Švýcaři vypadají tak šťastně právě díky obrovské konzumaci čokolády.

Dále se autorka vypraví do Curychu: *„Kdybychom sečetli obyvatele deseti největších švýcarských měst, bude jich míň, než Pražanů. Tohle je Curych. Největší švýcarské město. Není to město hlavní, je však hospodářským centrem země. A má jen 360 000 obyvatel“*. Poté režisérka cestuje do hor na elektromobilu, který stojí přes 80 000 franků, do Zermattu pod Matterhornem: *„Tady nesmí jezdit nic, co má výfuk. Všechno jen na elektřinu nebo vlastní pohon. Takových voňavých horských oáz je ve Švýcarsku několik. Škoda, že se to z filmu nedá ucítit“*.

6.1.2.4 Závěr

Švýcarsko je příkladem, kdy hospodářský pokrok je v souladu s blahobytem obyvatel této krásné země. Velká pozornost je zde věnována chránění životního prostředí.

Výzkumní hypotézu, že tržní vyspělost a efektivnost státní ekonomiky nejsou vždy základem blahobytu, lze v případě Švýcarska s radostí zpochybnit. Dle dané etnografie lze udělat závěr, že mimo účelné státní hospodářské politiky přispívají ekonomice Švýcarska takové vlastnosti jeho obyvatelstva jako houževnatost, pracovitost a přesnost. Co se týká Švýcarského trhu, z etnografie je vidět, že jeho nejpodstatnějšími složkami jsou hodinky a čokoláda. Náznaky efektivnosti fungování ekonomiky země a s ní spojený blahobyt Švýcarů lze určit takovýmto způsobem:

1. V přepočtu na jednoho obyvatele je tady nejvíce registrovaných patentů a Nobelových cen.

2. Stabilní měna.

3. Upřednostňování ekologicky neškodlivých dopravních prostředků. Velice populárními jsou elektromobily, kola, vlaky.

4. Politika neutrality.

5. Na blahobyt lidí také příznivě působí výhodná geografická poloha Švýcarska s nádhernou přírodou i horským vzduchem.

6.1.3 USA

Peníze nás nedělají šťastnými, umožňují nám však být nešťastnými poměrně příjemným způsobem.

Americké přísloví

6.1.3.1 Stručná charakteristika

Jak je uvedeno v encyklopedii *Všechno o Zemi* (2000, s. 635), Spojené státy americké patří svou rozlohou téměř 9,4 milionu km² mezi největší státy světa. Tvoří je tři územní celistvosti – kontinentální státy, Aljaška a Havajské ostrovy. Největší jsou tzv. kontinentální státy, které se rozkládají od Tichého oceánu Atlantskému a od Mexika ke Kanadě. Sdružují 48 států a přes 99 % obyvatel USA.

6.1.3.2 Socioekonomické ukazatele

Dle údajů Zastupitelského úřadu Washingtonu (2014) se průmysl podílí 11-12 % na tvorbě HDP Spojených států. Zahrnuje výrobní sektor, těžbu a utility. 20. století lze přeneseně označit za století amerického průmyslu. Během 20. století se Amerika stala nejdůležitější průmyslovou zemí na světě a americké firmy díky investicím a úsporám z

rozsahu byly nejsilnější a největší na světě. Americký dělník je i dnes nejvíce produktivní dělník na světě. Počet obyvatel USA v roce 2012 činil 313 914 040.

Tab. 5 Socioekonomické ukazatele Spojených států za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	7,0	654800	720000	-65200	75,4	6878700	3,0	2,7	26464
1994	6,2	720900	813400	-92500	75,6	7308800	2,6	4,0	27776
1995	5,7	812800	902600	-89800	75,6	7664100	2,8	2,7	28782
1996	5,5	867600	964000	-96400	76,0	8100200	2,9	3,8	30068
1997	5,0	953800	1055800	-102000	76,4	8608500	2,3	4,5	31572
1998	4,6	953000	1115700	-162700	76,6	9089200	1,6	4,5	32949
1999	4,3	992000	1248600	-256600	76,6	9660600	2,2	4,8	34620
2000	4,1	1096800	1472600	-375800	76,6	10284800	3,4	4,1	36449
2001	4,8	1026700	1395400	-368700	76,7	10621800	2,8	1,0	37273
2002	5,9	1002500	1429000	-426500	76,8	10977500	1,6	1,8	38166
2003	6,1	1040300	1543900	-503600	77,0	11510700	2,3	2,8	39677
2004	5,6	1181500	1800700	-619200	77,3	12274900	2,7	3,8	41921
2005	5,2	1308900	2030100	-721200	77,3	13093700	3,4	3,3	44307
2006	4,7	1476300	2247300	-771000	77,6	13855900	3,2	2,7	46437
2007	4,7	1664600	2383200	-718600	77,8	14477600	2,9	1,8	48061
2008	5,9	1841900	2565000	-723100	77,9	14718600	3,8	-0,3	48401
2009	9,4	1587700	1983200	-395500	78,1	14418700	-0,4	-2,8	47001
2010	9,7	1852300	2365000	-512700	78,5	14964400	1,6	2,5	48377
2011	9,0	2106400	2686400	-580000	78,6	15517900	3,2	1,6	49803
2012	8,2	2194200	2762500	-568300	78,7	16163200	2,1	2,3	51495

Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti se zvětšila o 15 %
2. Objem vývozu se zvětšil o 70 %
3. Objem dovozu se zvětšil o 74 %
4. Obchodní bilance se zmenšila o 89 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 4 %

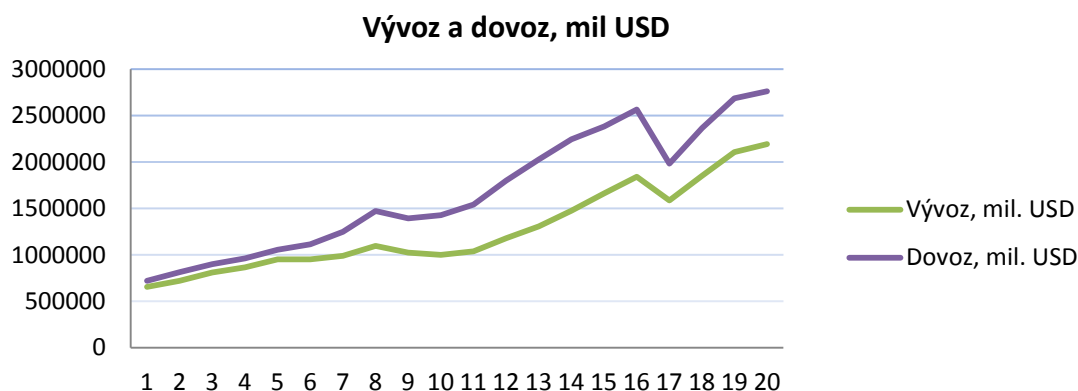
6. Hrubý domácí produkt vzrostl o 57 %

7. Míra inflace se snížila o 30 %

8. Růst HDP se snížil o 15 %

9. HDP na osobu se zvýšil o 49 %

Na základě výše uvedených porovnání lze vypočítat souhrnné procento ekonomického růstu Americké ekonomiky: $(-15 \% + 70 \% + 74 \% - 89 \% + 4 \% + 57 \% + 30 \% - 15 \% + 49\%) / 9 = 18,3 \%$. Dle daných ukazatelů životní úroveň ve Spojených státech roste, ale při porovnání s Ruskou federací a Švýcarským, výrazně pomaleji. Hlavními problémy jsou: růst míry nezaměstnanosti, zpomalení růstu HDP a i přesto, že vývoz a dovoz má pozitivní vývoj, obchodní bilance stále klesá.

Graf 6 Vývoz a dovoz USA za období 1993-2012, mil. USD

Zdroj: Vlastní zpracování

6.1.3.3 Etnografie

Daná podkapitola je rozdělena do třech částí. První část se zakládá na zkoumání problémové oblasti života lidí v USA, jakožto nadměrná konzumace nezdravého jídla. Cílem výzkumu je ukázat, že i silné světové ekonomiky s vyvinutým tržním systémem mohou přinášet velké problémy svým občanům. Jako podklad pro provedení dané analýzy posloužil dokumentární film o Americkém způsobu života. Druhá část popisuje mnohem klidnější, přirozenější a zdravější život v Jižní Aljašce. Třetí část je závěrem tohoto výzkumu.

6.1.3.4 New York

6.1.3.4.1 Stručná charakteristika

Jak je uvedeno na blogu o New Yorku (2007-2014), New York je největším městem Spojených států. Rozkládá se kolem ústí řeky Hudson a dělí se do několika částí. Celá

metropolitní oblast se rozprostírá ve třech státech: New York na jihu a vprostřed, na severu New Jersey a na jihozápadě je to Connecticut. Celá oblast je protkaná nejrozlehlejší sítí metra po celé USA. New York má populaci 18,7 milionů obyvatel, což je po Tokiu, Sao Paulu, Mexico City a Soulu páté nejvíce zalidněné město na světě.

Obr. 6 New York
Zdroj: Google Mapy (2015)

6.1.3.4.2 Etnografie

Hlavní postavou tohoto dokumentárního filmu je Australan Joe Cross, který přijel do Ameriky na šedesát dní. Jeho cílem je hubnutí: *„Přijel jsem se sem postit. Nebudu jíst jejich jídlo. Vše, co budu dělat je pít šťávy. Proč to dělám? Podívejte se na moje břicho. Kolik pizz, hamburgerů, hranolek a koly bylo potřebných k vytvoření tohoto veledíla. Jistě nejsem příkladem zdraví. Posledních devět let jsem bral tabletky, jen abych přežil“*. Prvních třicet dní se Joe bude pohybovat New Yorkem, a pak se vydá na cestu napříč zemí. Lidé, žijící v New Yorku, nemůžou uvěřit, že Joe bude šest až osm měsíců jíst jen luštěniny, ovoce, ořechy, zeleninu a šedesát dní pit čerstvé šťávy. Jedna Američanka konstatuje: *„To je šílené“*. Další reaguje: *„Nemyslím si, že to je život“*. Joe dále obdržuje ještě jeden obdiv: *„To je neuvěřitelné“*.

Joe dále vypravuje: *„Chcete vědět, co je ještě neuvěřitelné? Kolik doktorů jsem navštívil, když jsem poprvé onemocněl. Měl jsem kožní biopsie a testy, zda reaguji na určité věci. Bral jsem hromadu různých tabletek a dokonce jsem strávil čtrnáct dní v nemocnici. Když nic z toho nefungovalo, začal jsem zkoumat alternativní způsoby. Masáže, akupunktura, čínské bylinky, bahenní koupele, analýzy vlasů a dokonce i šamana. Seznam byl nekonečný. A pak mě napadlo: Počkat! Když jsem si jako dítě poranil koleno, nemusel jsem nic dělat. Pokud jsem tomu nechal volný průběh, prostě se to zlepšilo. Pokud se tělo může samo vyléčit venku, tak proč to nedokáže i zevnitř? Co jsem špatně dělal? Zaměřil jsem se na své bohatství místo zdraví. Vezmeme si to všechno po pořádku. Moje priority byly úplně zpřeházené. A podívejte se, kam mě to dostalo“*.

Dále Joe říká: „Prvních pět dní je nejtěžších. Nemohl jsem se ani dívat na televizi kvůli těm častým reklamám“. Jeho příběh je spojen s velkými finančními možnostmi a dostupností jídla: „Když jsem skončil střední školu, byl jsem v dobré formě. Nešel jsem na univerzitu, ale rovnou do práce. Dostal jsem práci v brokerské firmě. A objevil jsem se na obchodní burze Sydney Futures Exchange. Po pěti letech jsem se osamostatnil. Ve 23 letech jsem vydělával spoustu peněz akcemi a terminovanými vklady. Hodně peněz znamenalo rychlá auta, velké lodě, úžasné večírky a v mém případě jídlo, hodně jídla. Neměl jsem žádné hranice“.

- Co si myslíte, že je dnes největší nebezpečí pro národní bezpečí USA? – ptá se Joe jednoho Američana.

- Hranice. Kontrola hranic.

- Co když je teď v této zemi něco, co zabijí sedmdesát milionů lidí?

- Nyní je v této zemi něco, co zabijí sedmdesát milionů lidí? Pravděpodobně cigarety.

- A co říkáte na fast-foody?

- Ano. My jsme fast-foodoví. My s manželkou si vaříme dvakrát až třikrát za měsíc.“

6.1.3.4.3 Na závěr

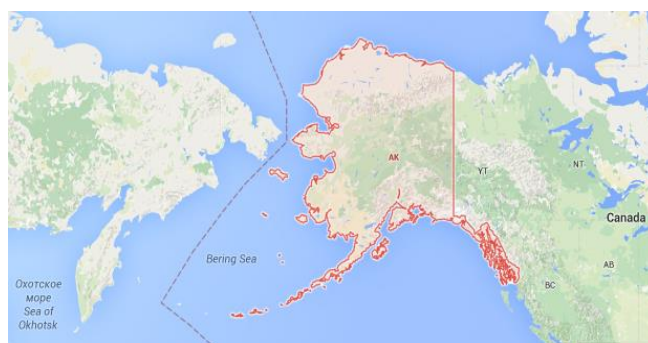
Struktura fast-foodových společností v New Yorku má podobu monopolistické konkurence, což je dle efektivnosti v pořadí po dokonalé konkurenci druhou tržní strukturou. Je nutno zmínit, že efektivnost je účelem fungování ekonomiky a samozřejmě i trhu. Nicméně, v daném případě efektivnost, která musí být všem prospěšná, přináší problémy, spojené se zdravím obyvatelstva New Yorku. Je patrné, že stát USA by měl zasáhnout do této oblasti a nabídnout svým občanům alternativy ve stravování a také omezit další vstup na trh podobným fast-foodovým firmám. V opačném případě se dané odvětví bude jen rozšiřovat, jelikož struktura monopolistické konkurence láká nové firmy ke vstupu na trh. Rozšíření nabídky bude stále vyvolávat větší a větší pokles cen fast-foodových pokrmů, což je také jedním z nejdůležitějších faktorů pro rozhodnutí kupujícího o koupi toho či jiného statku. New York je příkladem, kdy nadbytek pohodlí a jídla představují větší vstupy, než výstupy energií a vyvolává neefektivní alokaci zdrojů mezi člověkem a prostředím, v němž žije. Nabídka škodlivého zboží není omezena a princip fungování moderního trhu v oblasti poskytnutí podobných statků může být zformulován takto: dokud existuje poptávka, bude existovat nabídka.

6.1.3.5 Jižní Aljaška

Pro výzkum byla vybrána Jižní Aljaška jako protiklad New Yorku. Aljaška je stále ta samá ekonomicky-vyvinutá Amerika, ale život je zde přece jen jiný.

6.1.3.5.1 *Stručná charakteristika*

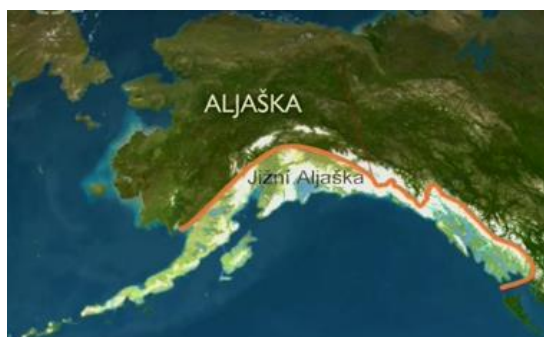
V encyklopedii *Všechno o Zemi* (2000, s. 635) je uvedeno, že Aljaška je osamocený stát na stejnojmenném poloostrově Severní Ameriky. Zaujímá 16 % území USA, ale žije tam jen necelých 600 000 obyvatel.

Obr. 7 Aljaška
Zdroj: Google Mapy (2015)

6.1.3.5.2 *Etnografie*

Daná etnografie je sepsána dle filmu Kusbacha *Jižní Aljaška* (2005). Aljaška, severozápadní výspa Amerického kontinentu a 49. stát Spojených Států. Bývá označována za jedno z posledních útočišť divočiny a nedotčené přírody. Zůstává zemí drsnou, odlehlou a řídce obydlenou. Možná i proto se stala koncem 20. století velkým turistickým lákadlem. Tato část území má svérázné klima, členité pobřeží oceánu s deštným pralesem a rozlehlými ledovci v pobřežních horách.

Obr. 8 Jižní Aljaška
Zdroj: Kusbach (2005)

Hlavním městem je z historických důvodů Juneau, městečko na jihovýchodním pobřeží. Největším městem soustředujícím téměř polovinu obyvatel Aljašky je však Anchorage. Na rozdíl od ostatních amerických měst v Anchorage, až na výjimky, nestojí mrakodrapy. Důvodem je seismická aktivita oblasti a častá zemětřesení. Jedno z nejsilnějších v novodobé historii, které se událo na Velký pátek roku 1964, poničilo jižně centrální Aljašku i velkou část Anchorage. Více než 100 let patřila Aljaška carskému Rusku. Rusky se mluví už jen v některých rodinách, ale i dodnes zde existují dvojjazyčné školy. Nejdostupnějším dopravním prostředkem k cestování na Aljašku je bezpochyby letadlo. Anchorage má proto významné mezinárodní letiště. V Anchorage je i největší letiště pro malá letadla na světě Merrill Field. Velká část území Aljašky je stále nepřístupná po silnici. Údajně každý čtvrtý Aljaškan vlastní pilotní průkaz a tak není problém objednat let kamkoliv podle přání zákazníka. Malé letadlo může přistát téměř kdekoliv, tedy i na hladině řeky, jezera nebo moře. Místní pilotka, majitelka cestovní kanceláře Anchorage, Rosy Waldstein, v roce 1974 poprvé přišla z Německa na Aljašku a moc se jí v téhle krásné zemi zalíbilo. Rozhodla se tady zůstat. Když dnes vzpomíná na své začátky, říká, že nebyly vůbec lehké. Získala licenci a dlouhou dobu se živila jako pilotka a instruktorka létání. Létat v létě i v zimě na Aljašce není vůbec jednoduché. I malá chyba snadno může stát život. Na Aljašku přichází spousta turistů, kteří jí kontaktují za účelem zajistit si pobyt v přírodě a poznat takovouto cestou opravdovou divočinu. Lidé chtějí vidět Arktidu, tundru, zvířata v jejich přirozeném prostředí, a Rosa se snaží jim takové zážitky zprostředkovat. Někdo si přeje letět do vnitrozemí, splout řeku, nebo prožít několik dní daleko od civilizace. Jinému stačí jen vyletět nedaleko od Anchorage nad pobřežní hory a ledovce.

Pobřežní pás od Aljašky až po Kalifornii je lesnickým a dřevařským rájem. Produkce a zpracování dřeva vždy byly a zůstanou zdrojem obživy místního obyvatelstva. Současný útlum těžby dřeva je dočasný, protože je jen otázkou citlivé diskuse, jak přírodní bohatství využívat ohleduplně, prospěšně pro člověka i přírodu.

Stejně bohatý jako suchozemský je i mořský ekosystém. Moře je tu sice relativně chladné, ale neobyčejně úrodné. Moře poskytuje obživu i dalším mořským savcům, lvounům, tuleňům, vydrám, kosatkám a delfínům. Velcí krabi jsou loveni do košů a prodáváni jako lahůdka hlavně na asijský trh. Vysoká poptávka je i po ústřicích, které jsou dnes produkovány již jen na farmách. Zranitelnost mořských ekosystémů v souvislosti s těžbou a transportem aljašské ropy jsou snad nejdiskutovanějším

problémem současného života na Aljašce. Zdroje, které moře poskytuje, nejsou neomezené. Stálý pokles je způsoben nejen ropným znečištěním, ale i nadměrnými výlovy. Úřední regulace lovu je dnes nezbytná. Všechny přírodní cennosti mořské Aljašky jsou logicky i nepřímým zdrojem obživy místních obyvatel. Sea Life Center v přístavním městě Seward slouží k základní orientaci a názornému pochopení vztahů života moře a souše. Čím více budou lidé poznávat a chápat tyto vztahy, tím lépe si uvědomí svoji závislost na nenarušeném přírodním prostředí. I když stále sílí turistika je dnes ekonomickou prioritou oblasti, vzrůstá i tlak po větším využívání přírodních zdrojů, zejména otevírání nových nalezišť ropy. Jako na jiných místech planety i zde se již objevují poškození, která způsobila lidská civilizace. Lze jen doufat, že Aljaška navždy zůstane zachována jako země jedinečných přírodních krás.

6.1.3.5.3 Závěr

Místní trh je tedy tvořen následujícími oblastmi:

1. Cestovní ruch.
2. Těžba dřeva.
3. Lov ryb, krabů a ústřic.
4. Ropný průmysl.

Přednostmi Aljašky pro život jsou:

1. Bohatý suchozemský i mořský ekosystém.
2. Nedotčená příroda jako výsledek zodpovědného přístupu ke chránění a využití přírodních zdrojů.
3. Významné mezinárodní letiště, které je bezpochybně důležitou složkou územních příjmů.
4. Možnost přepravy malým letadlem. Když každý čtvrtý obyvatel Jižní Aljašky vlastní pilotní průkaz, automobilová příprava je méně použitelná, což se zase pozitivně odráží na ekologické situaci.
5. Mnohem klidnější život než například v New Yorku.
6. Čerstvá i bohatá strava.
7. Geografická poloha, která mimo přírodního bohatství nabízí obyvatelům a turistům krásnou krajinu, což pozitivně působí na lidskou psychiku.

8. Sea Life Center - muzeum vzdělávacího charakteru, úkolem kterého je poukázat lidem svoji závislost na nenarušeném přírodním prostředí.

Lze také vymezit faktory, nepřispívající blahobytu obyvatel Jižní Aljašky:

1. Seismická aktivita oblasti a častá zemětřesení.
2. Těžba ropy, která způsobuje ekologické znečištění.
3. Nadměrné výlovy.

I přes výše uvedené nedostatky v případě Jižní Aljašky lze mluvit o ekonomické efektivnosti. Tady se totiž dbá na to, aby se přírodní zdroje nevyplýtvávaly a byly účelně využity, aby příroda zůstala co nejvíce nedotknutelná. Stát reguluje nadměrné výlovy a těžbu dřeva, čímž splňuje svůj nejdůležitější úkol.

6.1.3.6 Shrnutí výsledků Spojených států

Po provedení výzkumu života lidí v New Yorku a na Jižní Aljašce lze udělat závěr, že úkolem každé ekonomicky vyspělé společnosti musí být správné nakládání s jejím bohatstvím. Je potřeba zamezit nadměrnému plýtvání zdrojů, v čemž se pohybuje správným směrem Jižní Aljaška. Nezbytnou podmínkou ekonomického blahobytu je způsob jeho dosažení. Důležitou záležitostí je podpora pro obyvatelstvo užitečných podniků a programů. Součástí statní politiky, stejně jako i každé obce, by například měl být rozvoj následujících oblastí: zdravá výživa, ekologické organizace, vzdělávací programy o zdravém způsobu života a správném zacházení s životním prostředím, rozvoj sportovní infrastruktury a třeba i změna zákoníku práce o povinném tělocviku kancelářských a jiných pracovníků, kteří mají sedavé zaměstnání. Účelem výše uvedených opatření je chránění přírodní celistvosti a zdraví obyvatelstva naší planety. Problém států s vyspělou tržní ekonomikou je ale ten, že fungují v podmínkách silné konkurence, která je sice na jednu stranu hybnou silou trhu, ale na stranu druhou, zisk ještě není všechno.

6.2 Rozvinuté země

Dle předchozích etnografických průzkumů je patrné, že nejvyšší stupeň rozvinutosti ekonomiky není podmínkou blahobytu ve Spojených státech a Ruské federaci. Pro zjištění spokojenosti obyvatel zemí s rozvinutou tržní ekonomikou byly vybrány státy: Řecko a Portugalsko.

6.2.1 Řecko

„Život shodný s přírodou a s rozumem je cesta ke svobodě“.

Zénón z Kitia

6.2.1.1 Stručná charakteristika

Dle údajů na zemepis.estranky.cz (2015) Řecko, oficiálně Helénská republika, je stát rozlohou 131 940 km² ležící v jihovýchodní Evropě na jihu Balkánského poloostrova a rozkládající se na ostrovech v Egejském, Středoziemním a Iónském moři. Jeho sousedy jsou Albánie, bývalá jugoslávská republika Makedonie, Bulharsko a Turecko. Hlavním městem jsou Athény.

Obr. 9 Řecko

Zdroj: Poltikovič (2001)

6.2.1.2 Socioekonomické ukazatele

Dle údajů Zastupitelského úřadu Athén (2014) počet obyvatel Řecka činí 10 815 000. Řecká ekonomika vstoupila v r. 2008 do recese, kterou v následujícím roce prohloubil dopad globální finanční krize umocněný chronickými strukturálními nedostatky národní ekonomiky, která vykazovala vnější i vnitřní nerovnováhu.

Tab. 6 Socioekonomické ukazatele Řecka za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	9,0	15268	25081	-9813	77,4	109210	14,4	-1,6	10435
1994	8,9	16825	25403	-8578	77,6	117032	10,9	2,0	11090
1995	9,1	19723	31145	-11422	77,6	137383	8,9	2,1	12919
1996	9,7	20829	34084	-13255	77,7	146558	8,2	3,0	13685
1997	9,6	23226	33310	-10084	78,1	143310	5,5	4,5	13298

1998	10,8	23537	37147	-13610	77,8	144918	4,8	4,1	13375
1999	11,7	27445	40545	-13100	78,0	142998	2,6	3,1	13140
2000	11,1	30861	45210	-14349	77,9	130580	3,2	4,0	11961
2001	10,2	31032	45565	-14533	78,4	136006	3,4	3,7	12419
2002	10,3	30939	46662	-15723	78,6	152714	3,6	3,2	13904
2003	9,7	37450	59169	-21719	78,8	201547	3,5	6,6	18292
2004	10,5	49804	71168	-21364	79,0	239659	2,9	5,0	21677
2005	9,8	52820	73199	-20379	79,2	247665	3,5	0,9	22326
2006	8,9	57894	86729	-28835	79,4	273265	3,2	5,8	24557
2007	8,3	71748	111342	-39594	79,4	318668	2,9	3,5	28547
2008	7,7	82862	128906	-46044	79,9	354628	4,2	-0,4	31702
2009	9,5	62717	96884	-34167	80,2	329837	1,2	-4,4	29484
2010	12,5	66200	91893	-25693	80,4	299598	4,7	-5,4	26861
2011	17,7	73510	93291	-19781	80,7	288803	3,3	-8,9	25964
2012	24,2	70459	81647	-11188	80,6	249525	1,5	-6,6	22494

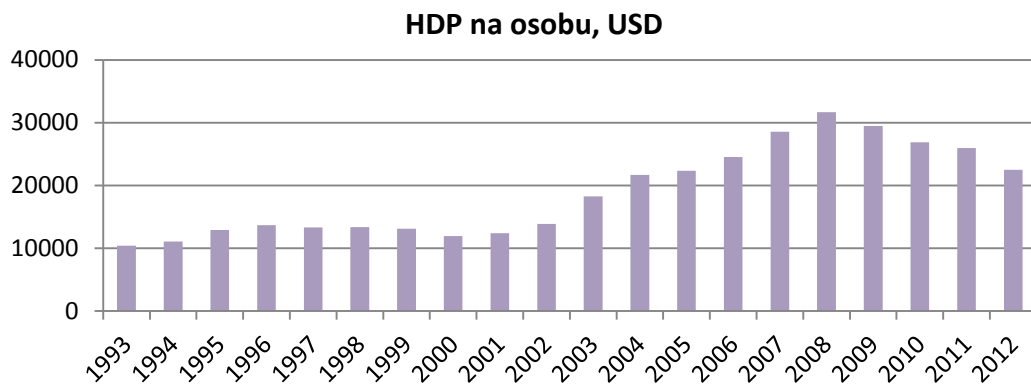
Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti se zvětšila o 63 %
2. Objem vývozu se zvětšil o 78 %
3. Objem dovozu se zvětšil o 69 %
4. Obchodní bilance se zmenšila o 12 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 4 %
6. Hrubý domácí produkt vzrostl o 54 %
7. Míra inflace se snížila o 90 %
8. Růst HDP se zpomalil o 76 %
9. HDP na osobu se zvýšil o 54 %

Na základě výše uvedených porovnaní lze vypočítat souhrnné procento růstu Řecké ekonomiky: $(-63 \% + 78 \% + 69 \% - 12 \% + 4 \% + 54 \% + 90 \% - 76 \% + 54 \%) / 9 = 22 \%$

Největšími problémy Řecké ekonomiky dle daných údajů tedy jsou: míra nezaměstnanosti a pokles růstu HDP. Nicméně, i přes tyto překážky životní úroveň v Řecku roste. Největší úrovní HDP na osobu bylo dosaženo v roce 2008:

Graf 7 HDP na osobu v Řecku za období 1993-2012

Zdroj: Vlastní zpracování

6.2.1.3 Etnografie

Daná etnografie je napsána na základě dokumentárního filmu Viliama Poltikoviče „Řecko – V sídlech bohů“ (2001). Autor uvádí, že v Řeckých horách jsou cítit vůně různých bylinek: šalvěje, bazalky, tymiánu nebo máty. Horské bylinky mají větší léčivou sílu, a kdo je užívá, už na ně většinou nedá dopustit. Řeckým národním stromem je platan. Ten největší bývá ve středu obce a pod ním se sedává u dobré kávy i jídla. Dále v dokumentu ukazují místní tržnici: „*A těch dobrot! Vyhledávanou místní specialitou je například proslazené ovoce, a také likéry, ořechy a pistácie naložené v medu*“. Z rozhovoru s jedním prodávajícím se lze dozvědět, že pochází z rodiny, kde se výroba keramiky přenáší z otce na syna nepřetržitě již 250 let. Dělá keramiku nejen dle vlastní fantazie, ale navazuje také na prastaré vzory. Věří, že stejné nádoby drželi v rukou sami bohové. Řecko, to je samozřejmě také moře. Krásné, velmi čisté, se vším, co k němu patří. Už staří Řekové se snažili žít plně, vznešeně a v přítomnosti. Starořecký spisovatel Plútarchos napsal: „*Nejstarší a největší láskou je láska k životu*“. Řekové můžou být příkladem, jak naplnit život radostí a jak si ho užít. Řekové jsou velcí patrioti. Jedna paní povídá: „*Většinu času Řekové tráví venku, nejsou zavřeni v bytech. Hodně si užívají. Pracují, ale nejsou tak vystresovaní jako ostatní Evropané. Lze říct, že i když to s pracovním nasazením nijak nepřehánějí, svoji práci dělají dobře*“. V jedenáct hodin jde celá rodina na večeři a baví se s dětmi. V televizi se dívají jenom na zprávy. Ta pravá zábava začíná v Řecku až po půlnoci a trvá mnohdy až do šesté hodiny ranní. Proto je nejen vhodné, ale přímo nezbytné dodržet odpolední siestu, zdřímnout si a být odpočatý na rušnou noc.

Ostrov Skopelos nazývají „Zelený uprostřed modrého“ a se svými 360 chrámy, kláštery a kaplemi tvoří jedinečné spojení lidské kultury s přírodou: „*Kdysi žil na ostrově strašlivý*

drak. Patron ostrova, svatý Reginos, ho však ve velké bitvě zabil. Naštěstí. Jinak by si člověk nemohl v klidu užívat romantiku malých pláží a moře, z jehož vln prý občas připlouvají mořské víly". Dnes se Řecko pyšní třetím největším obchodním loďstvem na světě. Žije zde několik velmi bohatých rejdářů, a pokud by se započítaly jejich lodě plující i pod jinými vlajkami, byla by řecká obchodní flotila vůbec ta největší.

Vesnice Zagora po celém Řecku proslavila zdejší speciální druh jablek, která jsou oceněna za svoji vynikající chuť. Ve vnitrozemí se žije tradičním zemědělským životem. Moc se toho nemění, a někteří starší lidé tu dodnes neumí číst ani psát. Jeden z místních obyvatel povídá o zdejším pasákovi: *„Tento mladý pasák tu žije s kozami v horách Skopelosu téměř půl roku. Dojí kozy a dělá sýr*". Typickým stromem, pěstovaným v této oblasti, je jedlý kaštan. Místní kaštany jsou pro svou sladkou chuť velice oblíbené. Uvaří se ve vodě, oloupou a hned jí. Uskladněné vydrží až do velikonoce. Každá vesnice má svoji osobitou, krásnou studánku. Každá je jiná, ale ve všech teče léčivá horská voda.

Poté se ukazuje taneční soubor, který tančí v tradičních Řeckých kostýmech při lidové hudbě. Staré tradice, zvyky, písně a tance na vesnicích stále žijí a stále se o ně zajímají i mladí lidé. Tento soubor vystupuje i v okolních obcích při různých slavnostech, jako například ve svátku, spojeném se sklizní mandlí. Taková sklizeň vypadá velmi jednoduše. Z jednoho stromu se sklídí až dvacet pět kilogramů mandlí. Olivy se zase sklízí podobně jako v Česku borůvky. Jeden strom dá přibližně třicet pět kilogramů oliv. Bez oliv a olivového oleje si život Řeků nelze absolutně představit.

Dále, místní žena z ženského klubu vyjadřuje svůj názor ohledně postavení mužů a žen: *„Tady v Řecku jsou muži vždy v popředí, a tak se tu denně scházíme, pomáháme si, vyměňujeme názory. Chceme, aby i ženy byly aktivní a aby i ony byly v popředí. Baví nás to a mužům to nevadí. Spíš nás podporují a věří síle žen*".

Poté režiséři cestují do vesnice Livadi. Lze zde potkat především staré pány, kteří se tu denně scházejí a většinu dne tráví spolu. Většina se jich tu narodila, svoji vesnici mají rádi a na život si nestěžují. Jediné, co je trochu trápí, že mladí lidé odcházejí za prací a vzděláním do měst, protože ve vesnici nemají příležitost. Život se tu změnil, jako i na celém světě. Současnost je, podle jejich slov, sice dobrá, ale problematická. A tak si přejí hlavně mír a zdraví. Víno je také dar boha Dia. Díky Řecku se výroba vína rozšířila do celé Evropy. Vesnický učitel řekl, že tady dělá doma víno mnoho lidí, nejen on. Řekové mají víno velmi rádi a stále ještě uctívají starověkého boha vína, radosti a svobody – Dionýsa. Řekové patří k národům s nejvyšším průměrným věkem. Svůj podíl na tom má

nejen radostný přístup k životu, ale i čerstvá a bohatá strava. Jeden lékař řekl, že Řek v tomto klimatu, s touto stravou a s popíjením vína nemá nárok být nemocný. Řecký filosof Epikúros napsal: „*Nemůžeš žít šťastně, aniž bys byl moudrý, čestný a spravedlivý, ani moudře, čestně a spravedlivě, když nejsi šťastný*“. To je svatá pravda, nejen v Řecku (cit. dle Poltikoviče, 2001).

6.2.1.4 Závěr

Příklad způsobu života Řeků a jejich pozitivní myšlení znázorňuje, že na blahobyt lidí působí nejen stupeň vyvinutosti tržní ekonomiky, ale také, například, kulturní tradice a geografická poloha. I přesto, že Řecko nepatří k zemím s nejvyšším hospodářským růstem a v poslední době se setkává s ekonomickou nerovnováhou, lze ho přiřadit k zemím s nejvyšší úrovní spokojenosti obyvatel. Na základě dané etnografie lze vymezit následující důvody k takovému přiřazení:

1. Láska k životu, od pradávna spjata s řeckým národem.
2. Užívání horských bylin a léčivé vody místo léků.
3. Tvořivost a dodržování tradic.
4. Různorodá kvalitní strava.
5. Nádherná příroda, která příznivě působí na náladu.
6. Správné hospodaření s časem. V životě Řeka se najde místo jak pro práci, tak i dostačující odpočinek, hlavně venku.
7. Poctivost. Svojí práci Řekové vykonávají poctivě.
8. Přístup k moři. Umožnil Řekům být třetím největším obchodním loďstvem na světě a rozvíjet cestovní ruch. Navíc mořský vzduch působí velmi příznivě na zdraví obyvatel.
9. Zemědělské hospodaření ve vnitrozemí přináší zdejšímu obyvatelstvu bezstresový život ve spojení s přírodou.
10. Státem povolená odpolední siesta.
11. Blahodárné klima.

Na druhou stranu občané nejsou úplně spokojeni s tím, že mladí lidé odcházejí za prací a vzděláním do měst, protože ve vesnicích nemají dostatek příležitostí. Vláda by tedy měla vytvořit pracovní příležitosti i ve vesnicích. Například dobře placené zemědělské činnosti, což by zároveň zvětšilo nabídku produktů zemědělství.

V dané etnografii jsou zmíněna taková významná zboží, ze kterých je tvořen místní řecký trh, jako: keramika, horské bylinky, proslazené ovoce, likéry, ořechy, pistácie naložené v medu, jablka, pečivo, lodě, mléko, sýr, kaštan, víno, mandle, olivy a olivový olej, léčivá horská voda.

6.2.2 Portugalsko

6.2.2.1 Stručná charakteristika

Pacáková (2015) uvádí, že Portugalská republika leží v jihozápadní Evropě, v západní části Pyrenejského poloostrova. Součástí Portugalska jsou zámořská autonomní území Azory a Madeira. Země se administrativně člení na osmnáct distriktů a dvě autonomní území. Hlavním městem je Lisabon, měnovou jednotkou je euro.

Obr. 10 Portugalsko
Zdroj: *Mapy Google* (2015)

6.2.2.2 Socioekonomické ukazatele

Dle údajů Zastupitelského úřadu Lisabonu (2014) má Portugalský agrární sektor vysoký podíl malých a středních farem. Portugalský agrární sektor není zdaleka soběstačný, v současnosti pokrývá jen cca 30 % potřeb, což je nejméně v EU. Počet obyvatel činí 10 514 800 (2012).

Tab. 7 Socioekonomické ukazatele Portugalska za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	5,3	22421	29049	-6628	74,5	95019	6,5	-2,0	9536
1994	6,5	25053	31944	-6891	74,9	99698	5,2	1,0	9978
1995	6,8	31619	39151	-7532	75,3	118133	4,1	4,3	11783

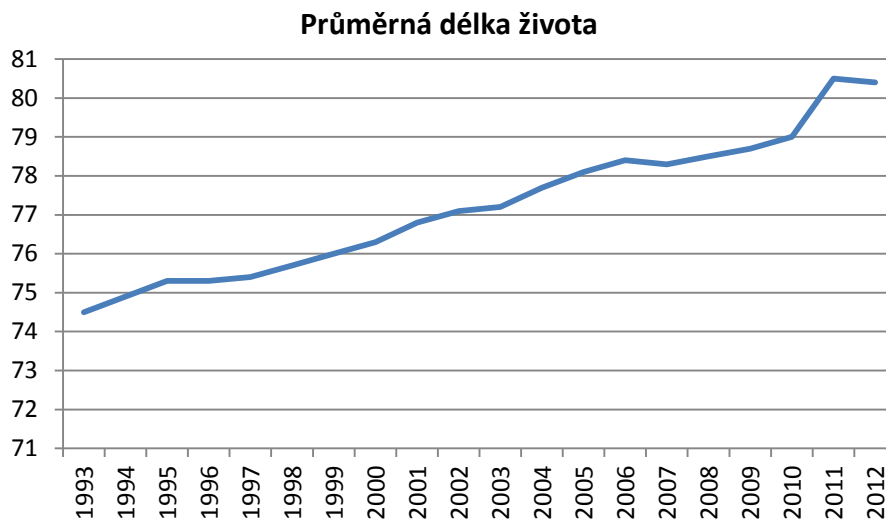
1996	6,8	32554	41278	-8724	75,3	122629	3,1	3,5	12185
1997	6,3	31772	41132	-9360	75,4	117046	2,2	4,4	11578
1998	4,9	33874	45239	-11365	75,7	123981	2,7	4,8	12203
1999	4,4	33742	46934	-13192	76,0	127465	2,3	3,9	12475
2000	3,9	33366	46435	-13069	76,3	118358	2,8	3,8	11502
2001	4,0	33332	45749	-12417	76,8	121545	4,4	1,9	11729
2002	5,0	36168	47269	-11101	77,1	134228	3,5	0,8	12882
2003	6,3	44130	55570	-11440	77,2	164964	3,3	-0,9	15773
2004	6,7	51564	67180	-15616	77,7	189195	2,4	1,8	18046
2005	7,6	52746	70707	-17961	78,1	197299	2,3	0,8	18784
2006	7,7	62393	79576	-17183	78,4	208556	2,7	1,6	19820
2007	8,0	74462	92814	-18352	78,3	240157	2,8	2,5	22779
2008	7,6	81553	107002	-25449	78,5	262017	2,6	0,2	24817
2009	9,5	66004	82872	-16868	78,7	243731	-0,8	-3,0	23063
2010	10,8	71188	89200	-18012	79,0	238303	1,4	1,9	22539
2011	12,7	83977	94462	-10485	80,5	244895	3,7	-1,8	23196
2012	15,6	81413	82874	-1461	80,4	218000	2,8	-3,3	20733

Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti se zvětšila o 66 %
2. Objem vývozu se zvětšil o 72 %
3. Objem dovozu se zvětšil o 65 %
4. Obchodní bilance se zmenšila o 12 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 7 %
6. Hrubý domácí produkt vzrostl o 56 %
7. Míra inflace se snížila o 57 %
8. Růst HDP se zpomalil na 40 %
9. HDP na osobu se zvýšil o 54 %

Na základě výše uvedených porovnání lze vypočítat souhrnné procento ekonomického růstu Portugalska: $(-66 \% + 72 \% + 65 \% - 12 \% + 7 \% + 56 \% + 57 \% - 40 \% + 54 \%) / 9 = 21,4 \%$. Největšími problémy Portugalské ekonomiky, stejně tak jako i Řecké, dle daných údajů tedy jsou: míra nezaměstnanosti a pokles růstu HDP. Nicméně, i přes tyto překážky životní úroveň v Portugalsku roste. Například se stále zvětšuje průměrná délka života:

Graf 8 Průměrná délka života v Řecku za období 1993-2012
Zdroj: Vlastní zpracování

6.2.2.3 Etnografie

Daná etnografie je napsána na základě dokumentárního filmu „Portugalsko – Začátek nebo konec?“ v režie Činčerové (2003). Film začíná u majáku a kdysi se věřilo, že tady je konec světa. Dnes už je známo, že tu konec světa není. Odsud je nejbliž do Afriky i Brazílie. Hned po prvních dvou minutách filmu je ukázána velká tržnice, která je přímo vedle majáku.

- *To má být vtip? Nebo jsme v jiném filmu?* - ptá se autorka.
- *Ale ne, to je tady, hned u majáku funguje zákon nabídky a poptávky,* – zní odpověď.

Na ulici Lisabonu režisérský tým potkává veselé lidi, kteří zpívají písně, tančí, ukazují plakáty s inzeráty, smějí se a tímto způsobem nabízejí ubytování. Tímto zábava nekončí:

- *Co je zase tohle? Propagace cirkusu?* – ironicky se ptá jeden z autorů filmu, který potkal na pěší zóně partu klaunů.
- *Pan starosta nás pozval, aby se lidi na ulici smáli,* - odpovídá jeden z klaunů.

Pak režisérský tým potkal ještě několik dalších zajímavých akcí. Ve filmu hraje lidová písnička a lidé tančí v tradičních kostýmech. Autorka povídá: „*Dnešní den je vyhlášen jako den bez aut, a takhle sympaticky to pojala lisabonská radnice: chodte pěšky anebo si rovnou zatancujte*“. Ke koníčkům v Portugalsku mimo tanců patří také surfing. Surfaři se sjíždějí k portugalským břehům ze všech koutů Evropy.

Dále se ve filmu popisuje město Évora, které je považováno za nejkrásnější město v Portugalsku. Už za Římanů bylo centrem vzdělanosti a umění. Zůstalo jim i ve středověku. Až po vpádu Španělů v roce 1580 upadla Évora v nemilost. Renesance své slávy dočkala až v roce 1986, kdy se ocitla na seznamu památek UNESCO.

- *Ručně malované kachle zde najdete na každém rohu. Pocházejí svým původem od Arabů. Kdysi se sem dovážely, dnes se vyvážejí do celého světa. K Portugalsku patří stejně jako portské víno*, - říká jeden z autorů tohoto filmu.

Co se týká vývozu, z filmu se lze dozvědět, že Portugalci patří i mezi největší světové vývozce sardinek. Rybolov je nejen obživou, ale i koníčkem většiny místních mužů. Mimo jiné, Portugalsko je největším vývozcem korku na světě. Pochází odsud více, než polovina celosvětové produkce – 130 000 tun ročně.

Dále se režisérský tým vypravuje na cestu do provincie Algarve, které se říká evropská Kalifornie. Slunce, teplo, golfová hřiště, jachetní přístavy. Vilamoura se prý má stát největším rekreačním střediskem Evropy. Kotví tu až na tisíc jachet.

Jízda autem v Portugalsku vyžaduje pevné nervy a zvýšenou opatrnost. Portugalci jsou údajně nejhorší řidiči v Evropě. Kdysi tragický stav vozovek se zlepšuje neuvěřitelně rychlým tempem. Jsou tu vidět velké investice Evropské unie. I fakt, že všechny dálnice jsou placené. Přesto statistiky uvádějí trochu kuriózní i neveselé evropské prvenství. A to v počtu nehod na silnicích a smrtelných úrazů. Přitom pro bezpečnost se tu dělá hodně. Semaforey najdete i na nesmyslných místech kdesi v polích, někde navíc ještě retardéry. I tak má ale policie neustále plné ruce práce.

6.2.2.4 Závěr

Portugalsko je zemí s podobným způsobem života, jako Řecko. Nicméně, po provedení etnografického průzkumu je patrné, že Řekové si váží života víc, než obyvatelé Portugalska. Portugalci jsou například špatní řidiči, kvůli čemu, i přes bezpečnostní opatření, se počet nehod na silnicích zvyšuje. Podstatnými produkty trhu zboží jsou: sardinky, portské víno, ručně malované kachle. Na trhu služeb jsou populární: surfing, jachting, golf. Portugalsko je z pohledu blahobytu zemí s:

1. Nádhernou přírodou: mořem a horami.
2. Pořádáním dnů bez aut. Tedy na ekologii se zde nezapomíná.
3. Příznivými klimatickými podmínkami.

4. Vyvinutou sportovní infrastrukturou.
5. Investováním do zábavy.
6. Zlepšujícím se stavem vozovek.
7. Bezpečnostními opatřeními na celnicích.

6.3 Rozvojové země s převahou zemědělství

Z dané kategorie průmyslově vyvinutých států byl náhodně vybrán Egypt. Je předpokládáno, jako i v případě Řecka a Portugalska, že život v těchto zemích se zásadně nebude lišit. Proto je zkoumána pouze jedna země. Účelem etnografie je sestavení obrázku způsobu života lidí v rozvojové zemi s převahou zemědělství.

6.3.1 Egypt

„Egypt, závislý na Nilu stejně jako v době faraonů, zůstává zemí podivuhodných kontrastů“.

(cit. dle encyklopedie Všechno o Zemi (2000, s. 169)

6.3.1.1 Stručná charakteristika

Dle údajů z encyklopedie *Všechno o Zemi* (2000, s. 169), Egyptské území se rozkládá v severní Africe a částečně v Asii při pobřeží Středoziemního a Rudého moře. Plocha egyptského území je značná, tj. 1 001 450 km², ale pouze 3% z celkové rozlohy zaujímá zemědělská půda. Více než 50 milionů Egyptanů žije podél životodárného Nilu a v několika oázách roztroušených v poušti. Zbytek území pokrývá poušť.

Obr. 11 Egypt

Zdroj: Česká televize (2012).

6.3.1.2 Socioekonomické ukazatele

Dle informace poskytnutých *Zastupitelským úřadem Káhira* (2013) počet obyvatel Egyptu činí 94 mil. V zemědělství, je zaměstnáno až 32% všech praceschopných obyvatel. Z toho pramení význam, jaký stále hraje v ekonomice země.

Tab. 8 Socioekonomické ukazatele Egypta za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	10,9	12034	14015	-1981	65,8	46578	12,1	2,9	785
1994	11,0	11714	14561	-2847	66,3	51897	8,2	4,0	862
1995	11,3	13565	16661	-3096	66,8	60159	15,7	4,6	984
1996	9,0	14033	17718	-3685	67,2	67629	7,2	5,0	1089
1997	8,4	14778	19528	-4750	67,7	78436	4,6	5,5	1243
1998	8,2	13754	21812	-8058	68,0	84828	3,9	4,0	1324
1999	8,1	13653	21144	-7491	68,3	90710	3,1	6,1	1393
2000	9,0	16174	22779	-6605	68,6	99838	2,7	5,4	1510
2001	9,4	17065	21801	-4736	68,8	97632	2,3	3,5	1453
2002	10,2	16090	19916	-3826	69,0	87850	2,7	2,4	1286
2003	10,4	18074	20219	-2145	69,1	82923	4,5	3,2	1194
2004	10,7	22257	23330	-1073	69,3	78845	11,3	4,1	1117
2005	11,2	27213	29245	-2032	69,4	89685	4,9	4,5	1249
2006	10,6	32191	33931	-1740	69,6	107484	7,6	6,8	1473
2007	8,9	39469	45442	-5973	69,8	130477	9,3	7,1	1758
2008	8,7	53800	62909	-9109	70,0	162818	18,3	7,2	2157
2009	9,4	47164	59712	-12548	70,2	188984	11,8	4,7	2462
2010	9,0	46730	57198	-10468	70,5	218887	11,3	5,1	2804
2011	12,0	48539	58264	-9725	70,7	236000	10,1	1,8	2973
2012	12,7	45808	67928	-22120	70,9	262831	7,1	2,2	3256

Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

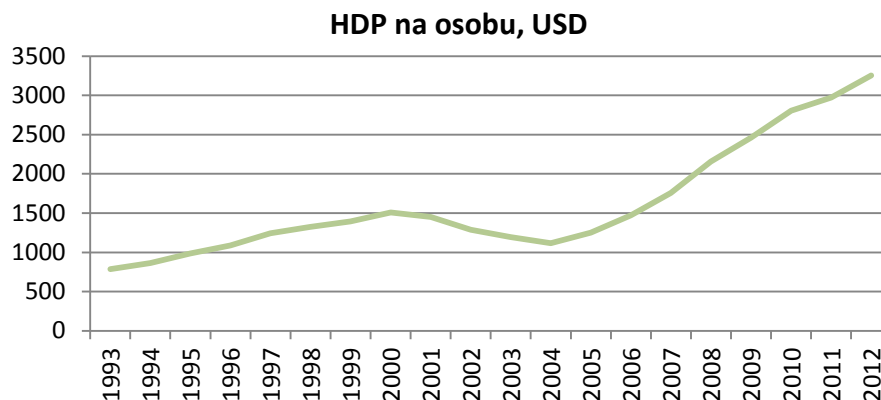
V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti se zvětšila o 14 %
2. Objem vývozu se zvětšil o 74 %
3. Objem dovozu se zvětšil o 79 %
4. Obchodní bilance se zmenšila o 91 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 7 %
6. Hrubý domácí produkt vzrostl o 82 %
7. Míra inflace se snížila o 41 %

8. Růst HDP se zpomalil o 24 %

9. HDP na osobu se zvýšil o 76 %

Na základě výše uvedených porovnání lze vypočítat souhrnné procento ekonomického růstu ekonomiky Egypta: $(-14 \% + 74 \% + 79 \% - 91 \% + 7 \% + 82 \% + 41 \% - 24 \% + 76 \%) / 9 = 25,6 \%$. Velice pozitivně se vyvíjí HDP v přepočtu na osobu:

Graf 9 HDP na osobu v Egyptě, USD (1993 - 2012)

Zdroj: Vlastní zpracování

6.3.1.3 Etnografie

„Egypt je zemí udivujících protikladů mezi bohatými a chudými, svěžím údolím Nilu a okolní pouští, ubohými chatrčemi a obrovskými památkami minulosti. Káhira je obrovské přelidněné město s 16 miliony obyvatel“ (cit. dle encyklopedie Všechno o Zemi (2000, s. 169)). Daná etnografie se nezabývá zkoumáním života obyvatel Káhiry, kde je očividně hodně tržních příležitostí, ale beduínů, žijících ještě stále v agrární ekonomice.

6.3.1.3.1 Egyptská poušť

Etnografie je sepsána dle reportáže D. Novotného z roku 2012. Režiséři točili tento dokument v jedné z Beduínských osad uprostřed pouště, několik desítek kilometrů od pobřeží Rudého moře. Život Beduínů v poušti není snadný. Všechno, co vlastní, je pár velbloudů, oslů a šperků. Kdysi věřili, že každý host, který se k nim dostal, je hostem přímo od Boha. Je třeba se o něho postarat. A tahle pohostinnost jim zůstala dodnes. Egyptská poušť byla od pradávna jejich domovem, a tak ji nezná nikdo lépe, než oni. Když jsou nemocní, místo lékaře léčí své nemoci bylinkami, které najdou v poušti. Cizím lidem a státním úřadům nedůvěřují. Navíc neuznávají slovo hranice a také zpravidla nemají občanské průkazy. Beduíni jsou příslušníci arabských nomádských kmenů, obývající rozsáhlé pouště rozprostírající se od atlantického pobřeží Sahary přes Západní

poušť v severní Africe až po Arabskou poušť v Saudské Arábii. Proto asi není divu, že egyptské úřady nevědí, kolik Beduínů na jejich území žije. Mešita s minaretem tyčící se uprostřed této osady napovídá, že jsou Beduíni většinou muslimové. Je tomu tak i u většiny Egyptanů. Zároveň se mnohé beduínské kmeny nevzdaly víry v duchy a různé nadpřirozené bytosti. Některé z nich jsou v jejich představách hodné a hravé a jiné zlomyslné a zlé. Beduíni se tradičně dělí do příbuzných kmenů, přičemž celý kmen odvozuje svůj původ od jednoho společného předka. Každý beduínský kmen je veden stařešinou, čili šejkem, který se v klanu těší velkému respektu. Ten, jako jediný opouští komunitu a přiváží z civilizace potraviny. Beduíni mohli vždy vlastnit jen to, co se dalo přenést z jednoho tábořiště do druhého. Jelikož Beduíni neměli trvalé místo k žití, více než na majetek kladli důraz na rodinné a kmenové vazby. Součástí jednoho kmene je kolem patnácti rodin, každá se čtyřmi až pěti dětmi. Většina jejich dětí nechodí do školy. Ještě nedávno bylo zvykem, že těhotné Beduíňky porodily dítě samy v drsných podmínkách hor. Respekt si u svého kmene získaly pouze, pokud se jim podařilo vrátit se se zdravím novorozencem. Beduínské ženy zůstávají celý den doma ve svém skromném příbytku. Kromě výchovy potomků je jednou z jejich povinností vaření. A to včetně přípravy tradičních placek z hladké mouky na otevřeném ohni. I dnes je tento chléb připravován a konzumován stejným způsobem, jakým tomu bylo před několika tisíci lety. Beduínský chléb, zvaný fatir, patří totiž mezi nejstarší lidmi připravované pokrmy světa. V dávných dobách byli Beduíni zdatní obchodníci a zabývali se výměnným obchodem. Jiní se živili chovem krav, ovcí a velbloudů a pak také obděláváním vyprahlé a málo úrodné půdy. Minimální vegetace a studna hluboká přes 25 m jsou svědky boje o přežití v nehostinné krajině. V 50. a 60. letech 20. století mnoho Beduínů opustilo své komunity a jejich kočovný způsob života. Částečně pod nátlakem úřadů, i s vidinou pohodlnějšího života, se odstěhovali do egyptských měst. Ti, co zůstali, se dnes raději věnují jiným činnostem. Například tkaní koberců z velbloudí vlny, určených pro prodej turistům. Během posledního půlstoletí mnoho beduínských kmenů postupně zaniklo. Při návštěvě vylidněných beduínských osad uprostřed pouště, je těžké uvěřit, že kdysi představovaly tyto kočovné kmeny pro Egypt neustálou hrozbu. V období oslabené centrální moci faraónských dynastií prováděli beduíni nájezdy do úrodné delty Nilu, přilákání jejím bohatstvím. I proto se je faraóni pokoušeli ze svého území vyhnat.

6.3.1.4 Závěr

Beduíni nemají občanské průkazy, nekomunikují s Egyptskými úředníky, neuznávají hranice a nestěhují se do měst. Důvody k tomu mohou být následující:

1. Pocit nezávislosti a svobody.
2. Vyhovuje jim i to, že nemají žádnou infrastrukturu. Například místo léků užívají bylinky. Podobně jako v případě Bakhtianů si dokáží poradit sami.
3. Historické tradice a kultura.
4. Od pradávna větší důraz než na majetek kladli na rodinné a kmenové vazby. Tedy v souvislosti s uctíváním svých tradic Beduíni ani v současnosti nemají potřebu kapitalistického života ve městě.

Vlastnictví Beduínů, se kterým obchodují: velbloudi, šperky, osli, koberce. V dávných dobách byli Beduíni zdatní obchodníci a zabývali se výměnným obchodem. Teď nemůžou soupeřit s příležitostmi, které nabízí moderní trh.

6.4 Rozvojové země s bohatými přírodními zdroji

Daný druh státní ekonomiky zaujímá čtvrté místo v žebříčku průmyslově vyvinutých zemí. Nicméně bohaté přírodní zdroje umožňují vést obyvatelům podobných zemí ekonomicky důstojný život.

6.4.1 Bahrajn

6.4.1.1 Stručná charakteristika

Dle údajů Zastupitelského úřadu Rijádu (2013) Bahrajn stále zvětšuje své území umělými násypy. Bahrajnské království je rozloženo na cca 30 ostrovech, z nichž mnohé jsou neobydleny. Velkou část území ostrovů tvoří kamenitá poušť. Rozloha tohoto státu činí 741 km².

Obr. 12 Bahrajn
Zdroj: Google Mapy (2015)

6.4.1.2 Socioekonomické ukazatele

Dle údajů Zastupitelského úřadu Rijádu (2013) výrazný ekonomický růst v letech 2005-2008 v průměrné výši 7,3 % ročně byl přerušen světovou finanční a následně i hospodářskou krizí. V roce 2010 nastalo sice oživení, nicméně řada státních i soukromých investičních projektů zůstala dále pozastavena. Počet obyvatel Bahrajnu činí 1 195 020 (2010).

Tab. 9 Socioekonomické ukazatele Bahrajnu za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	6,2	436170	419813	16357	73,1	520026	2,5	12,9	9707
1994	6,2	452047	411914	40133	73,3	556755	0,8	-0,3	10138
1995	7,5	479601	412234	67367	73,6	584946	2,7	3,9	10376
1996	6,2	536436	464973	71463	73,8	610186	-0,5	4,1	10526
1997	5,9	502074	441303	60771	74,0	634920	2,4	3,1	10628
1998	6,4	399505	395063	4442	74,2	618394	-0,4	4,8	10014
1999	6,8	522194	416899	105295	74,4	662118	-1,3	4,3	10331
2000	6,1	717625	513231	204394	74,6	906314	-0,7	5,3	13563
2001	5,5	660762	479480	181282	74,8	897644	-1,2	2,5	12846
2002	6,5	695630	562435	133195	75,0	963241	-0,5	3,6	13149
2003	7,5	798106	620521	177585	75,1	110751	1,6	6,0	14345
2004	9,0	103369	817069	-713700	75,3	131505	2,4	7,0	16027
2005	8,8	133971	102872	31099	75,5	159691	2,6	6,8	18156
2006	8,5	156626	115593	41033	75,7	185055	2,0	6,5	19460
2007	8,2	173148	126266	46882	75,8	217305	3,3	8,3	21050
2008	7,8	212316	162765	49551	76,0	257111	3,5	6,2	23038
2009	7,6	157049	113541	43508	76,1	229384	2,8	2,5	19251
2010	7,4	178805	130972	47833	76,3	257135	2,0	4,3	20546
2011	7,4	229457	138844	90613	76,4	290443	-0,4	2,1	22467
2012	7,4	228534	147195	81339	76,5	307567	2,8	3,6	23339

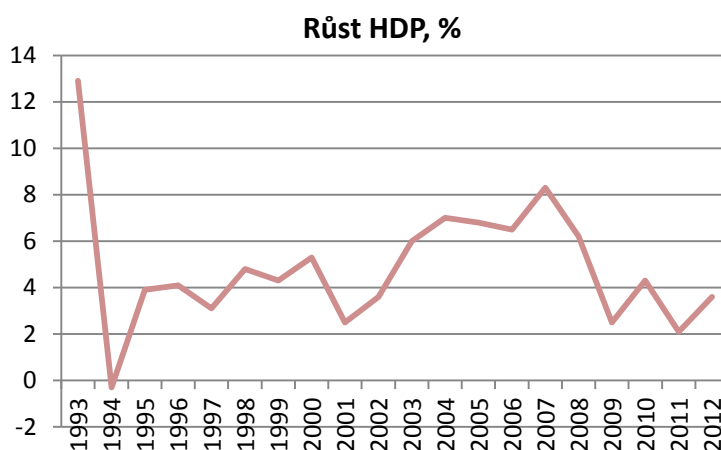
Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti se zvětšila o 16 %

2. Objem vývozu se zmenšil o 48 %
3. Objem dovozu se zmenšil o 65 %
4. Obchodní bilance vzrostla o 80 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 4 %
6. Hrubý domácí produkt se zmenšil o 40 %
7. Míra inflace se zvýšila o 11 %
8. Růst HDP se zpomalil o 72 %
9. HDP na osobu se zvýšil o 60 %

Na základě výše uvedených porovnání lze vypočítat souhrnné procento ekonomického růstu Bahrajnu: $(-16 \% - 48 \% - 65 \% + 80 \% + 4 \% - 40 \% - 11 \% - 72 \% + 60 \%) / 9 = -12 \%$. Souhrnné procento ukázalo, že vybrané socioekonomické ukazatele vykazují pokles životní úrovně v Bahrajnu. Například křivka rozvoje HDP má klesající a nestabilní průběh:

Graf 10 Růst HDP v Bahrajnu, % (1993-2012)
Zdroj: Vlastní zpracování

6.4.1.3 Etnografie

Etnografie je napsána na základě reportáží Jiřího Bartošky a Miroslava Donutíla „Na cestě po Bahrajnu“ (2006). Své cestování režisérský tým začíná jedním z nejdražších mostů na světě, který míří vstříc třiceti třem ostrovům, utvářející z Bahrajnu jednu jedinou zemi. 40% obyvatelstva tvoří cizinci, především Indové a Pákistánci. Bahrajn lze charakterizovat, jako malý, ale bohatý stát v Perském zálivu mezi Katarom a Saudskou Arábií. Perly jsou hlavním bohatstvím této země, tedy hned po ropě, samozřejmě.

Manáma, hlavní město Bahrajnu, je moderní metropolí, která si počtem mrakodrapů v ničem nezadá s nejbohatšími obchodními čtvrtěmi západního světa. V Manámě, jako

středisku finančních služeb, sídlí rovněž mnoho velkých a významných bank. Je to prostá rovnice: z Bahrajnu proudí ropa, do Bahrajnu proudí peníze. A tak ve zdejší restauraci podávají nejvybranější delikatesy.

Večerní a noční život v Bahrajnu vře, jedinou nepříjemností je dopravní zácpa. Autobusem zde nikdo nejezdí, lidé dávají přednost luxusním automobilům. Je tady alespoň levný benzín. Málokterý Bahrajnec vystoupí z auta. Bahrajňané relaxují a Indové a Pákistánci pracují. Je tady velice populární tzv. parcel, obsluha až do auta. Servíruje se také oblíbený tradiční pokrm šaurma. Postačí jen přibrzdit. To jinde by lidé museli pracně zajíždět k okénku.

V arabském světě se těší nesmírné oblibě domino. Podobně, jako šachy, nebo vrhcáby. Večerní zábava v restauraci je až na čestné výjimky výhradně mužskou záležitostí. Muslimové mají zakázaný alkohol a o svátcích se sdružují a pijí sladký čaj. Nicméně cigarety tady zakázány nejsou.

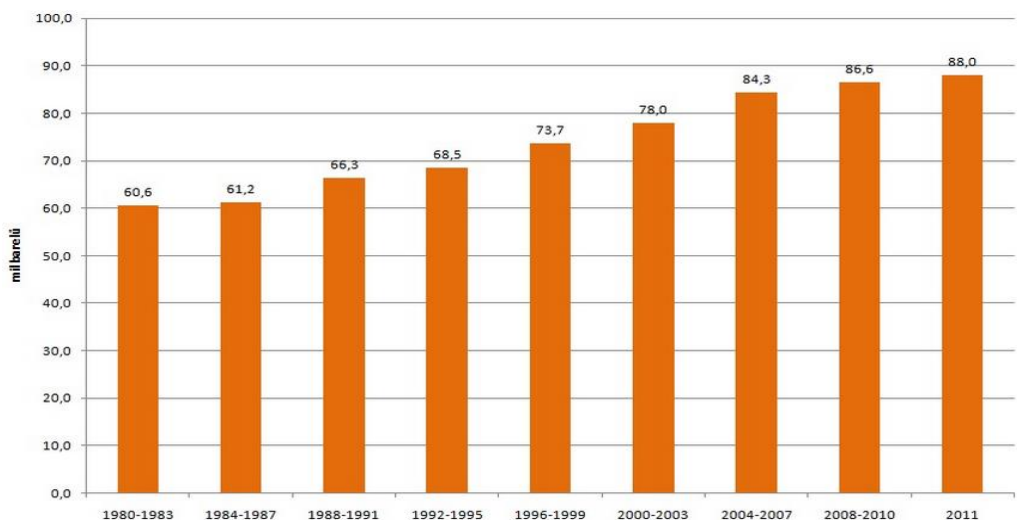
V roce 1932 se tu lidem změnil život. Ne úplně všem, ale od té doby tvoří každopádně těžba ropy základ ekonomiky. Stačí k tomu pouhých 43 000 barelů za den. Z toho Bahrajňané spotřebují barelů 31 000. Bahrajňané jsou na svou ropu patřičně hrdí. Dokonce otevřeli Muzeum těžby ropy. Autoři uvádějí, že zdejší naftový princ se neobejde bez krásné ženy, automobilu značky Jaguar, arabského plnokrevníka, velkého domu s klimatizací a pochopitelně jachty. Autoři pak navštívili bahrajnský Yacht Club, kam si místní jezdí odpočinout od ropných starostí.

„Jak se žije ve městě - už víme. Což takhle okusit pravý vesnický kolorit?“ – nabízí jeden z autorů tohoto dokumentu. Intimní atmosféru bahrajnského venkova může návštěvník nasát například ve vesničce Al Alia, proslavené široko daleko svými tradičními výrobky z hlíny. I jejich výroba je tradiční, ruční. Postupy se dědí z generace na generaci. Misky, vázy, lampičky, džbány, džbánky, láhve, karafy.

6.4.1.4 Závěr

Autoři charakterizují Bahrajn jako soběstačný, sebevědomý, bohatý a nezávislý. Nicméně, blahobyt Bahrajňanů nejde jednoznačně definovat. Na jednu stranu, existence ropných nalezišť přinesla této zemi bohatství. Na stranu druhou, ropnými zdroji se tady plýtvá, což je již problémem nejen Bahrajňanů, ale i celého světa. Dle údajů z multimediální ročenky životního prostředí „Vítejte na Zemi“ (2014), při současném

tempu těžby (v roce 2014) okolo 87 mil. barelů ropy denně, by stávající světové zásoby vydržely zhruba 54 let. Paradoxně se denní spotřeba ropy, naopak, neustále zvyšuje:

Graf 11 Vývoj spotřeby ropy ve světě [mil. barelů/den]

Zdroj: ročenka životního prostředí *Vítejte na Zemi* (2014)

Nicméně je nutné uvést pozitivní stránku docházení zásob ropy: ropný průmysl znečišťuje životní prostředí, a tak, když dojde ropa, lidstvo bude muset najít její náhradu. V souvislosti se zhoršující se ekologickou situací ve světě je pravděpodobné, že pokud se náhradu ropy podaří najít, nebude tato náhrada škodit životnímu prostředí. Nebere-li se v úvahu průmyslová neefektivnost, tedy negativní důsledky ropné výroby a plýtvání ropných zdrojů, blahobyt Bahrajňanů je možné vyjádřit následujícím způsobem:

1. V místních restauracích se podávají nejvybranější delikatesy.
2. V Manámě, hlavním městě Bahrajnu, se nacházejí nejbohatší obchodní čtvrti západního světa.
3. Manáma je střediskem finančních služeb a sídlem mnoha velkých a významných bank.
4. V levných autech Bahrajňané nejezdí.
5. Nejtěžší práci za Bahrajňany dělají cizinci, hlavně Indové a Pákistánci.
6. Zákaz alkoholu má své pozitivní stránky: neexistují lidé, kteří konzumaci alkoholu přehánějí, což se pozitivně odráží na zdraví, spokojenosti a pracovní schopnosti obyvatelstva.
7. Ve vlastnictví obyvatel nejsou vzácností velké domy a jachty.

Dopady rozvíjeného tržního systému jsou:

- A. Dopravní zácpy.
- B. Omezený pohyb.
- C. Znečištění ovzduší, podmíněné následujícími faktory:
 - a) automobil je hlavním dopravním prostředkem;
 - b) neustále se rozrůstající ropný průmysl.

K oblíbenému zboží místního trhu lze přiřadit: tradiční pokrm šaurmu, čaj, cigarety, ruční výrobky z hlíny.

6.5 Státy čtvrtého světa

Je-li země o jednu úroveň hospodářského rozvoje níž, hovoří se o zemi čtvrtého světa. Pro výzkum byl vybrán Laos. Bohužel, život se zde výrazně odlišuje od života v Bahrajnu.

6.5.1 Laos

6.5.1.1 Stručná charakteristika

Jak píše Zelenka (2012), Laos je nevelký vnitrozemský stát s asi 7 miliony obyvatel. Historie Laosu je z velké části průsečíkem dějin jeho silnějších sousedů: Thajska, Barmy, Číny, Vietnamu a Kambodže. Starobylá laoská království na středním toku Mekongu často upadala do závislosti na těchto státech. Protektorát Francie z konce 19. století přinesl Laosanům novou formu závislosti a uvedl je do moderní fáze dějin. Ani nezávislost po 2. světové válce nepřinesla konec zahraničnímu vměšování. Dějiny země poznamenaly rozvrat, chaos, války a nezměrné utrpení.

Obr. 13 Laos

Zdroj: Cestománie: *Laos – Buddha, srp a kladivo*. Česká televize, 2004

6.5.1.2 Socioekonomické ukazatele

Jak uvádí Bouahom, Douangsavanh a Rigg (2004, s. 1-3), Laos je jedním z nejchudších států světa. V každodenním zajištění potřeb většina domácností nadále spoléhá na zemědělství. Dle statistiky kolem 94 % domácností produkuje zboží jen pro vlastní

konzumaci, tržní ekonomika se tedy nemůže rozvíjet. Nicméně, daná země se nachází ve fázi tržního pokroku. Laos neboli Laoská Lidová Demokratická Republika je nejméně rozvinutým státem v mocném východoasijském bloku rostoucích ekonomik. Přesto, že tento stát ještě pořád zůstává chudým a zaostalým v ekonomickém slova smyslu, poslední dobou se tady začínají odehrávat materiální a nemateriální změny za účelem připojit se k progresivnímu vývoji svých úspěšných sousedů. Na Laos čeká transformace z plánované ekonomiky do tržní, z naturální směny do peněžních prostředků. Neoliberální agenda (*neoliberalismus* představuje směr navazující na klasický liberalismus 18. stol., odmítající národohospodářské plánování a uznávající, že úlohou státu je pouze zajišťování podmínek tržního mechanismu (zdroj: elektronický *Slovník cizích slov*)) už je tady obecně přijatá a Světová Banka spolu s Asijskou rozvojovou bankou aktivně působí ve hlavním městě Vientiane. Zkrátka, Laos je na cestě k ekonomickému růstu, který bude znamenat liberalizaci, integraci, emisi peněz do oběhu, diverzifikaci výrobků. V současné době cíl státních zásahů je pochopitelně využití zemědělství pro zvýšení produktivity (vlastní překlad).

Tab. 10 Socioekonomické ukazatele Laosu za období 1993-2012

Rok / ukazatel	Míra nezaměstnanosti, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Růst HDP, %	HDP na osobu, USD
1993	2,5	284	413	-129	56,5	1327	6,3	5,9	287
1994	2,5	385	614	-229	57,3	1543	6,8	8,2	325
1995	2,6	409	658	-249	58,1	1763	19,6	7,0	362
1996	1,9	425	769	-344	58,8	1873	13,0	6,9	376
1997	2,0	417	720	-303	59,6	1747	27,5	6,9	343
1998	2,0	466	612	-146	60,3	1280	91,0	4,0	246
1999	1,9	521	642	-121	61,0	1454	128,4	7,3	275
2000	1,9	521	765	-244	61,6	1731	25,1	5,8	321
2001	1,9	503	668	-165	62,3	1768	7,8	5,8	323
2002	1,8	516	648	-132	62,9	1758	10,6	5,9	317
2003	2,1	600	749	-149	63,4	2023	15,5	6,1	360
2004	2,4	723	1111	-388	64,0	2366	10,5	6,4	415
2005	1,4	934	1272	-338	64,5	2735	7,2	7,1	472

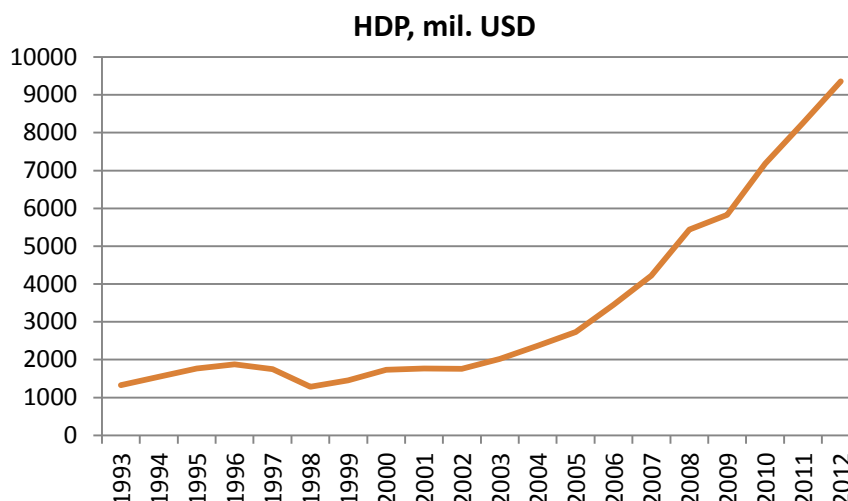
2006	1,4	1394	1585	-191	65,0	3452	6,8	8,6	586
2007	1,4	1456	2025	-569	65,5	4222	4,5	7,6	702
2008	1,4	1742	2406	-664	66,0	5443	7,6	7,8	887
2009	1,4	1801	2338	-537	66,4	5832	0,0	7,5	931
2010	1,4	2552	2722	-170	66,9	7181	6,0	8,5	1123
2011	1,4	3068	3557	-489	67,4	8254	7,6	8,0	1266
2012	1,4	3635	4554	-919	67,8	9359	4,3	8,0	1408

Zpracováno na základě databáze Světové banky (2015)

V porovnání s rokem 1993, v roce 2012:

1. Míra nezaměstnanosti se zmenšila o 56 %
2. Objem vývozu se zvětšil o 92 %
3. Objem dovozu se zvětšil o 91 %
4. Obchodní bilance se zmenšila o 86 %
5. Průměrná délka života vzrostla o 14 %
6. Hrubý domácí produkt vzrostl o 85 %
7. Míra inflace klesla o 32 %
8. Růst HDP se zvětšil o 26 %
9. HDP na osobu se zvýšil o 80 %

Na základě výše uvedených porovnání lze vypočítat souhrnné procento ekonomického růstu ekonomiky Laosu: $(56 \% + 92 \% + 91 \% - 86 \% + 14 \% + 85 \% + 32 \% + 26 \% + 80 \%) / 9 = 43 \%$. Pozitivní vývoj ekonomiky ukazuje například růst HDP:

Graf 12 Růst HDP v Laosu za období 1993-2012

Zdroj: Vlastní zpracování

6.5.1.3 Etnografie

Pro hlubší ponoření do ekonomického způsobu života obyvatel Laosu byl vybrán dokumentární film „Laos – Buddha, srp a kladivo“ v režii Jandourka (2004). Autor uvádí: *„Severně od Vientianu se nachází krajina s vápencovými horami a krasovými útvary. Jsme v oblasti kolem města Vang Vien, které představuje provinční osadu s několika tisícovkami obyvatel, z nichž většina pracuje v jedné z mála továren v zemi – nedaleké cementárně. Leží na břehu řeky Nam song“.*

Velice zajímavá je místní doprava: *„To je traktor. Může jezdit i ve vodě. Místní obojživelný taxík cestu k pohoří duchů často urychlí a zpříjemní. Občas však, což byl i náš případ, ji prodlouží, ale ozvláštří“.* Kolo se jim někde ztratilo: *„A bez kola to nejde, takže nezbylo nic jiného, než dojít po svých“.*

Dalším městem, které navštívil režisér, byl Luan Prabang: *„V první polovině 14. století Luan Prabang byl hlavním městem Říše miliónu slonů. Od té doby vyrostly ve městě na břehu Mekongu stovky chrámů a mniši dodnes vyrážejí ráno do ulic pro svůj denní příděl rýže. Každý Laosan, který daruje ráno jídlo, si zajišťuje v příštím životě lepší postavení a mniši musejí s ranním přídělem vystačit celý den“.*

Dále autor seznamuje diváka s okolím provincie Xieng Khuang: *„V okolí pověstné křižovatky silnic 7 a 13 není klid už od 80. let. Protivládní bojůvky zde přepadají a loupí z politických, ale i čistě zločineckých důvodů. Nikdo z místních, ani náš řidič Ong sem nevyrazí jen tak beze zbraně. Na samopal má povolení. Říká, že Hmongové přepadají auta kvůli penězům a zboží, jelikož v horách nemají co jíst. Horalové nemají mnoho zdrojů příjmů. Například za neuvěřitelné pracně vyrobené koště z trávy dostanou na trhu v přepočtu dvě koruny. V takových končinách se většinou daří banditům a oddílům domobrany i Laoské armády jsou na každém kopci“.*

Jeden z obyvatel tvrdí: *„Přepadávají se tady auta. Platí nás vláda. Bydlíme tady, vaříme si. Už si ani nepamatuji, jak jsem tady dlouho, čtyři nebo pět let... Letos jsme už bojovali. Bylo třicet zraněných a deset vojáků umřelo“.* Dále autor dokumentu uvádí: *„Vojsko hlídá silnici až do údolí provincie Xieng Khuang. Zde je dnes už relativní klid a lidé se věnují převážně zemědělství nebo třeba výlovu rybníka“.*

I přesto, že lidé jsou tady chudí, poměrně často rádi pořádají oslavy: *„Ve sváteční den „Vzpomínka na rodiče“ lidé přinášejí dary, které se předají místnímu chrámu a jsou připravené pro lidi, co nemají žádné peníze“.* A večer autor navštívil i oslavu svatby: *„Strýc*

tentokrát obdaroval novomanžele basou piv. A to je co říct, láhev piva je v Laosu dražší, než litr pověstné lao lao whisky“.

Paní, která je v čele jedné z Laoských příspěvkových organizací, provedla režisérům exkurzi zdejší tržnicí: *„Začíná pracovní den v Phonsavanu, hlavním městě Xieng Khuang. Silnici sem přivedli teprve nedávno. Na phonsavanském tržišti se dají koupit všechny místní speciality. Je rozdíl mezi evropským mákem a asijským. Z asijského se dělá opium, které i přes zákaz je všude k dostání, ale my se zaměříme na suroviny do kuchyně. To je veverka na guláš... Z vajec mravenců se dělá omeleta... To jsou malé žáby. Dobré jako koprová... To je netopýr. Ten se naplňuje jako paprika, ale je dobrý. Laosané jsou lovci. Na trhu pod pultem pořídíte všechna možná divoká zvířata, z nichž řada je na seznamu ohrožených druhů a jejich lov zakázán“.* Je vidět, že zákazy v Laosu moc nefungují. Z dokumentu se lze také dozvědět, že pojem *bezstarostné dětství* patrně v Laosu ani v nejbližších letech nezdomácní. Ukazuje se, jak děti přinášejí těžká vědra s vodou a velké svazky větví.

Další vesnice, která také nezůstala mimo pozornost režiséra, je Hin Tit: *„Vedle benzínky ve vesnici Hin Tit nechybí ani obchůdek pro řidiče, jako u nás. Májí tady sušenky, cigarety, toaletní potřeby... Všechno“.* Pro porovnání s dokumentem, například o New Yorku: *„V Laosu není žádný Mc Donald, kino, ani železnice. Tahle vesnice leží na jediné silnici, spojující hlavní město se severem. Je zde elektrina – patří tedy k těm civilizovanějším. V domech však se vaří na otevřeném ohništi“.*

Dále je znázorněn ještě jeden příklad nedodržování zákonů, kdy jeden z obyvatel vesnice povídá: *„Tohle je místnost pro duchy. Během obřadu se shromažďují tady v těchto místech. Z dítěte musím vyhnat všechny zlé duchy, aby bylo zdravé“.* Pak autor dodává, že tyto obřady jsou v Laosu zakázané, ale většina lidí jim věří. Místní obyvatelstvo celkově věří věštám, a tak jeden chlapec věští: *„Já jsem chudý, ale brzy se to zlepší“.*

6.5.1.4 Závěr

Život v Laosu je příkladem toho, jak chudoba vyvolává vysokou úroveň kriminality a naopak, války vyvolávají chudobu. Aby svět vyřešil globální ekonomické problémy, je tedy potřeba vyřešit nejdříve politické a konečně už přestat válčit. Případ Laosu potvrzuje rovnici, že se úroveň průmyslového rozvoje určité země rovná blahobytu jejího obyvatelstva. Ale jak ekonomika může efektivně fungovat ve státě, v němž se neustále válčí? I přesto lidé zde nacházejí důvody k radosti:

- 1) časté oslavy;

- 2) horská krajina;
- 3) řeky, které zabezpečují zdejší obyvatelstvo rybami;
- 4) vaření na otevřeném ohništi je zdravější než smažená jídla;
- 5) víra v zázraky a nadpřirozené síly;

6) působení charitativních organizací v Laosu (ze kterých jedna dělala doprovod autorům tohoto dokumentu)

Nízká životní úroveň lze posoudit z různých aspektů, které jsou ukázány v dané etnografii. Tak, například:

- a) traktor slouží jako ambulance státní nemocnice;
- b) lidé se nemůžou dočkat na dospívání produktů zemědělství a sklizejí úrodu předčasně;
- c) i přesto, že se zde v poslední době situace trochu zklidňuje, můžeme vidět u obyčejného řidiče samopal pro sebeobranu;
- d) vládní zakazy nefungují;
- e) elektřina funguje jen v některých obcích;
- f) bezstarostné dětství je zde vyloučeno;
- g) chybějící občanská vybavenost.

Speciality místního trhu:

- mák, ze kterého se dělá opium;
- veverka – hlavní ingredience Laoského guláše;
- vajíčka mravenců - pro vynikající omeletu;
- malé žáby, tvořící základ koprové;
- netopýr – naplňuje se jako paprika.

Laosané jedí snad úplně všechno. Je možné, že výše uvedené speciality jim chutnají, ale pravděpodobně se zavedly do místních kuchyní z důvodu, aby neumřeli hlady. Nicméně v obchůdku vedle benzínové pumpy lze najít takové zboží, jako sušenky, cigarety, toaletní potřeby.

6.6 Porovnání socioekonomických ukazatelů zkoumaných zemí

Za předpokladu, že způsob života v daných státech se od doby natáčení dokumentárních filmů popsaných v práci příliš neměnil, byly vybrány ukazatele za rok 2012.

*Horní index každého ukazatele jednotlivé země znamená pořadí této země v žebříčku zkoumaných států dle daného ukazatele.

Tab. 11 Ukazatele ekonomické efektivity a životní úrovně

Země / Ukazatele	Průměrná délka života	HDP, mil. USD	Míra inflace, %	Míra nezaměstnanosti, %	HDP na osobu, USD
Švýcarsko	82,7* ¹	666 100* ³	-0,7* ¹	24,2* ⁸	83 295* ¹
Řecko	80,6* ²	249 525* ⁵	1,5* ²	8,9* ⁵	22 494* ⁴
Portugalsko	80,4* ³	218 000* ⁷	2,8* ⁴	15,6* ⁷	20 733* ⁵
USA	78,7* ⁴	16 163 200*¹	2,1* ³	8,2* ⁴	51 495* ²
Bahrajn	76,5* ⁵	307 567* ⁴	2,8* ⁴	7,4* ³	23 339* ³
Egypt	70,9* ⁶	262 831* ⁶	7,1* ⁶	12,2* ⁶	3 256* ⁷
Rusko	70,4* ⁷	2 017 470* ²	11,9* ⁷	5,5* ²	14 090* ⁶
Laos	67,8* ⁸	9359* ⁸	4,3* ⁵	1,4*¹	1 408* ⁸

Zpracováno na základě databázi Světové banky (2015)

Tab. 12 Ukazatele ekonomické efektivity a životní úrovně

Země / Ukazatele	Růst HDP, %	Vývoz, mil. USD	Dovoz, mil. USD	Obchodní bilance, mil. USD	Procento ekonomického růstu
Švýcarsko	1,1* ⁶	446 658* ³	377 411* ²	69 247* ³	54,6* ²
Řecko	-6,6* ⁸	70 459* ⁶	81 647* ⁶	- 11 188* ⁶	22* ⁵
Portugalsko	-3,3* ⁷	81 413* ⁵	82 847* ⁵	- 1461* ⁵	21,4* ⁶
USA	2,3* ⁴	2 194 200*¹	276 500* ³	-568 300* ⁸	18,3* ⁷
Bahrajn	3,6* ²	228 534* ⁴	147 195* ⁴	81 339* ²	-12* ⁸
Egypt	2,2* ⁵	45 808* ⁷	67 928 * ⁷	- 22 120* ⁷	25,6* ⁴
Rusko	3,4* ³	597 056* ²	449 033*¹	148 023*¹	58,2*¹
Laos	8,0*¹	3 635* ⁸	4 554* ⁸	- 919* ⁴	43* ³

Zpracováno na základě databázi Světové banky (2015)

Z výše přidělených míst byl vyvozen průměr v ekonomickém postavení té či oné země vůči ostatním:

$$\text{Švýcarsko: } (1+3+1+8+1+6+3+2+3+2)/10=3$$

$$\text{Řecko: } (2+5+2+5+4+8+6+6+6+6+5)/10=4,9$$

Portugalsko: $(3+7+4+7+5+7+5+5+5+6)/10=5,4$

USA: $(4+1+3+4+2+4+1+3+8+7)/10=3,7$

Bahrajn: $(5+4+4+3+3+2+4+4+2+8)/10=3,9$

Egypt: $(6+6+6+6+7+5+7+7+7+4)/10=6,1$

Rusko: $(7+2+7+2+6+3+2+1+1+1)/10=3,2$

Laos: $(8+8+5+1+8+1+8+8+4+3)/10=5,2$

Vzájemné ekonomické postavení těchto zemí tedy může být vyjádřeno následujícím způsobem:

1. Švýcarsko (3)
2. Ruska federace (3,2)
3. USA (3,7)
4. Bahrajn (3,9)
5. Řecko (4,9)
6. Laos (5,2)
7. Portugalsko (5,4)
8. Egypt (6,1)

Z výše sestaveného žebříčku je patrné, že klasifikace Lorence, uvedená v kapitole 5.1, na základě níž byl prováděn etnografický výzkum, odpovídá úrovni ekonomické efektivity jen Švýcarska, Ruské Federace, USA a Řecka. Znaménko rovnosti mezi hospodářskou úrovní státu a jeho ekonomické efektivity, zkoumané na základě výše uvedených ukazatelů, nelze postavit v případě Bahrajnu, Egypta, Portugalska a Laosu. V tomto výzkumu si dané země mezi sebou prohodily umístění.

6.7 Shrnutí výsledků

Praktická část byla založena na zkoumání blahobytu lidí ze zemí s různě vyvinutou průmyslovou strukturou. Výzkumní teritoria a skupiny států podle hospodářského růstu jsou znázorněny v následující tabulce:

Tab. 13 Výzkumní teritoria

Hospodářská úroveň	Stát	Konkrétní teritoria
Vysoce rozvinuté státy	Ruská Federace	Vesnice Bakhtia
		Moskva
	Švýcarsko	

	Spojené státy americké	New York
		Jižní Aljaška
Rozvinuté státy	Řecko	
	Portugalsko	
Rozvojové země s převahou zemědělství	Egypt	Egyptská poušť
Rozvojové země s bohatými přírodními zdroji	Bahrajn	
Státy čtvrtého světa	Laos	

Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě etnografického průzkumu jsou vymezeny následující kritéria blahobytu (v úvahu nebyly brány nepříznivé životní podmínky, jelikož by představovaly jen protiklady výše uvedeným kladům):

- *1 Vyloučení možnosti vzniku negativních externalit místních průmyslových podniků
- *2 Celkem blahodárné ekologické podmínky
- *3 Omezení vzniku stresových situací
- *4 Kladen hodně velký důraz na uctívání duchovních hodnot
- *5 Nezávislost obyvatel na politickém systému
- *6 Pozitivní přístup k životu převážné většiny obyvatel
- *7 Dostupnost zboží a služeb
- *8 Možnost dosažení vysokých příjmů
- *9 Čerstvá a vysoce kvalitní strava
- *10 Efektivní využití přírodních a ostatních zdrojů
- *11 Absence nepokojů na daném území (stav k dnešnímu dni)
- *12 Aktivní životní styl
- *13 Soulad s přírodou
- *14 Komfort

Po provedení výzkumu byla sestavena tabulka č. 3, která odráží splnění sbíraných, v průběhu etnografického průzkumu, základních kritérií blahobytu obyvatelstva výše uvedených území (stupeň splnění určitého kritéria je definován škálou 1 až 5, kde 1 odpovídá nejvyššímu hodnocení):

Tab. 14 Základní kritéria blahobytu a úroveň jejich splnění

Kritéria blahobytu Výzkumní teritoria	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*	12*	13*	14*
Bakhtia	1	1	2	2	1	1	5	5	1	2	1	1	1	5
Moskva	4	4	5	4	3	3	1	1	4	4	1	3	4	1
New York	4	4	5	5	3	2	1	1	5	5	1	4	4	1
Jižní Aljaška	3	2	2	2	2	1	2	3	1	2	1	2	2	2
Švýcarsko	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Řecko	3	2	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	2	1
Portugalsko	3	2	2	2	2	1	1	3	2	2	1	2	3	2
Egyptská poušť	1	1	2	2	1	2	3	5	3	2	1	2	1	4
Bahrajn	4	4	1	3	2	2	1	1	3	4	1	5	5	1
Laos	2	2	4	3	3	2	4	5	4	5	5	2	2	5

Zdroj: Vlastní zpracování na základě etnografického průzkumu

Z výše přidělených stupňů byl vytvořen průměr úrovně blahobytu v jedné zemi vůči ostatním:

$$\text{Bakhtia: } (1+1+2+2+1+1+5+5+1+2+1+1+1+5)/14 = \mathbf{2,07}$$

$$\text{Moskva: } (4+4+5+4+3+3+1+1+4+4+1+4+4+1)/14 = \mathbf{3,07}$$

$$\text{New York: } (4+4+5+5+3+2+1+1+5+5+1+4+4+1)/14 = \mathbf{3,28}$$

$$\text{Jižní Aljaška: } (3+2+2+2+2+1+2+3+1+2+1+2+2+2)/14 = \mathbf{1,93}$$

$$\text{Švýcarsko: } (2+1+2+2+2+1+1+1+1+1+1+2+2+1)/14 = \mathbf{1,43}$$

$$\text{Řecko: } (3+2+1+1+2+1+1+2+1+2+1+1+2+1)/14 = \mathbf{1,5}$$

$$\text{Portugalsko: } (3+2+2+2+2+1+1+2+2+2+1+2+3+2)/14 = \mathbf{2}$$

$$\text{Egyptská poušť: } (1+1+2+2+1+2+3+5+3+2+1+2+1+4)/14 = \mathbf{2,14}$$

Na základě teoretické informace lze vyhodnotit blahobyt ve velkoměstech Egypta následujícím způsobem: $(3+3+3+3+3+3+1+1+3+3+1+3+2)/14 = \mathbf{2,29}$

$$\text{Bahrajn: } (4+4+1+3+2+2+1+1+3+4+1+5+5+1)/14 = \mathbf{2,64}$$

$$\text{Laos: } (2+2+4+3+3+2+4+5+4+5+5+2+2+5)/14 = \mathbf{3,43}$$

Provedená analýza ukazuje následující výsledky blahobytu daných teritorií:

1. Švýcarsko (1,43)
2. Řecko (1,5)

3. Jižní Aljaška (1,93)
4. Portugalsko (2)
5. Bakhtia (2,07)
6. Egyptská poušť (2,14)
7. Egyptská velkoměsta (2,29)
8. Bahrajn (2,64)
9. Moskva (3,07)
10. New York (3,28)
11. Laos (3,43)

Pro porovnání celkového blahobytu daných států s jejich hospodářským růstem jsou spočítány průměry jednotlivých zemí na základě jejich kontrastních teritorií:

Ruská federace: $(2,07 + 3,07)/2 = \mathbf{2,57}$

USA: $(3,28 + 1,93)/2 = \mathbf{2,61}$

Egypt: $(2,14+2,29)/2 = \mathbf{2,22}$

Z toho vyplývá žebříček blahobytu zkoumaných států:

1. Švýcarsko (1,43)
2. Řecko (1,5)
3. Portugalsko (2)
4. Egypt (2,22)
5. Ruská federace (2,57)
6. USA (2,61)
7. Bahrajn (2,64)
8. Laos (3,43)

Z pohledu efektivnosti ekonomiky jako potenciálu země, který při správném využití zdrojů a dodržování jiných kritérií blahobytu může přispět k zvýšení spokojenosti svých obyvatel, lze do obdrženého koeficientu blahobytu přičíst koeficient ekonomické efektivnosti daných zemí a tímto získat jejich žebříček dle nejlepších životních podmínek:

1. Švýcarsko: $3 + 1,43 = \mathbf{4,43}$
2. Ruská federace: $3,2 + 2,57 = \mathbf{5,77}$
3. USA: $3,7 + 2,61 = \mathbf{6,31}$
4. Řecko: $4,9 + 1,5 = \mathbf{6,4}$

5. Bahrajn: $3,9 + 2,64 = 6,54$

6. Portugalsko: $5,4 + 2 = 7,4$

7. Egypt: $6,1 + 2,22 = 8,32$

8. Laos: $5,2 + 3,43 = 8,63$

Výsledky provedeného výzkumu jsou znázorněny v tabulce č. 6 (nejmenší ukazatel je nejlepší; horní index ukazuje místo státu v žebříčku):

Tab. 15 Porovnání výsledků

Země	Koeficient blahobytu	Koeficient ekonomické efektivity	Souhrn
Švýcarsko	1,43 ^{*1}	3 ^{*1}	4,33 ^{*1}
Řecko	1,5 ^{*2}	4,9 ^{*5}	6,4 ^{*4}
Portugalsko	2 ^{*5}	5,4 ^{*7}	7,4 ^{*6}
Spojené státy americké	2,61 ^{*6}	3,7 ^{*3}	6,31 ^{*3}
Bahrajn	2,64 ^{*7}	3,9 ^{*4}	6,54 ^{*5}
Egypt	2,22 ^{*4}	6,1 ^{*8}	8,32 ^{*6}
Rusko	2,57 ^{*5}	3,2 ^{*2}	5,77 ^{*2}
Laos	3,43 ^{*8}	5,2 ^{*6}	8,63 ^{*8}

Zdroj: Vlastní zpracování

Souhrnné výsledky každé země jsou dále porovnány s jejím místem v klasifikaci Lorence:

Tab. 16 Porovnání výsledků s hospodářskou úrovní států

Skutečná hospodářská úroveň	Země	Pořadí dle blahobytu a ekonomické efektivity	Pokud by hypotéza nebyla potvrzena, patřila by do:
1. Vysoce rozvinuté státy	Švýcarsko	1 - ODPOVÍDÁ	✓
	Rusko	2 - ODPOVÍDÁ	✓
	USA	3 - ODPOVÍDÁ	✓
2. Rozvinuté státy	Řecko	4 - ODPOVÍDÁ	✓
	Bahrajn	5 - NEODPOVÍDÁ	Do 4. kategorie
3. Rozvojové země s převahou zemědělství	Portugalsko	6 - NEODPOVÍDÁ	Do 2. kategorie
4. Rozvojové země s bohatými přírodními zdroji	Egypt	7 - NEODPOVÍDÁ	Do 3. kategorie
5. Státy čtvrtého světa	Laos	8 - ODPOVÍDÁ	✓

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza, že tržní vyspělost není vždy podmínkou blahobytu lidí, se tedy potvrdila jen v případě Bahrajnu, Egypta a Portugalska. Dle výsledků tohoto výzkumu mají obyvatelé Bahrajnu blahobytnější život, než Portugalci a Egyptané. Pokud by daná hypotéza byla úplně zavrhnuta, dané země by se měli vystřídat v kategoriích své hospodářské vyspělosti.

Lze také udělat několik připomínek, týkajících se výzkumu Ruské federace a USA:

✓ Bakhtia a Moskva ukazují opačný vztah blahobytu a úrovně rozvoje průmyslové struktury. Bakhtia, kdyby byla samostatným státem, potvrdila by hypotézu postavenou před zpracováním praktické části práce o tom, že tržní vyspělost země není zárukou blahobytu jejích občanů. Bakhtia by očividně patřila do států čtvrtého světa, ale její obyvatelé by byly zdraví a spokojení. Uvažuje-li se o Moskvě, jako o samostatném státu, daná hypotéza je také potvrzená. Patřila by do států hospodářských gigantů, ale těžko do států, které fungují ve prospěch svých občanů.

✓ Jižní Aljaška je podle žebříčku blahobytu na třetím místě, kdežto New York na desátém. Jižní Aljaška je tedy územím, které má příznivé podmínky pro život, ale ve spojení s New Yorkem je stupeň spokojenosti Američanů celkově snížen.

Lze tedy udělat závěr, že ekonomická efektivnost Ruska a USA není ve prospěch národa a zatím nefunguje tak, jak by měla. V průběhu etnografického průzkumu bylo také znázorněno, že pro teritoriálně rozsáhlé státy není jednoduchým úkolem zabezpečit ekonomickou efektivnost každého svého území. Na začátku práce v podkapitole „Vlastní a společenský zájem“ (s. 3) dle Holmana bylo citováno (2005, s. 11): *„Čím větší skupina lidí, tím slabší jsou pojítka založená na lásce k bližnímu, na přátelství, na vzájemné solidaritě, a naopak tím silnější jsou motivace založené na vlastním prospěchu a na směně“*. Na příkladě Beduínů, Bakhtianů a Jižní Aljašky se lze v tomto tvrzení přesvědčit.

7 Závěry a doporučení

Na začátku psaní dané bakalářské práce byly vytyčeny následující cíle:

- 1) rozbor efektivnosti tržních struktur;
- 2) analýza světových průmyslových struktur;
- 3) podstata, přednosti a nedostatky fungování moderního trhu;
- 4) určení souvislostí mezi tržní efektivitou a blahobytem zdejšího obyvatelstva.

V průběhu šetření a sbírání dat, bylo těchto cílů dosaženo. Pro shrnutí výsledků bakalářské práce lze uvést, že rozvoj podnikání ve světě určitě otevírá státům nové příležitosti a zlepšuje jejich ekonomiku. Nicméně, účelem dané bakalářské práce je poukázat na to, že buď jistá firma je neefektivním monopolem, nebo formou efektivní dokonalé konkurence, jejímž nejdůležitějším úkolem je dbát na životní prostředí. Na co je světu tržní efektivnost, pokud honba za penězi a přání lepšího postavení (buď firmy, nebo státu) nepřispívá blahobytu lidí, ale spíše naopak škodí zdraví a spokojenosti. Současné problémy, spojené se snahou dosažení zisku za jakoukoliv cenu, lze definovat následujícím způsobem:

1. **Ekologické problémy** spojené s nadměrným průmyslem:

- a) obsazení průmyslovými podniky teritorií, které by mohly být použity pro pěstování zeleniny a obilí;
- b) znečištění ovzduší, zemní a vodní plochy;
- c) příliš velká spotřeba přírodních zdrojů.

2. **Konflikty a války:** státy by udělaly lépe, kdyby vynaložený čas a peníze na válčení věnovaly na pomoc státům čtvrtého světa.

3. **Uspěchaný život:** člověk nemá čas na to, aby si užíval více smysluplný život, než ten, který nabízí moderní doba.

4. **Špatná strava a zlovyky:** průmyslovým podnikům je častokrát lhostejné, zda vyprodukovaly zdravý nebo škodlivý produkt, podstatné je, že takový byznys funguje.

Tedy škodlivost monopolu se odsouvá na vedlejší kolej.

Co se týká předností, které jsou nabízené tržním systémem, lze uvést, že existují společnosti, pro které maximalizace zisku není hlavním účelem podnikání. Existují přece i firmy, které jsou zaměřené na:

- 1) rozvoj ekologického zemědělství;

- 2) výrobu zdravé výživy;
- 3) rozvoj technologií za účelem udržování životního prostředí v příznivém stavu;
- 4) poskytnutí pomoci lidem, kteří ji potřebují.

Otázka zní, zda maximalizace peněžních nákladů je v současné době dosahována za podmínek minimalizace volného času, stresu, negativních účinků na životní prostředí a lidského zdraví? Je efektivním dosažení zisku za jakoukoliv cenu? Není, jelikož rovnice ekonomické efektivnosti předpokládá vztah: maximalizace výnosů = minimalizace nákladů. Nicméně, Švýcarsko ukazuje příklad toho, jak vysoce vyvinutý tržní systém může maximálně fungovat ve prospěch národa, ale je potřeba ho správně řídit.

8 Seznam použité literatury

8.1 Tištěné zdroje

- [1] HOLMAN, Robert et al. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, xxv, 539 s. ISBN 80-717-9380-9.
- [2] MAXTON, Graeme P. *Konec pokroku, aneb, Jak nás moderní ekonomie zradila*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2012, xiii, 230 s. ; ISBN 978-80-7357-852-7.
- [3] BUREŠ, Ivan. *Praktická škola marketingu*. Bratislava: Uniapress, 1990, 16 s. ISBN 80-853-1302-2.
- [4] HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, c2011, xxii, 696 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-006-5.
- [5] SOJKA, Milan a Bronislav KONEČNÝ. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2006, 279 s. ISBN 978-807-2773-282.
- [6] MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie: základní kurs*. 8. aktualiz. vyd. Slaný: Melandrium, 2003, 275 s. ISBN 80-861-7538-3.
- [7] MANKIW, N.Gregory. *Principles of economics*. 6th ed. Mason, OH: South-Western Cengage Learning, c2012, xxxii, 856 p. ISBN 05-384-5305-2
- [8] KOTLER, Philip. *Moderní marketing: 4. evropské vydání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 1041 s. ISBN 978-80-247-1545-2.
- [9] ZEMPLINEROVÁ, Alena. Teoretické aspekty konkurence. In: VOJÁČKOVÁ, Hana a Jakub NOVOTNÝ. *KONKURENCE – TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ ASPEKTY: Sborník příspěvků z pracovní konference s mezinárodní účastí*. První. Jihlava: Vysoká škola polytechnická, 2009. ISBN 978-80-87035-23-8.
- [10] VAVRLA, Pavel a Josef ŠAMÁREK. *EKONOMIKA*. 6. vyd. Opava: VAŠA, 2001.
- [11] PAUL A. SAMUELSON, Paul A. William D a [z anglického originálu přeložil kolektiv autorů vedených Martinem GREGOREM]. *Ekonomie*: 19. vydání. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-802-0506-290.
- [12] FALTUS, Jozef a Václav PRŮCHA. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. 1.vyd. Praha: VŠE, 1999, 194 s. ISBN 80-707-9931-5.
- [13] ŽÁK, Milan. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde, 1999, 806 s. ISBN 80-720-1172-3.
- [14] ROTHBARD, Murray Newton. *Ekonomie státních zásahů*. Praha: Liberální institut, 2005, 443 s. ISBN 80-863-8910-3.
- [15] PAVELKA, Tomáš. *Mikroekonomie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2008. ISBN 978-80-86730-37-0.
- [16] VON MISES, Ludwig. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. Praha: Liberální institut, 2006, xxvii, 959 s. ISBN 80-863-8945-6.
- [17] CASSIDY, John. *Jak selhávají trhy: logika ekonomických kalamit*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012, 420 s. ; XXI. století. ISBN 978-80-200-2100-7.

- [18] HLADÍK, René. *Ekonomie: základní kurz (pro bakalářský stupeň vysokých škol)*. 2. vyd. Nové Město nad Metují: Reneco, 2005, 239 s. ISBN 80-865-6311-1.
- [19] NOVÝ, Miloš. *MIKRONOMIE I. ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI*, 2008.
- [20] JEŽEK, Tomáš. *Liberální ekonomie: Kořeny euroamerické civilizace*. PRAHA: PROSTOR, 2014. ISBN 978-80-7260-303-9.
- [21] JUREČKA, Václav. *Rozpravy Československé akademie věd. Řada společenských věd: K problému ekonomických specifik malých západoevropských zemí*. PRAHA: ACADEMIA NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD, 1991. ISBN 0069-2298
- [22] JACOBS, Jane. *Města a bohatství národů*. 1. vyd. Dolní Kounice: MOX NOX, 2012, 267 s. ISBN 978-80-905064-2-8.
- [23] FRANK, Robert H a Ben S BERNANKE. *Ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 803 s. Profesionál. ISBN 80-247-0471-4
- [24] *Všechno o Zemi*. 1. vyd. Praha: Reader's Digest Výběr, 2000, 768 s. ISBN 80-861-9617-8.
- [25] LORENC, Petr. *Lidé na živé planetě: zeměpis obyvatelstva, hospodářský a politický zeměpis*. 1. vyd. Praha: Moby Dick, 1998, 150 s. ISBN 80-902-2239-0.
- [26] ALLEN, Durward Leon. *ABC přírody: svět v otázkách a odpovědích*. Vyd. 2. Editor Richard L Scheffel. Praha: Reader's Digest Výběr, c1996, 328 s. ISBN 80-902-0694-8.

8.2 Internetové zdroje

- [27] BÍLEK, Alexandr. Cestování po Africe vás donutí přemýšlet: jsme bohatí nebo chudí?. *Lidovky.cz: Cestování*. Dostupné z: http://cestovani.lidovky.cz/cestovani-po-africe-vas-donuti-premyslet-jsme-bohati-nebo-chudi-psv-/po-stopach-unesco.aspx?c=A140319_160121_ln-po-stopach-unesco_ape
- [28] CHEN, Shu-Ching. Customer value and customer loyalty: Is competition a missing link?. *Journal of Retailing and Consumer Services*. 2015, vol. 22, s. 107-116. DOI: 10.1016/j.jretconser.2014.10.007. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0969698914001477>
- [29] KUBÁTOVÁ, Jaroslava. *ZÁKLADNÍ EKONOMICKÉ PRINCIPY: Studijní texty pro distanční studium* [online]. 1.vydání. Středisko distančního vzdělávání, 2003 [cit. 2015-01-10]. ISBN 80-244-0722-1. Dostupné z: <http://www.kae.cz/wp-content/uploads/2009/10/Z%C3%A1kladn%C3%AD-ekonomick%C3%A9-principy.pdf>
- [30] KUČHTA, Daniel. Volný trh, nebo monopol států?. *Investujeme.cz* [online]. 2012 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/zijeme-ve-svete-monopolu/>
- [31] MANAGEMENT MANIA. *Business slovník: Efektivnost* [online]. 2015 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/efektivnost>.
- [32] PAVELKA, Radek. *Ekonomie a Ekonomika: Dokonalá konkurence* [online]. 2006 [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.ecorp.euweb.cz/PC.html>
- [33] Business center: Slovník pojmů. [online]. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pojmy/p1573-mezni-naklady.aspx>
- [34] *Ekonomika Absolutorium: Základní ekonomické pojmy*. In: *Skola.vydrar.net* [online]. [cit. 2014-05-12]. Dostupné z:

<http://skola.vydrar.net/Ekonomika/EkonomikaAbsolutorium.pdf>

[35] Stráníková, Marie. Státní svátek? Jdeme nakupovat! [online]. *E-polis.cz*, 2. listopad 2009. [cit. 2014-05-12]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/nazory-a-glosy/413-statni-svatek-jdeme-nakupovat.html>

[36] FUCHS, Kamil. Mikroekonomie: Trh a jeho vlastnosti. [online]. [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: http://cgi.math.muni.cz/kriz/prevod_mikro/mikro6.html#textpart_star4

[37] KIZNER, Israel. Charakter tržní konkurence. *Laisses-Fiar* [online]. 2000, roč. 3, říjen 2000, s. 4 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.nechtenasbyt.cz/admin/upload/pdf/LF2000-10.PDF>

[38] HOLICKÝ, Jiří a Vladimír FOLTÁNEK. MENDELOVÁ UNIVERZITA V BRNĚ. *Trhy a marketing*. Brno: Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/dok_server/slozka.pl?id=74928;download=124507

[39] PAVELKA, Radek. *Ekonomie a Ekonomika: Nedokonalá konkurence* [online]. 2006 [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: <http://www.ecorp.euweb.cz/UC.html>

[40] ŠROT, Karel a Pavel KŘÍŽ. *Mikroekonomie: Rovnováha na trzích nedokonalé konkurence* [online]. 2006 [cit. 2015-01-27]. Dostupné z: http://cgi.math.muni.cz/kriz/prevod_mikro/mikro11.html#textpart9.3

[41] ZHAO, Bo. Monopoly, economic efficiency and unemployment. *Economic Modelling* [online]. vol. 29, issue 3, s. 586-600 [cit. 2015-01-20]. DOI: 10.1016/j.econmod.2012.01.001. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0264999312000065>

[42] Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Rusko. [online]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/rusko/

[43] GREGGOR, Jan. Rusko dnes – země kontrastů. *Auspicia: recenzovaný časopis pro otázky společenských věd : a reviewed magazine for questions of social sciences*. PRAHA: FILOSOFICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY, 2009, č. 1. ISSN 1214-4967. Dostupné z: <http://vsers.cz/wp-content/uploads/2012/10/Auspicia-1-2009.pdf>

[44] EU OFFICE ČESKÉ SPOŘITELNY. RUSKO. [online]. s. 2 [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: http://www.amsp.cz/uploads/dokumenty/podnikame_v/Rusko.pdf

[45] HERZOG, Werner. *Šťastní to lidé - rok v tajze* [dokumentární film online]. Německo, 2010. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1GXR5sSVftc>

[46] ГОСУДАРСТВО ДОСТУЧАЛОСЬ ДО ХОЗЯИНА ТАЙГИ: НОВОСТИ КРУПНЫХ КОМПАНИЙ. *Новая Газета: Экономика* [online]. 2005, č. 11 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.novayagazeta.ru/economy/28306.html>

[47] *Mapy*. Google: GeoBasis, 2015. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/Moskva,+Rusko/@52.5974908,44.9493894,4z/dat a=!4m2!3m1!1s0x46b54afc73d4b0c9:0x3d44d6cc5757cf4c>

[48] Moskva: Základní informace o Moskvě. *Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO)* [online]. 2010 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zakladni-informace-o-moskve-477.html>

[49] POLTIKOVIČ, V. ČESKÁ TELEVIZE. *Cestománie: Rusko – S Moskvou v zádech*, 2001. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095875447-cestomanie/201323232400030-rusko-s-moskvou-v-zadech/>

- [50] Spojené státy americké: Ekonomická charakteristika země. *Zastupitelský úřad Washington (Spojené státy americké)* [online]. 2014 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-staty-americke-ekonomicka-charakteristika-18548.html>
- [51] ENGFELDER, Kurt a CROSS, Joe. *Fat, Sick & Nearly Dead* [dokumentární film online]. Austrálie / USA, 2010. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=45NLI4nmao>
- [52] KUSBACH, Antonín. Zeměpis Světa: Jižní Aljaška. In: *Česká televize* [online]. 2005 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://slovník.seznam.cz/cz-ru/word/?q=sv%C3%A9r%C3%A1zn%C3%A9%20&id=q-UYK3mEufU=>
- [53] GOOGLE, INEGI. *Google Maps* [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/Alja%C5%A1ka,+Spojen%C3%A9+st%C3%A1ty+americk%C3%A9/@60.0105938,-172.310176,3z/data=!4m2!3m1!1s0x5400df9cc0aec01b:0xbcd5e27a98adb35>
- [54] ABC KNIHY, a.s. *Slovník cizích slov: Pojem neoliberalismus* [online]. Ostrava, 2004 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/neoliberalismus-neoliberalismus>
- [55] Švýcarsko: Základní informace o Švýcarsku. *Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO)* [online]. 2014 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-zajmovych-zemi-svycarsko-21551.html#!&chapter=1>
- [56] ČINČEROVÁ, A. ČESKÁ TELEVIZE. *Cestománie: Švýcarsko - Jako tikot hodinek*. 2002. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095875447-cestomanie/202323234400028-svycarsko-jako-tikot-hodinek/>
- [57] *CoinMill.com - Currency Converter: Švýcarský frank (CHF) a Česká koruna (CZK) Směnný kurz Konverzní kalkulačka* [online]. 2015 [cit. 2015-01-25]. Dostupné z: http://cs.coinmill.com/CHF_CZK.html#CHF=600%20000
- [58] *Mapy. Google: GeoBasis*, 2015. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/Portugalsko/@46.3831089,-8.8698947,5z/data=!4m2!3m1!1s0xb32242dbf4226d5:0x2ab84b091c4ef041>
- [59] Portugalsko: Základní informace o teritoriu. *Zastupitelský úřad Lisabon* [online]. 2014 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/portugalsko-zakladni-informace-o-teritoriu-19421.html>
- [60] Portugalsko: Ekonomická charakteristika země. *Zastupitelský úřad Lisabon* [online]. 2014 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/portugalsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19424.html>
- [61] ČINČEROVÁ, A. ČESKÁ TELEVIZE. *Cestománie: Portugalsko-Začátek nebo konec*, 2003. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095875447-cestomanie/203562260100005-portugalsko-zacatek-nebo-konec/>
- [62] POLTIKOVIČ, V. ČESKÁ TELEVIZE. *Cestománie: Řecko-V sídlech bohů*, 2001. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095875447-cestomanie/201323232400035-recko-v-sidlech-bohu/>

- [63] ČESKÁ TELEVIZE. *Objektiv: Beduíni*. 2012. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096911352-objektiv/4986-staty/109-egypt/>
- [64] *Multimediální ročenka životního prostředí: Vítejte na Zemi* [online]. 2014 [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: [http://vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=tezba a spotreba ropy&site=doprava](http://vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=tezba_a_spotreba_ropy&site=doprava)
- [65] BARTOŠKA, Jiří a Miroslav DONUTIL. *Na cestě po Bahrajnu*. 2006. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185966822-na-cestech/205562260120012-na-cestech-po-bahrajnu/>
- [66] GOOGLE, INEGI. *Google Maps* [online]. 2015 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/%C5%A0v%C3%BDcarsko/@46.3677472,9.0921301,6z/data=!4m2!3m1!1s0x478c64ef6f596d61:0x5c56b5110fcb7b15>
- [67] Blog přímo z New Yorku. *New York* [online]. 2007-2014 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.new-york-city.cz/>
- [68] GOOGLE, INEGI. *Google Maps* [online]. 2015 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/New+York,+Spojen%C3%A9+st%C3%A1ty+ameriky/@40.1628979,-88.2152155,5z/data=!4m2!3m1!1s0x89c24fa5d33f083b:0xc80b8f06e177fe62>
- [69] Řecko: Ekonomická charakteristika země. *Zastupitelský úřad Athény* [online]. 2014 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19222.html>
- [70] Portugalsko: Vnitropolitická charakteristika. *Zastupitelský úřad Lisabon* [online]. [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/portugalsko-vnitropoliticka-charakteristika-19422.html>
- [71] PACÁKOVÁ, Radka. Portugalsko: Životní a pracovní podmínky. [online]. 2008, 2015-02-16 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/eures/podminky/portugalsko/>
- [72] Egypt: Zemědělství – vývoj, struktura. *Zastupitelský úřad Káhira* [online]. 2013 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/egypt-ekonomicka-charakteristika-zeme-18301.html#sec5>
- [73] Egypt: Základní informace o teritoriu. *Zastupitelský úřad Káhira* [online]. 2013 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/egypt-zakladni-informace-o-teritoriu-18198.html>
- [74] Bahrajn: Základní informace o teritoriu. *Zastupitelský úřad Rijád* [online]. 2013 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bahrajn-zakladni-informace-o-teritoriu-18621.html#sec2>
- [75] Bahrajn: Ekonomická charakteristika země. *Zastupitelský úřad Rijád* [online]. 2014 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bahrajn-ekonomicka-charakteristika-zeme-18624.html>
- [76] GOOGLE, INEGI. *Google Maps* [online]. 2015 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/Bahrain/@26.1926105,51.571042,7z/data=!4m2!3m1!1s0x3e48524e6a47a211:0x2e9450e2dbda1046>
- [77] ZELENDA, Jiří. *Laos*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-479-1. Dostupné z: <http://citaty.team-extasy.net/dejiny-jednotlivych-statu/laos-zelenda-jiri/>

- [78] BOUAHOM, Bounthong, Linkham DOUANGSAVANH a Jonathan RIGG. Building sustainable livelihoods in Laos: untangling farm from non-farm, progress from distress. *Geoforum* [online]. 2004, vol. 35, issue 5, s. 607-619 [cit. 2015-01-24]. DOI: 10.1016/j.geoforum.2004.02.002. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0016718504000259>
- [79] JANDOUREK, P. Laos - Buddha, srp a kladivo. *Cestománie* [online]. 2004 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095875447-cestomanie/204562260100014-laos-buddha-srp-a-kladivo/>
- [80] THE WORLD BANK. *World Data Bank: World Development Indicators* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/views/variableSelection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators>

Přílohy

Příloha A: Vesnice Bakhtia, Sibiřská Tajga

Výroba repellentu

Пříloha B: Moskva

Příloha C: Švýcarsko

Příloha D: New York

Příloha E: Jižní Aljaška

Hlavní město Juneau

Domky na Jižní Aljašce

Příloha F: Řecko

Příloha G: Portugalsko

Příloha H: Egyptská poušť

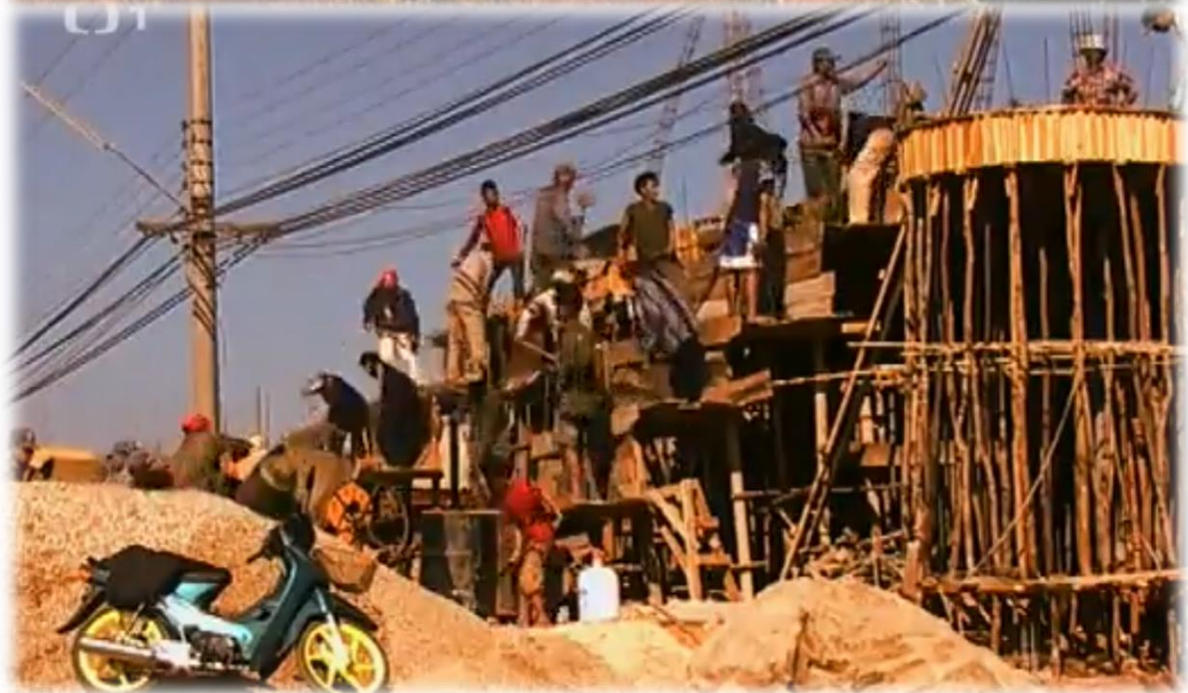
Příloha CH: Bahrajn

Příloha I: Laos

Ambulance

Oskenované zadání práce

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Fakulta informatiky a managementu
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, tel: 493 331 111, fax: 493 332 235

Zadání k závěrečné práci

Jméno a příjmení studenta:

Anna Naletova

Obor studia:

Finanční management

Jméno a příjmení vedoucího práce:

Jaroslav Kovárník

Název práce:

Efektivnost tržní struktury

Název práce v AJ:

Effectiveness of Market Structure

Podtitul práce:

Podtitul práce v AJ:

Cíl práce: Cílem práce je analýza různých průmyslových struktur. Podstata, přednosti a nedostatky fungování moderního trhu. Rozbor efektivnosti tržních struktur.

Osnova práce:

1. Úvod
2. Cíl práce
3. Podstata trhu
4. Tržní struktury
5. Zásady efektivnosti tržní struktury
6. Moderní trh
7. Praktická část
8. Závěry a doporučení
9. Literární zdroje

Projednáno dne: *7.10.2014*

Podpis studenta

Podpis vedoucího práce